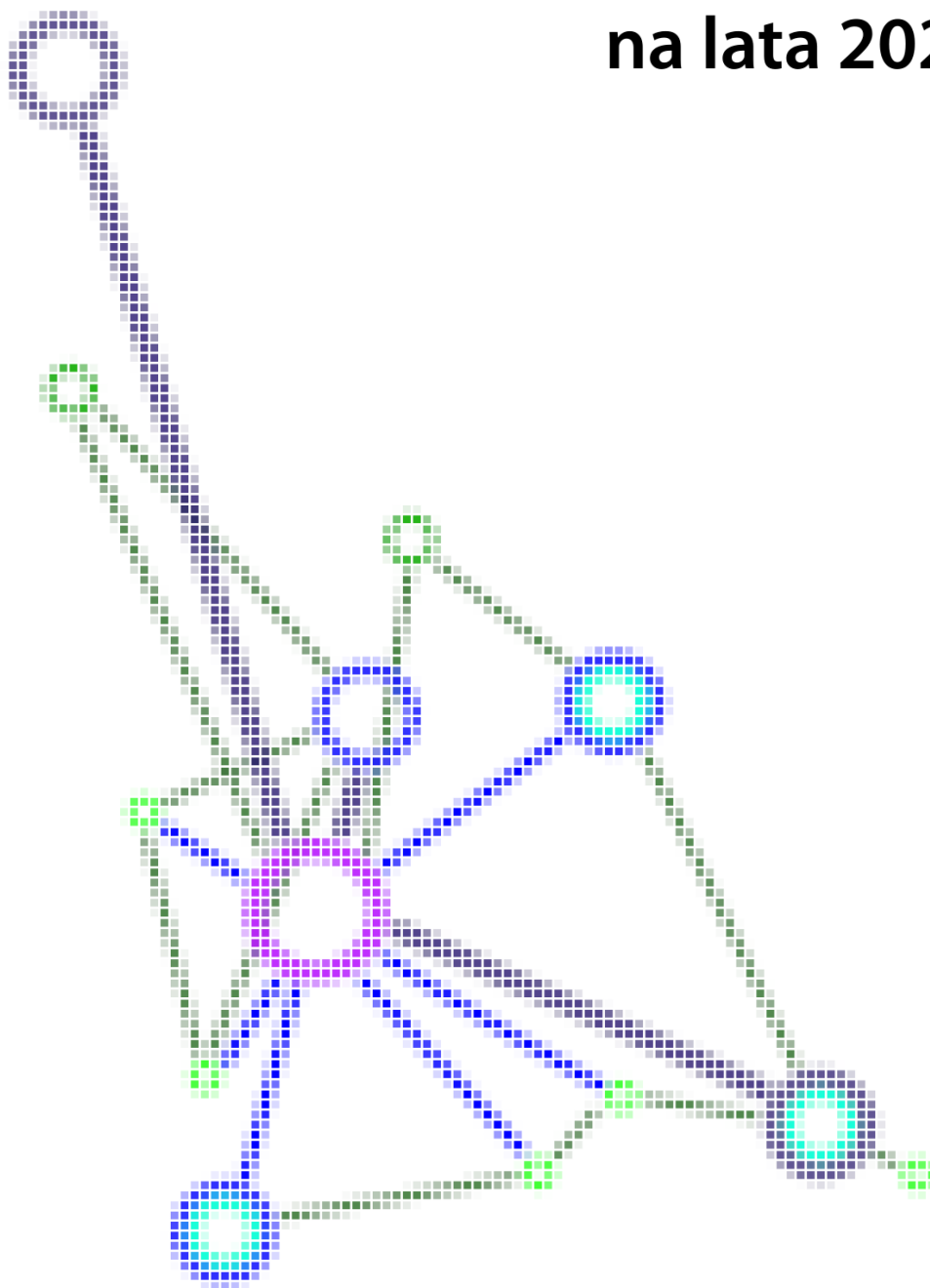

STOWARZYSZENIE
SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU
METROPOLITALNEGO

Załącznik do Uchwały Zarządu SSOM
nr 2/Z/O/2023 z dnia 18-09-2023

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030

PROJEKT DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Zespół redakcyjny:

Roman Walaszkowski
Magdalena Maik
Ewa Kurjata
Zbigniew Kubik
Natalia Tkacz
Damian Róż

Konsultacje eksperckie:

Współpraca w opracowaniu:

Biuro Planowania Przestrzennego Miasta w Szczecinie
Grupa robocza ds. prac nad realizacją strategii
Komisja partnerów społeczno-gospodarczych ds. przygotowania i wdrażania strategii

Koordinacja prac:

Biuro Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Zespół redakcyjny „Strategii rozwoju ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030”

składa **PODZIĘKOWANIA**

wszystkim zaangażowanym osobom, interesariuszom, instytucjom,
którzy przyczynili się do opracowania niniejszego dokumentu.

WSPÓLNIE JESTEŚMY

silni

społeczni

otwarci

mobilni

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE.....	6
2. PODSUMOWANIE DIAGNOZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZO-PRZESTRZENNEJ SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.....	8
2.1. WNIOSKI Z DIAGNOZY.....	8
2.2. ANALIZA SWOT.....	22
2.3. PROBLEMY, WYZWANIA ORAZ POTENCJAŁY ROZWOJOWE SOM.....	28
2.4. KOMPETENCJE BUDUJĄCE KONKURENCYJNOŚĆ SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.....	32
3. PRZEDMIOT I ZAMIERZENIA STRATEGII.....	34
3.1. SPODZIEWANE EFEKTY WDRAŻANIA STRATEGII.....	35
3.2. STANDARDY WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA RELACJAMI W PARTNERSTWIE SOM ORAZ W ZAKRESIE ROZWOJU SOM.....	37
4. MISJA I WIZJA STOWARZYSZENIA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.....	39
4.1. MISJA STOWARZYSZENIA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.....	39
4.2. WIZJA ROZWOJU SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.....	39
5. STRUKTURA CELÓW ROZWOJU.....	42
6. WYMIAR TERYTORIALNY.....	69
6.1. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ.....	69
6.2. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI.....	79
6.3. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W OBSZARZE FUNKCJONALNY.....	80
6.3.1. KSZTAŁTOWANIE WSPÓLNEJ POLITYKI PRZESTRZENNEJ I JEJ FILARÓW ROZWOJOWYCH W SOM.....	80
6.3.2. ZAŁOŻENIA, USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE POLITYKI PRZESTRZENNEJ W SOM.....	81
7. UDZIAŁ SPOŁECZNY W OPRACOWANIU STRATEGII, HARMONOGRAM, UCZESTNICZY.....	88
8. KORZYŚCI WSPÓŁPRACY (WARTOŚĆ DODANA WSPÓŁPRACY).....	93
9. ZASADY REALIZACJI STRATEGII.....	94
9.1. STRUKTURA ORAZ ZARZĄDZANIE W SOM.....	94
9.2. MONITORING I EWALUACJA.....	96
9.3. RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	96
9.4. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH.....	97
9.5. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ (WSKAŹNIKI).....	98
9.6. PODSTAWOWE PROCEDURY OBOWIĄZUJĄCE W REALIZACJI STRATEGII (INSTRUMENT ZIT).....	103
10. ZINTEGROWANE PROJEKTY ORAZ ICH POWIĄZANIA.....	105
10.1. SPOSOBY WSKAZANIA PROJEKTÓW ZINTEGROWANYCH ORAZ ICH POWIĄZANIA.....	105
10.2. Potencjalne WIĄZKI PROJEKTÓW DO REALIZACJI NA OBSZARZE SZCZECIŃSKIEGO.....	105
11. SPÓJNOŚĆ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU.....	115
12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.....	120
13. WYKAZ SKRÓTÓW.....	121
14. WYKAZ TABEL I RYSUNKÓW.....	122
15. ŹRÓDŁA INFORMACJI.....	123

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (dalej Stowarzyszenie) tworzy samorządową wspólnotę jednostek samorządu terytorialnego metropolii szczecińskiej, wspiera idee samorządności lokalnej i regionalnej oraz inicjuje i realizuje wspólne interesy członków Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie integruje samorządy z partnerami społeczno-gospodarczymi działającymi w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym i podejmuje działania, które w konsekwencji prowadzą do wzmacniania związków między nimi. W skład Stowarzyszenia wchodzi gminy sąsiadujące i powiązane ze sobą funkcjonalnie, przestrzennie, środowiskowo, gospodarczo i społecznie.

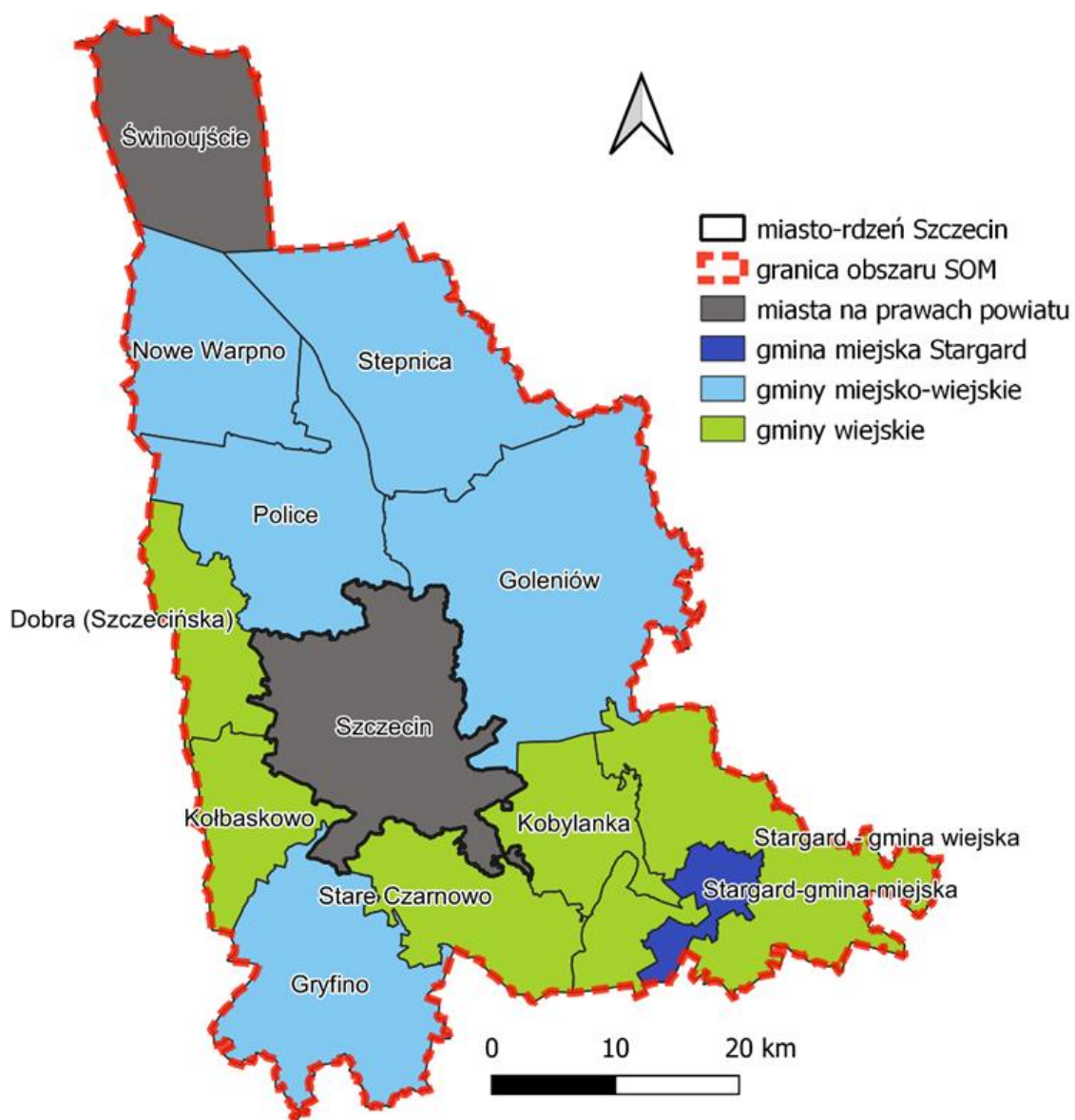
W wymiarze administracyjnym Szczeciński Obszar Metropolitalny budują miasta i gminy sąsiadujące z miastem centralnym – Szczecinem – i tworzą pewną całość gospodarczą, społeczną i kulturalną. W skład Stowarzyszenia wchodzi: miasta na prawach powiatu: Szczecin i Świnoujście, gmina miejska Stargard; gminy miejsko-wiejskie: Goleniów, Gryfino, Police, Nowe Warpno, Stepnica; gminy wiejskie: Dobra, Kobylanka, Kołbaskowo, Stare Czarnowo, Stargard, powiat policki oraz województwo zachodniopomorskie.

Samorządy, skupione w Stowarzyszeniu, realizują wspólnie i na partnerskich zasadach politykę rozwoju w granicach swoich terytoriów. Taka realizacja zintegrowanych działań na rzecz mieszkańców całego obszaru potwierdza udane odejście od myślenia o rozwoju zamkniętym w granicach administracyjnych poszczególnych jednostek w celu skutecznego pobudzenia potencjałów obszaru funkcjonalnego. To właśnie te samorządy zainicjowały prace związane z powstaniem strategii rozwoju ponadlokalnego.

Partnerstwo samorządowe SOM funkcjonuje na podstawie przepisów właściwych dla prawnych form współpracy w ustawie o samorządzie gminnym oraz na podstawie ustaw o samorządzie powiatowym i o samorządzie wojewódzkim.

Więcej informacji o Stowarzyszeniu oraz realizowanych zadaniach i projektach można znaleźć na stronie www.som.szczecin.pl.

Rysunek 1 Mapa podziału administracyjnego SOM

Źródło: Opracowanie własne.

1. Wprowadzenie

Główną cechą wyróżniającą Szczeciński Obszar Metropolitalny spośród innych podobnych obszarów w Polsce jest wieloletnia, partnerska współpraca, oparta na zgodnym współdziałaniu samorządów tworzących obszar funkcjonalny. Współpraca ta bazuje zarówno na woli politycznej, jak i na skłonności samorządów lokalnych do współdziałania i chęci budowy zrębów wspólnej wizji rozwoju i podnoszenia jakości życia mieszkańców.

Problemy związane z planowaniem rozwoju ponadlokalnego wymagają stworzenia odpowiednich ram strategicznych i stanowią niemałe wyzwanie dla tradycyjnych podejść zarówno do polityki miejskiej, jak i wiejskiej oraz do planowania dostępnej przestrzeni. W tym kontekście strategia staje się instrumentem pobudzającym zintegrowane działania gmin, koncentrując swoją uwagę na wybranych, wspólnych dla całego obszaru, problemach.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021 – 2030 (dalej Strategia) jest już kolejnym wspólnym dokumentem strategicznym¹, opracowanym przez Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Dokument ten jest traktowany jako podstawowe narzędzie w rozwijaniu partnerskiej współpracy między gminami, powiatem polickim oraz samorządem województwa zachodniopomorskiego.

Obecna Strategia jest dokumentem ukierunkowanym na **zrównoważony rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego** oraz na **trwałą poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej społeczności lokalnych**. Koncentruje się na działaniach i instrumentach zorientowanych terytorialnie, które odpowiadają aktualnym wyzwaniom stojącymi zarówno przed miastami, jak i obszarami wiejskimi. Jej zadanie polega na zapewnieniu możliwie najlepszego wykorzystania istniejących potencjałów, utrzymaniu istniejącej przewagi konkurencyjnej SOM, przy pełniejszym wykorzystaniu jego niezaprzeczalnych atutów. W dokumencie położono większy nacisk na **strategiczne podejście do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich SOM** oraz na **budowanie wzajemnych synergii**. W praktyce oznacza to danie preferencji dla **zintegrowanych działań**, przyczyniających się do zmian strukturalnych oraz podejście ukierunkowane na specyficzne potrzeby obszaru i dostosowane do nich rozwiązania.

Strategia ponadlokalna **nie zastępuje strategii gminnych**, ale pozostaje z nimi komplementarna, oferując wielowymiarowe **tworzenie zdrowego, zasobooszczędnego, odpornego, a przede wszystkim atrakcyjnego i przyjaznego dla mieszkańców, obszaru metropolitalnego**.

Pierwszoplanowymi **adresatami Strategii** są mieszkańcy obszaru metropolitalnego oraz instytucje samorządowe, odpowiedzialne za programowanie kierunków rozwoju na poziomie lokalnym i ponadlokalnym. Kluczowymi partnerami we wdrażaniu celów Strategii powiązanych z zasadami rozwoju są przede wszystkim samorządy terytorialne, podmioty ze sfery pozarządowej, biznesu, nauki, kultury, organizacji zrzeszających mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy rozwoju.

Prezentowana Strategia została opracowana w celu wyznaczenia najważniejszych kierunków działań i ich koordynacji w zakresie osiągnięcia celu nadrzędnego – **Wzmacniania odporności SOM, w tym na zmiany demograficzne i klimatyczne**. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez dalszą integrację funkcjonalno-przestrzenną i wykorzystanie wspólnego potencjału rozwojowego obszaru.

Realizacja prezentowanej Strategii powinna przynieść wiele korzyści, osiągniętych w wyniku podjęcia skoordynowanych i zintegrowanych działań przez partnerów społeczno-gospodarczych w różnych skalach terytorialnych.

Rolą Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego jest koordynacja działań różnych podmiotów i ich zintegrowanie w pakiet o zakresie odpowiadającym potrzebom rozwojowym całego obszaru.

¹ Strategia rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego sposobem na skuteczne podnoszenie jakości usług publicznych, 2014.

Tabela 1 SOM w liczbach

Źródło: Opracowanie własne SSOM na podstawie danych BDL GUS (grudzień 2021).

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030 zawiera wnioski z przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej, analizę SWOT oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Tekst dokumentu prezentuje również przewagi konkurencyjne obszaru, misję i wizję rozwoju SOM, cele strategiczne i operacyjne, kierunki działań oraz wskaźniki wdrażania strategii w okresie do 2030, opis systemu wdrażania i monitoringu oraz aspekty finansowe. Dokument prezentuje zintegrowane podejście w realizacji projektów priorytetowych. Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM pełni rolę strategii terytorialnej w rozumieniu art. 29 Rozporządzenia ogólnego UE.

2. Podsumowanie diagnozy społeczno-gospodarczo-przestrzennej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

2.1. Wnioski z diagnozy

Diagnoza stanu społeczno-gospodarczego, przestrzennego i środowiska naturalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) stanowiła kluczowy etap oceny ponadlokalnych zasobów rozwojowych, które pozwoliły na wypracowanie przez Partnerstwo samorządowe SOM wizji, celów i kierunków działań w perspektywie do 2030 r.

Synteza diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej na potrzeby opracowania Strategii rozwoju ponadlokalnego dla SOM do roku 2030 wskazała relacje funkcjonalno-przestrzenne i organizacyjne w wybranych sferach funkcjonowania obszaru funkcjonalnego, które docelowo zintegrowane, będą stanowiły kierunkową i spójną wizję rozwoju oraz realizacji celów społecznych obszaru:

- /// wyższa jakość życia i usług społecznych,
- /// kształtowanie odporności na zmiany klimatu,
- /// integracja społeczna i otwartość na zmiany,
- /// ochrona i wzmocnienie zdolności samoregeneracji środowiska,
- /// zasobooszczędność, funkcjonalność i skuteczność zarządcza,
- /// odporność na zjawiska kryzysowe i zarządzanie ryzykiem,
- /// wzmacnianie i wspieranie gospodarki w procesach modernizacji, wzrostu, dywersyfikacji i innowacji,
- /// transformacja energetyczna.

Wnioski ze zrealizowanych badań diagnostycznych posłużyły do zaprojektowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej do Strategii.

Kluczowe wnioski wynikające z przeprowadzonych **badń diagnostycznych i warsztatów**:

- /// Wśród kierunków rozwoju obszaru metropolitalnego do priorytetowych powinny należeć przede wszystkim zadania z dziedziny dalszego podnoszenia jakości życia, w tym wysokiej jakości usług publicznych, transportu zbiorowego, dbałości o środowisko przyrodnicze.
- /// Powszechnie wskazywano na potrzeby zmian w zakresie jakości oferowanego w SOM transportu publicznego i indywidualnego, skomunikowania wewnątrz obszaru SOM oraz dostępności zewnętrznej obszaru (transport osób i ładunków).
- /// Wskazano na potrzebę poszukiwania dobrych rozwiązań wykorzystujących transport wodny w transporcie dla ruchu turystycznego oraz codziennego mieszkańców.
- /// Odnotowano zauważalną potrzebę wspólnej pracy nad wypracowaniem, doprecyzowaniem wizerunku SOM. Mieszkańcy doceniają i uważają za mocną stronę SOM obecność terenów

zielonych, podkreślają znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego; nie do końca jasny i zakomunikowany jest profil gospodarczy regionu; charakterystyka i postrzeganie siły lokalnej gospodarki także oceniana jest niejednoznacznie.

- /// Należy intensyfikować i integrować działania w zakresie współpracy pomiędzy JST, tj. wypracować trwałe obszary współpracy, dostosowując się do zmieniających się trendów.
- /// Wskazywano możliwe kierunki interwencji, pomysły na działania podnoszące konkurencyjność regionu w zakresie turystyki, podnoszenie efektywności prowadzonych działań informujących interesariuszy o występującym w SOM potencjale w zakresie turystyki.
- /// Wskazano na konieczność upowszechnienia znajomości oferty SOM, nie tylko w sektorze turystyki, ale i szerzej, stworzenie systemu wspólnych zachęt.
- /// Wciąż niewykorzystanym potencjałem jest transgraniczność obszaru, chociaż uznano, że trudno jest jednoznacznie zdefiniować zestaw szybkich i łatwych do przeprowadzenia działań mogących istotnie poprawić sytuację w tym zakresie.
- /// Wskazano na znaczenie podnoszenia jakości oferty edukacyjnej i poprawy dostępności do infrastruktury edukacyjnej, jakości kształcenia, w tym kształcenia zawodowego oraz wyższego.
- /// Wskazano na konieczność rewizji skali, znaczenia sposobu organizacji wsparcia procesów budowania innowacyjności czy pozyskiwania inwestorów w regionie i innych aspektów gospodarczych.
- /// Dominowały opinie, według których gospodarkę regionu należy w szczególności rozwijać sektory: logistyki i magazynowania, chemii i energetyki (w tym OZE), przemysłu morskiego specjalizowanego, innowacyjnych rozwiązań w sferze gospodarki, przemysłu 4.0.

GŁÓWNE UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE, ŚRODOWISKOWE, SPOŁECZNE I GOSPODARCZE ²

Uwarunkowania zewnętrzne SOM

1

Szczeciński Obszar Metropolitalny jest **metropolią europejską z miastem rdzeniowym Szczecinem**, leżącą na przecięciu korytarzy transportowych, zaliczającą się do transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T), oddaloną od stolicy kraju, postindustrialną, wymagającą integracji funkcjonalnej z europejskim systemem osadniczym poprzez wzmocnienie powiązań funkcjonalnych, poprawę dostępności w różnych skalach przestrzennych i podniesienie konkurencyjności. Miasto rdzeniowe zaliczane jest do miast cechujących się słabym znaczeniem metropolitalnym w skali kontynentu europejskiego.

2

Ze względu na swoje przygraniczne położenie, SOM jest jednocześnie częścią znacznie szerszego obszaru funkcjonalnego wykraczającego zasięgiem na terytorium RFN, tj. **Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMS)**, który charakteryzują: znaczny potencjał społeczno-gospodarczy, procesy dynamicznej migracji na niemiecką stronę granicy, stopniowo kształtujące się powiązania

² Na podstawie „Syntezy diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) do roku 2030” oraz danych pochodzących z BDL GUS wg stanu na koniec 2021

funkcjonalno-przestrzenne i historyczne Szczecina z częścią obszaru Meklemburgii-Pomorza Przedniego po stronie niemieckiej. Nadgraniczne położenie SOM, strategiczne położenie portów w Szczecinie i w Świnoujściu sprzyjają współpracy obszaru ze Skandynawią i Niemcami, stanowiąc dobry potencjał dla budowy transgranicznego regionu metropolitalnego.

- 3** SOM znajduje się w centralnej części **Euroregionu Pomerania**, obejmującego swym zasięgiem oprócz polskich JST, zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin Polskich Euroregionu Pomerania, także dwa powiaty i dwa wydzielone miasta w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz dwa powiaty Brandenburgii. Ponadto przebiega przez niego Via Hanseatica – trasa łącząca miasta południowego Bałtyku. Euroregion Pomerania (EP) posiada policentryczną strukturę osadniczą, w której Szczecin jest jedynym dużym dominującym miastem. Od północy największym obszarem funkcjonalnym sąsiadującym z euroregionem jest Obszar Wielkiej Kopenhagi i Skåne, o porównywalnie największym PKB w relacji do niemieckich i polskich obszarów funkcjonalnych. Obszar EP charakteryzuje zróżnicowana dostępność, przy potencjalnie lepszej dostępności niemieckich regionów, zaś polskie regiony charakteryzuje niższa od średniej europejskiej dostępność drogową oraz przewaga terenów rolniczych nad zurbanizowanymi.
- 4** SOM i miasto Szczecin współpracują na poziomie regionalnym z niemieckimi krajami związkowymi Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Brandenburgią oraz z Berlinem, a poszczególne gminy i powiaty na poziomie lokalnym z ich odpowiednikami w Niemczech. **Rozwinięte relacje transgraniczne** (polsko-niemieckie i bałtyckie) obejmują następujące obszary: ochronę środowiska, komunikację, edukację, kulturę, logistykę, planowanie przestrzenne.
- 5** Powiązania funkcjonalne w obszarze przygranicznym są zakłócone granicą państwową. Miasta Szczecin i Świnoujście silnie oddziałują na przygraniczne tereny niemieckie, pozbawione dobrego dostępu do usług publicznych i rynkowych, zapewnianych przez większe miasta. Równocześnie oddziaływanie Berlina i innych miast niemieckich na stronę polską odbywa się w procesie drenażu kapitału ludzkiego.
- 6** W przestrzeni europejskiej Szczecin jest powiązany najbliżej z Berlinem i Kopenhagą wraz ze szwedzkim Malmö (ang. Greater Copenhagen & Skåne) oraz Hamburgiem; w przestrzeni krajowej jest powiązany najbliżej z Poznaniem, Wrocławiem i Gdańskiem.
- 7** Spośród 17 MOF ośrodka wojewódzkiego wyznaczonych na terenie kraju, SOM wykazuje największe podobieństwa pod względem aspektów strukturalno-przestrzennych, gospodarczych, środowiskowych i społecznych do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Poznania, Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego³ oraz do Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot.
- 8** Terytoria wybranych JST SOM są jednocześnie częścią innych obszarów funkcjonalnych (OF) wyznaczonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (PZPWZ) są to: Specjalna Strefa Włączenia, Przybrzeżny OF, Przygraniczny OF.

³ Na podstawie analizy porównawczej przeprowadzonej w 2022 r. na potrzeby opracowania dokumentu „Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM)”.

Uwarunkowania wewnętrzne SOM

1

Szczeciński Obszar Metropolitalny zlokalizowany jest w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, obejmuje wojewódzkie miasto rdzeniowe – Szczecin i silnie powiązane z nim funkcjonalnie otoczenie: Świnoujście (miasto na prawach powiatu) oraz gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta rdzeniowego: Stargard (gmina miejska i gmina wiejska), Goleniów, Gryfino, Police, Stepnica, Nowe Warpno (gminy miejsko-wiejskie), Kobylanka, Stare Czarnowo, Dobra (Szczecińska) i Kołbaskowo (gminy wiejskie). Delimitacja obszaru metropolitalnego została przyjęta w oparciu o aktualny skład członków Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego⁴.

2

Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM opiera się na mieście rdzeniu, gdzie zachodzą główne procesy metropolizacji i występuje **nagromadzenie funkcji ośrodka centralnego** (lokalizacja największej liczby funkcji metropolitalnych). Szczecin posiada znaczenie ponadlokalne, międzynarodowe, stanowiąc:

- ważny ośrodek decyzyjny, związany z wyznaczaniem kierunków rozwoju, interwencji publicznej, pełnieniem ważnych usług z zakresu edukacji, ochrony zdrowia itp., posiadający największy potencjał rozwojowy⁵ i edukacyjny w regionie (ponad połowa potencjału naukowego województwa);
- kluczowy ośrodek, w którym występują funkcje gospodarcze, związane z generowaniem innowacji, rozwojem kapitału społecznego i talentów w regionie zachodniopomorskim;
- centrum turystyczne, kulturalne oraz naukowo-akademickie.

3

Rozwój obszaru funkcjonalnego (SOM) jest nierozzerwalnie związany z rozwojem jego miasta rdzeniowego. Przyspieszenie przemian i zarządzanie w sposób racjonalny i integrujący Szczecin z jego otoczeniem przyczyni się do podniesienia jakości życia na całym obszarze metropolitalnym.

4

Ważniejsze działania, procesy i ograniczenia rozwojowe na obszarze SOM, mające **wpływ** na rozwój miasta rdzeniowego:

- procesy migracyjne i demograficzne, szczególnie w Szczecinie oraz Stargardzie (spadek liczby mieszkańców), skutkujące wzrostem liczby mieszkańców w gminach ościennych (m.in.: Dobra, Kołbaskowo, Kobylanka, gm.w. Stargard) oraz w osiedlach podmiejskich;
- utrzymująca się wysoka atrakcyjność Szczecina jako rynku pracy dla ludności regionu zachodniopomorskiego oraz SOM;
- niekontrolowana suburbanizacja przy granicach gmin sąsiednich, na obszarach rolniczych wyłączanych z produkcji rolnej w celu realizacji zabudowy mieszkaniowej;
- inwestowanie w rozwój systemu transportu metropolitalnego opartego na kolei metropolitalnej i komunikacji autobusowej; uwarunkowania korzystne dla rozwoju komunikacji wodnej; działania na rzecz rozwoju kluczowej infrastruktury

⁴ Członkami Stowarzyszenia są również Powiat Policki oraz Województwo Zachodniopomorskie. Obszar Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego obejmuje dodatkowo cztery miasta położone w estuarium Odry (Wolin, Kamień Pomorski, Międzyzdroje i Dziwnów), niebędące członkami SSOM.

⁵ Potencjał rozwojowy to zdolność regionalnego systemu gospodarczego do samorozwoju, bogacenia się i wypracowania za pomocą własnych zasobów konkurencyjnych, ulepszonych albo innowacyjnych produktów, usług i wiedzy.

technicznej, w tym dostępności zewnętrznej SOM (infrastruktura korytarzowa, łącząca centra wzrostu SOM z otoczeniem);

- rosnące znaczenie nowoczesnych usług w zarządzaniu miastem i w sektorze przedsiębiorstw w Szczecinie, partnerska konsolidacja potrzeb z zakresu usług publicznych i społecznych zapewniająca ich rozwój i dostępność;
- przestrzenna transformacja gospodarcza, migracja i lokowanie przetwórstwa przemysłowego i usług na rzecz produkcji w obszarze funkcjonalnym, krystalizowanie się specjalizacji funkcjonalnej ośrodków w ramach SOM;
- wzmacnianie komplementarności produkcji i usług, konsolidacja i rozwój klastrów, powiązanie sfery nauki z gospodarką, wspieranie przedsiębiorczości i działań innowacyjnych (transformacja cyfrowa, zielony ład, gospodarka w obiegu zamkniętym); zwiększający się potencjał przygranicznego położenia, w tym w sektorze turystyki;
- współpraca gmin obszaru funkcjonalnego, zinstytucjonalizowana w ramach SSOM, wymagająca rozstrzygnięć w zakresie pojawiających się konfliktów przestrzennych, funkcjonalnych, wspólnego uruchamiania rozwiązań ułatwiających mieszkańcom dostęp do oferty poszczególnych gmin czy obniżających koszty oferowanych usług publicznych;
- ochrona i rozwój integracji ekologicznej z ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych stanowiących korytarze ekologiczne, ochrona zlewni;
- konsolidacja interesów SOM w zakresie transportu morskiego i żeglugi śródlądowej oraz zarządzanie ryzykiem powodziowym (zagadnienie rozwoju portów, utrzymania torów żeglugowych, budowy infrastruktury i nabrzeży portów i przystani, gospodarowania na obszarach objętych ryzykiem powodziowym, lądowej dostępności portów itp.);
- planowana budowa portu kontenerowego i terminalu instalacyjnego dla obsługi morskich farm wiatrowych w Świnoujściu.

5

Głównym wyzwaniem dla SOM jest osiągnięcie spójności obszaru metropolitalnego rozumianej jako „zgodność w zakresie polityk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i klimatycznych prowadzonych w całej aglomeracji, przy założeniu, że spójność aglomeracji rośnie wraz z poziomem współpracy między tworzącymi ją JST, co przejawia się realizacją wspólnych zadań publicznych i projektów oraz opracowaniem i wdrażaniem wspólnej polityki obejmującej zagadnienia społeczne, gospodarcze i publiczne”. Do wyzwań społecznych SOM można zaliczyć słabnący potencjał demograficzny oraz kapitał społeczny obszaru.

6

Niekontrolowana suburbanizacja dotycząca SOM jest zjawiskiem zagrażającym harmonijnemu i zrównoważonemu rozwojowi i jakości życia mieszkańców.

7

W przestrzeni województwa zachodniopomorskiego SOM tworzy **jeden z trzech silnych obszarów wzrostu**. Obszar posiada **potencjał rozwojowy** związany z: kapitałem ludzkim, istniejącą infrastrukturą techniczną i transportową, instytucjami otoczenia biznesu, wielkością rynku zbytu oraz korzyściami aglomeracji.

8

Do **najważniejszych relacji wiążących** gminy ze sobą można zaliczyć:

- relacje funkcjonalno-przestrzenne (codzienne migracje, dostępność komunikacyjna, usługi podstawowe i ponadlokalne);
- wspólne potencjały i problemy oraz spójność celów rozwoju;
- postępujące dynamicznie zmiany demograficzne, migracje wewnętrzne;
- postępująca suburbanizacja;
- potrzeby edukacyjne szczególnie na obszarach wiejskich;

- zróżnicowanie w dostępności usług publicznych przede wszystkim w ujęciu miasto – wieś;
- zróżnicowany potencjał gospodarczy;
- problemy energetyczne (efektywność energetyczna, OZE);
- zmiany klimatyczne (wpływ na produkcję rolną, problemy środowiskowe);
- zarządzanie zasobami naturalnymi (błękitno-zielona infrastruktura);
- wspólne zagospodarowanie i ochrona terenów wokół ujścia Odry.

9

Główne cechy Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego to:

Położenie

- **nadmorskie położenie**, na południowym brzegu Bałtyku, w bliskim sąsiedztwie trzech metropolii światowych: Berlina, Hamburga i Kopenhagi, korzystne dla tworzenia relacji transbałtyckich i transnarodowych;
- **skrajne położenie przy granicy z RFN** ograniczające dostępność ze znacznej części województwa i kraju;
- rzeka **Odra wraz z otoczeniem przyrodniczym**, jest główną determinantą układu transportowego w obszarze metropolitalnym oraz stanowi **oś rozwoju gospodarczego** w SOM;
- większość gmin miejskich o charakterze wielofunkcyjnym, w których przeważa **funkcja miejska i przemysłowa**;
- obecność gmin typowo **rolniczych i leśnych**;
- policentryczny układ osadniczy z miastem rdzeniowym Szczecinem (ok. 396 tys. mieszkańców) i 7 innymi miastami o różnej wielkości i funkcjach: Stargard (ok. 67 tys. mieszkańców); Świnoujście (ok. 40 tys. mieszkańców), Police (ok. 34 tys. mieszkańców), Goleniów (ok. 23 tys. mieszkańców), Gryfino (ok. 22 tys. mieszkańców), Stepnica (ok. 2 tys. mieszkańców), Nowe Warpno (ok. 1,5 tys. mieszkańców); układ osadniczy dopełnia wiejska sieć osadnicza, składająca się z 261 miejscowości;
- wysoki **współczynnik urbanizacji** (85,1%);
- **koncentracja funkcji metropolitalnych** głównie w Szczecinie (administracyjna, militarna, ośrodka przedsiębiorczości i biznesu, ośrodka nauki i innowacji, kultury); funkcje Szczecina występujące w niektórych sektorach (gospodarczym, transportowym, turystycznym), uzupełniane są przez inne gminy SOM, będące terenami z potencjałem rozwojowym (Świnoujście – wiodące funkcje turystyczno-uzdrowiskowe i gospodarki morskiej, f. energetyczna i intermodalna; Goleniów – funkcje gospodarcze; Police – f. portowa, przemysłowa; Stargard (f. przemysłowa, nowoczesnych technologii); Stepnica, Nowe Warpno (f. turystyczna); istotne **procesy metropolizacyjne** obejmujące miasto **Stargard**;
- postępujący proces **dekonzekcji układów wiejskich**; układy wiejskie i zabudowa rozproszona wokół nich, z utrudnioną obsługą usługami publicznymi;

Środowisko przyrodnicze

- **korzystne uwarunkowania środowiskowe i hydrologiczne** (wody powierzchniowe, bliskość Morza Bałtyckiego, Zalew Szczeciński oraz rzeka Odra, liczne jeziora; licznie występujące formy ochrony przyrody, unikatowe zarówno w skali województwa jak i kraju, w tym w granicach obszarów Natura 2000);
- **różnorodność biologiczna, unikalny krajobraz** warunkowany zróżnicowaną rzeźbą terenu (krajobraz typowo równinny, charakterystyczny dla obszaru

- polodowcowego cechujący się występowaniem jezior, wydmych lasów oraz wzgórz morenowych, wysoka lesistość (ok. 32%);
- występowanie ekosystemów wodnych, torfowiskowych, łąkowych, a nawet stepowych oraz ekosystemów leśnych;
  - **wysokie walory przyrodnicze**, wyjątkowe w skali całego kraju, determinujące jego strukturę funkcjonalno-przestrzenną oraz kierunki rozwoju;
  - **unikalna w skali kraju flora** o unikalnym bogactwie przyrodniczym, warunkowana występowaniem wykształconych i zachowanych zbiorowisk roślinnych o charakterze zbliżonym do naturalnego;
  - występowanie bardzo **licznych gatunków fauny, chronionych w kraju i na świecie** (delta wsteczna Świny — ostoja o znaczeniu europejskim, Zalew Szczeciński (17 gatunków zwierząt i roślin zapisanych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej; ważne ostoje ptasie o randze europejskiej);
  - obecność w obrębie SOM szeregu **korytarzy przyrodniczych o znaczeniu lokalnym lub ponadlokalnym**, mającym znaczenie **dla przemieszczania się fauny** (cieki wodne wraz z otaczającymi je terenami podmokłymi i kompleksami lasów: dolina Odry, rzeki Łarpia, rzeki Płoni, Bukowej, jezioro Dąbie, kompleksy Puszczy Bukowej, Klęskowo i Puszczy Wkrzańskiej);
  - licznie występujące **formy ochrony przyrody** (Woliński Park Narodowy, Szczeciński Park Krajobrazowy Puszcza Bukowa oraz Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry; Obszary Natura 2000 obszary specjalnej ochrony ptaków (PLB) i specjalne obszary ochrony siedlisk (PLH), w tym rezerwat ptaków Świdwie (o znaczeniu międzynarodowym) i ostoja siedliskowa Kanały-Police); chronione siedliska „Wolin i Uznam” oraz obszar ochrony ptaków Delta Świny; rezerваты przyrody na całym obszarze SOM;
  - licznie występujące **stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, 289 pomników przyrody** (najwięcej w Starym Czarnowie (83); rezerваты przyrody (19);
  - duża liczba zbiorników wodnych i duża powierzchnia lasów (parki krajobrazowe), determinujących wysoką wilgotność powietrza; bogactwo zwierzyny i ptactwa w lasach; umiarkowany klimat;
  - duża powierzchnia **gleb najwyższej przydatności rolniczej** (Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin, Dobra (Szczecińska) i Stargard) i zlewni wód wysokiej jakości, wpływających również na znaczne ograniczenie dostępności inwestycyjnej terenów;
  - występowanie naturalnych kopaliny (torf, torfy borowinowe, margle i wapień, wody termalne); **potencjał do rozwoju turystyki leczniczej**;

Stan jakościowy i zagrożenia środowiska

- stosunkowo wysokie stężenia zanieczyszczeń powietrza na obszarze SOM; w miastach występuje **zagrożenie jakości powietrza** związane z pyłem drobnym (PM10), którego źródłem są przede wszystkim urządzenia do ogrzewania mieszkań;
- **dobrze warunki naturalne do rozwoju energetyki wiatrowej, geotermii i pozyskiwania energii z biomasy oraz wodoru**; zróżnicowany poziom rozwoju i wykorzystania OZE (biomasa, farmy wiatrowe, farmy fotowoltaiczne oraz geotermia); najkorzystniejsze warunki w północnej części SOM do rozwoju energetyki solarnej oraz wodorowej;
- występowanie niskiej **emisji z ogrzewania mieszkań** (piece), **emisji ze źródeł przemysłowych** (głównie Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A., Port

w Szczecinie i w Świnoujściu, Zespół Elektrowni Dolna Odra, in.) oraz transportu samochodowego;

Dziedzictwo kulturowe

- występowanie **instytucji kulturalnych w SOM**, głównie w Szczecinie; od kilku lat oferta kulturalna rozwija się także poza Szczecinem: w Goleniowie, Stargardzie, Świnoujściu, a także w Kołbaskowie; występowanie **licznych zabytków nieruchomości, dóbr kultury współczesnej, Pomników Historii**;

Demografia

- w skali województwa zachodniopomorskiego **znaczny potencjał demograficzny** (ponad 682 tys. os., czyli ok. 41% ludności województwa); największą część mieszkańców stanowią osoby zamieszkujące Szczecin (58% mieszkańców SOM), najmniej Nowe Warpno (niecałe 0,5%);
- **porównywalna struktura wieku mieszkańców** w gminach SOM; udział ludności w wieku poprodukcyjnym w większości gmin jest wyższy niż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (poza Kołbaskowem, Dobrą (Szczecińską), Stargardem (gmina wiejska) oraz Kobylanką; spadek liczebności populacji w wieku 19-24 i populacji w wieku produkcyjnym mobilnym (25-44 lat) oraz wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym niemobilnym (45-60/65 lat) oraz wzrost liczby imigrantów;
- systematyczna utrata mieszkańców SOM z powodu migracji poza województwo oraz do obszaru transgranicznego; pesymistyczne prognozy demograficzne dot. Szczecina; silne **procesy starzenia się społeczeństwa** połączone z ubytkiem zasobów dla rynku pracy;

Wymiar społeczny

- **nierównomierny dostęp do usług publicznych** (w tym niewystarczająca liczba żłobków, ośrodków specjalistycznego poradnictwa dla dzieci i rodzin oraz wsparcia psychologicznego);
- występowanie **obszarów** gminnych, sklasyfikowanych jako **zdegradowane** społecznie, ekonomicznie i technicznie;
- **dobrze rozwinięta funkcja mieszkaniowa** w Szczecinie, Stargardzie, Świnoujściu, Policach oraz w Goleniowie;
- **zabudowa mieszkaniowa wielorodzinną** skupiającą się w granicach miast SOM i praktycznie nierozlewającą się poza ich granice (za wyjątkiem Kołbaskowa);
- brak **mieszkań dostosowanych do potrzeb osób starszych i zależnych** (w tym istniejące bariery architektoniczne);
- **rosnące zapotrzebowanie na grunty pod zabudowę mieszkaniową i usługi** na terenie SOM, mimo niesprzyjających trendów demograficznych;
- obecność instytucji i obiektów wojskowych Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego NATO;
- umiarkowana **działalność i partycypacja obywatelska**;
- **nie do końca klarowny wizerunek SOM**, zarówno w oczach mieszkańców jak i na zewnątrz.

Gospodarka i rynek pracy

- uwarunkowania geograficzne, środowiskowe, przestrzenne i demograficzne, infrastruktura komunikacyjna i gospodarcza oraz rozwijające się funkcje metropolitalne miasta rdzeniowego korzystne do prowadzenia działalności

gospodarczej w **zakresie przemysłu i usług związanych z morzem**; wysoka atrakcyjność inwestycyjna w skali kraju;

- koncentracja funkcji **przemysłowej i portowej** głównie w **paśmie rzeki Odry**;
- **rozwinięta gospodarka, produkcja, usługi zaawansowane technologicznie** począwszy od szeroko rozumianej chemii, przemysłu maszynowego, zaawansowanych konstrukcji stalowych, usług portowych oraz innowacyjnych, ale i coraz nowocześniejszych usług dla biznesu;
- strategiczne znaczenie **trzech inteligentnych specjalizacji województwa** – przetwórstwo naturalne nowej generacji, produkty chemiczne dla zrównoważonego rozwoju, turystyka i jakość życia;
- **znaczący wzrost sektora e-handlu** (centrum logistyczne Zalando w Gardnie, gm. Gryfino i centrum logistyki Amazon w gm. Kołbaskowo); poza rozwojem usług i turystyki widoczny jest występujący w ostatnich latach **rozwój produkcji przemysłowej** w gminach sąsiadujących ze Szczecinem (parki przemysłowe (Goleniów, Stargard, Gryfino) oraz **strefy inwestycyjne** (Police, Świnoujście, Kołbaskowo, Dobra);
- występowanie licznych **centrów logistycznych i terminali przeładunkowych**;
- większość przedsiębiorstw zlokalizowanych w pobliżu Szczecina, a także w specjalnych strefach aktywności gospodarczej oraz turystycznej;
- występowanie **Instytucji Otoczenia Biznesu**, oferujących szeroki zakres usług we wspieraniu przedsiębiorców w ich rozwoju i działaniach (agencje, centra, cechy, izby, stowarzyszenia, klastry i inne);
- **rozwijające się przemysły kreatywne i inicjatywy kreatywne w SOM** (Akademia Sztuki w Szczecinie, Zachodniopomorski Klaster Przemysłów Kreatywnych, in.);
- zbyt **mało dużych, rozpoznawalnych przedsiębiorstw**, które dają szansę na prowadzenie własnych działań badawczo-rozwojowych, angażujących lokalny potencjał naukowy, budujących prestiż lokalnego rynku pracy, zwiększającego skuteczność zatrzymania talentów w regionie; w rynku pracy w Szczecinie zbyt **mały udział podmiotów małych i średniej wielkości**, zbyt duży w grupie mikrofirm; na terenie SOM obecność MŚP, mikroprzedsiębiorstw, podmiotów zatrudniających więcej niż 1000 pracujących (Szczecin, Police);
- niewielki odsetek osób bezrobotnych w SOM; w strukturze osób pozostających bez pracy występują przede wszystkim: specjaliści nauk fizycznych, matematycznych, technicznych i biologicznych, politolodzy, socjologowie i ekonomiści, pracownicy usług i sprzedawcy, technicy i średni personel, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń;
- pod względem wykształcenia wśród pracujących w miastach dominują osoby z wyższym wykształceniem; najwięcej pracujących jest wśród osób w wieku 35-44 lata (powyżej 80%); grupy zawodów, w których zatrudniono najwięcej osób w województwie zachodniopomorskim: specjaliści (18,3% ogółu pracujących), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (15,7%), technicy i inny średni personel (15,2%) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (13,4%);

Turystyka

- **wysoki stopień atrakcyjności terenów turystycznych** (turystyka akwenowa i aktywna) ze względu na bogate i zróżnicowane walory turystyczne i kulturowe, hydrologiczne – olbrzymi potencjał sprzyjający rozwojowi sportu, turystyki; rozwinięta bogata oferta agroturystyczna obszaru – doskonałe warunki do uprawiania żeglarstwa, windsurfingu i kitesurfingu, wędkowania; rozwinięta

infrastruktura wodniacka (zakątki kajakowe i żeglarskie, nowoczesne przystanie jachtowe) (Szczecin, Świnoujście, Lubczyna, Stepnica, Siadło Dolne); rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjna (zróżnicowana wielkość obiektów i standard); liczne gospodarstwa i ośrodki jeździeckie, duże stadniny i gęsta sieć szlaków konnych; struktura ruchu turystycznego odzwierciedlająca atuty transgranicznego położenia obszaru; duży odsetek odwiedzających miejscowości nadmorskie i Szczecin gości z Niemiec; główne ośrodki turystyczne SOM: Świnoujście (status uzdrowiska) oraz Szczecin; ośrodki turystyczno-wypoczynkowe: Trzebież, Nowe Warpno i Stepnica (ośrodki obsługi ruchu turystyki wodnej), Zieleniewo, Morzyczyn, Lubczyna (nad jeziorem Dąbie), w mniejszym stopniu Gryfino, Goleniów i Stargard; ośrodki rekreacyjne nad jeziorami: Glinna i Binowskie;

- **liczne szlaki kulturowe i żeglarskie**, sieć portów i przystani jachtowych między Gryfinem nad Odrą poprzez Szczecin, Zalew Szczeciński, Zatokę Pomorską po wybrzeże morskie (Zachodniopomorski Szlak Żeglarski); przystanie w miejscowościach: Gryfino, Szczecin, Stepnica, Trzebież, Nowe Warpno, Świnoujście;

Rolnictwo

- transformacja terenów rolniczych związana z rozwojem funkcji pozarolniczych;
- tereny rolnicze w obszarze metropolitalnym stanowią zaplecze żywnościowe i energetyczne SOM;

Dostępność transportowa i infrastruktura transportowa

- ważna **rola tranzytowa** w transporcie międzynarodowym w relacjach wschód-zachód i północ-południe;
- **ograniczona dostępność transportowa wewnątrz krajowa**, przy jednocześnie stosunkowo dobrej dostępności do Europy Zachodniej;
- dobrze **rozwinięta sieć kolejowa** ze szczecińskim węzłem kolejowym, z którego rozchodzą się główne linie kolejowe łączące gminy SOM; dwutorowe i zelektryfikowane połączenia największych ośrodków: Stargard, Świnoujście, Goleniów, Police, Gryfino ze Szczecinem; połączenie kolejowe z niemiecką siecią kolejową (Świnoujście, Szczecin);
- **rozwinięta sieć drogowa**: DK3/S3 – w ciągu drogi E65, DK6/A6/S6 – w ciągu drogi E28, DK10, DK31, DK13, DK93, siedem dróg wojewódzkich, w tym oddany do użytku tunel pod Cieśniną Świną; uzupełnienie układu drogowego stanowią drogi powiatowe i gminne, a także drogi w RFN, odzwierciedlające powiązania przestrzenne i faktyczny transgraniczny zasięg SOM;
- **występowanie barier przyrodniczych** (głównie wody powierzchniowe), które dzielą strukturę drogową (m.in. Zalew Szczeciński, rzeka Świna, jezioro Dąbie, Dolina Dolnej Odry);
- niezadowalający stan domknięcia **obwodnic śródmiejskich i miejskich** (brakuje istotnych fragmentów, słaba przepustowość);
- korzystne położenie w pasie **Odrzańskiej Drogi Wodnej (ODW)**, najważniejszego w Polsce z transportowego punktu widzenia śródlądowego szlaku żeglugowego, z perspektywą na rozwój transportu ekologicznego, w tym zwiększenie udziału transportu intermodalnego;
- rozwinięta infrastruktura transportu wodnego morskiego i śródlądowego – **osią transportu wodnego jest tor wodny Świnoujście-Szczecin oraz ODW**; wraz z kanałem Odra-Szprewa oraz Odra-Hawela ODW stanowi powiązanie SOM z europejskim systemem dróg wodnych;

- **multimodalny węzeł komunikacyjny**, infrastruktura w sieci bazowej TEN-T⁶, z dominującą rolą portów morskich o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Szczecin, Świnoujście) oraz portów w Policach (sieć kompleksowa TEN-T), Stepnicy, Trzebieży i w Nowym Warpnie; dynamicznie rozwijającego się Portu Police oraz mniejszych portów i przystani rybackich o charakterze turystycznym i rybackim (nad Zalewem Szczecińskim, Trzebież, Stepnica, Nowe Warpno, nad jeziorem Dąbie);
- infrastruktura kolejowa na terenie SOM, szczególnie w obrębie **Szczecińskiego Węzła Kolejowego** i po zachodniej stronie Odry wymagająca modernizacji; ograniczona szybkość pociągów ze względu na stan techniczny linii; brak zachodniej kolejowej obwodnicy Szczecina;
- lokalizacja podstawowego **lotniska** obsługującego mieszkańców Szczecina i regionu zachodniopomorskiego w połączeniach krajowych i międzynarodowych w Goleniowie (ok. 46 km od centrum Szczecina i ok. 43 km od Stargardu); lotnisko lokalne w Szczecinie Dąbiu (sanitarno-sportowe); port lotniczy w Heringsdorf (RFN) ok. 15 km od Świnoujścia;

Transport zbiorowy

- **zróżnicowana dostępność komunikacją zbiorową**;
- nadal słabo zintegrowany i niespójny system sieci dróg rowerowych na terenie SOM;
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura pieszka we wszystkich ośrodkach miejskich SOM; niewystarczająca liczba przejść dla pieszych i stref ruchu uspokojonego, oświetlenie przejść dla pieszych, a także podrzędność ciągów pieszych wobec ruchu samochodowego;

Infrastruktura techniczna

- brak spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych;
- **wysoki poziom dostępności w zakresie infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej**; dość dobrze **rozwiniętą siecią gazową**; stopień wykorzystania gazu sieciowego w poszczególnych gminach jest zróżnicowany; wysoki odsetek przyłączy do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie SOM (ok. 88% budynków).

10

Dla integracji metropolii z otoczeniem kluczowe są:

- rozwój infrastruktury społecznej potrzeb podstawowych i zarządzania czasem wolnym, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego;
- sprawnie funkcjonująca infrastruktura komunikacyjna, w tym transport publiczny;
- dostosowanie oferty edukacyjnej do rynku pracy w dłuższej perspektywie wraz z rozwojem infrastruktury szkolnej, zmiana utrzymującego się od wielu lat niekorzystnego trendu wizerunkowego szkolnictwa zawodowego (branżowego);
- przeciwdziałanie postępującej degradacji cieków, zbiorników wodnych i rowów melioracyjnych, na skutek ingerencji człowieka, braku bieżącego utrzymania i zmian środowiskowych;
- sprawne zarządzanie środowiskiem i zasobami, w tym infrastruktura gospodarki wodno-ściekowej;

⁶ Przez SOM przebiegają dwa europejskie korytarze transportowe TEN-T: korytarz Morze Bałtyckie – Morze Adriatyckie oraz korytarz Morze Północne-Morze Bałtyckie. Szczecin i Świnoujście są w obu korytarzach portami – miejskimi węzłami sieci.

- w obszarach silnie zurbanizowanych SOM podejmowanie działań naprawczych, integrujących pofragmentowaną błękitno-zieloną infrastrukturę;
- w powiązaniach przyrodniczych obszaru SOM z otoczeniem, utrzymanie i ochrona systemu obiegu wody w ramach zintegrowanego układu krążenia wód podziemnych i powierzchniowych na obszarach lądowych (retencja i przepływ) oraz specyficznej cyrkulacji wód Zalewu Szczecińskiego, Świny i Zatoki Pomorskiej, wynikającej z hydrologii i hydrauliki obszaru estuarium Odry;
- prowadzenie działań niezbędnych dla wykorzystania potencjału gospodarczego rzeki Odry;
- lepsze zarządzanie bezpieczeństwem, w tym energetycznym;
- umiejętne kształtowanie wizerunku SOM jako obszaru przyjaznego do życia, pracy i mieszkania, wykorzystując walory takie jak wyjątkowe formy architektoniczne obiektów kultury w mieście rdzeniowym oraz liczne obiekty o wartościach historycznych rozsięte po całym obszarze, działalność promującą wspólne wartości historyczne i dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny obszaru;
- budowanie poczucia wspólnoty metropolitalnej i tożsamości terytorialnej w oparciu o potencjał obszaru transgranicznego, lokalne aspiracje, wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne walory przyrodnicze i bogate zasoby akwenowe oraz kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców;
- pogłębienie współpracy samorządowej w zakresie poprawy bezpieczeństwa i przeciwdziałania zagrożeniom, m.in.: poprzez prawidłowe gospodarowanie wodami opadowymi, zmniejszanie skutków powodzi (nawalnych deszczy) i suszy, rozwój zielono-błękitnej infrastruktury (wspólna polityka przestrzenna w zakresie rozwoju zabudowy), wspieranie służb we wdrażaniu systemów monitoringu zagrożeń i systemu wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami (z wykorzystaniem miejskich systemów monitoringu, systemów zbierania danych itp.), usuwanie skutków awarii i zagrożeń środowiska na obszarach chronionych i obiektach gospodarki wodnej, morskich wodach wewnętrznych i pozostałych akwenach, zaopatrzenie ludności w wodę pitną (strefy ochronne ujęć wody), zwiększanie retencji w ekosystemach, bezpieczeństwa energetycznego (pierścieniowe zasilanie miasta, wspieranie inwestycji w OZE i in.), bezpieczeństwa infrastrukturalnego.

11

Do **czynników hamujących** rozwój obszaru metropolitalnego należą, m.in.:

- niezadawalająca jakość środowiska;
- występowanie konfliktów przestrzennych, społecznych i gospodarczych;
- depopulacja oraz starzejące się społeczeństwo;
- ograniczone uczestnictwo w europejskiej sieci powiązań transportowych i funkcjonalnych;
- ograniczenia wynikające z celów ochronnych obszarów Natura 2000;
- deficyty na rynku pracy, drenaż mózgów, odpływ najzdolniejszej młodzieży do innych ośrodków;
- słabość ośrodka naukowego i badawczego w skali kraju;
- nadal niedostatecznie wykorzystywanie wsparcia unijnego, które pozwoliłoby na szybsze nadrobienie wielu opóźnień ekonomicznych, chociażby w stosunku do najbliższych obszarów metropolitalnych w Regionie Morza Bałtyckiego i UE;

- wzrost kosztów życia, wzrost kosztów świadczenia usług publicznych, wzrost kosztów obsługi zadłużenia samorządów;
- kryzys dochodów publicznych w efekcie zmian gospodarczych i demograficznych.

12

Problemem pozostaje niska efektywność zarządzania strategicznego i niewystarczający stopień współpracy sąsiadujących gmin, m.in. w ograniczaniu ekspansji na obszary niezabudowane oraz w realizacji strategii niskoemisyjnych i adaptacji do zmian klimatu, czy organizacji transportu zbiorowego. Ograniczanie aktywności samorządów lokalnych w SOM w obrębie własnych struktur administracyjnych i niedocenywanie przez władze lokalne przewagi prowadzenia skoordynowanych (zintegrowanych) przedsięwzięć inwestycyjnych w SOM jest barierą w rozwoju.

13

Istotą przemian demograficznych w SOM, z wszystkimi ich skutkami, jest utrzymywanie się liczebności populacji w otoczeniu Szczecina, przy równoczesnym dalszym spadku liczby mieszkańców w Szczecinie.

14

Najistotniejsze **przeszkody w integrowaniu SOM:**

- niedostatecznie wykształcone funkcje metropolitalne związane, m.in. z powiązaniem międzynarodowymi i zaangażowaniem w rozwijanie działalności badawczo-rozwojowej;
- opóźnienia w sferze infrastruktury komunalnej i koordynacji działań na obszarze SOM;
- słaba współpraca w zakresie pojawiających się konfliktów przestrzennych, uruchamiania rozwiązań ułatwiających mieszkańcom korzystanie z oferty poszczególnych gmin, czy obniżających koszty oferowanych usług publicznych;
- istniejąca sieć osadnicza, będąca barierą rozwojową dla części gmin SOM (brak dostępności drogowej i kolejowej),
- zróżnicowany przestrzennie dostęp do usług telekomunikacyjnych;
- występowanie **konfliktów społeczno-przestrzennych**, związanych m.in. z:
  - nadpodażą terenów mieszkaniowych;
  - zagospodarowaniem przestrzennym, nieznajdującym uzasadnienia w procesach demograficznych i spodziewanych potrzebach rozwojowych gmin;
  - brakiem MPZP dla obszarów z dużą presją inwestycyjną;
  - zjawiskiem niekontrolowanej suburbanizacji, spowodowanej m.in. migracją ludności ze Szczecina na obszary podmiejskie, ze Stargardu na tereny gmin sąsiednich; w obszarach tych występuje problem z rozprzestrzenianiem się zabudowy i tworzeniem osiedli mieszkaniowych typowych dla miast w gminach o charakterze wiejskim;
  - brakiem dostatecznie rozwiniętej sieci infrastrukturalnej (deficyt sieci wodociągowej, gazowej i kanalizacyjnej);
  - blokowanie atrakcyjnych terenów przez linie sieci energetycznej wysokich napięć;
  - nienadążaniem za kroczącą urbanizacją inwestycji komunikacyjnych i inwestycji z zakresu usług społecznych, co skutkuje wykluczeniem, ograniczonym dostępem lub zmianą stylu życia na gorszy;
  - wysoką koncentracją zagrożeń środowiskowych takich jak powódzie, podtopienia (zagrożenie zarówno od strony rzek jak i morza);

- presją urbanizacji na terenach zagrożenia powodziowego w dolinach Odry i jej dopływów oraz na terenach cennych przyrodniczo, co skutkuje likwidacją cennych siedlisk, przecinaniem korytarzy ekologicznych;
- konfliktem z funkcjami ochrony siedlisk ptactwa wodnego i gospodarką wodną;
- presją zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego na terenach podlegających naturalnej sukcesji;
- presją gospodarki leśnej w cennych przyrodniczo i rekreacyjnie lasach otaczających Szczecin (głównie Puszcza Bukowa i Wkrzańska);
- oddziaływaniem przemysłu na tereny zurbanizowane;
- planowaną realizacją drogowej obwodnicy Szczecina wraz z tunelem Police-Święta (Zachodnie Drogowe Obejście Szczecina);
- planowaną realizacją drogowej obwodnicy Polic;
- lokalizacją farm wiatrowych w pobliżu terenów zurbanizowanych;
- ingerencją w istniejące struktury społeczne (przekształcanie śródmieść miast o przeważającej funkcji mieszkaniowej);
- uszczuplaniem istniejących zasobów naturalnych zieleni, wody, fauny w związku z realizacją inwestycji komunalnych;
- społeczną niechęcią do akceptacji zmian itd.

2.2. Analiza SWOT

Prezentowana analiza SWOT przedstawia syntetyczne informacje, opracowane w oparciu o przeprowadzoną diagnozę strategiczną gmin SOM w sferach: przestrzennej, środowiskowej, społecznej gospodarczej.

Chociaż rola samego Stowarzyszenia w programowaniu i wdrażaniu polityki spójności jest relatywnie ograniczona, obszar SOM jest szeroko objęty różnymi interwencjami tej polityki. Dlatego w zakresie analitycznym dotyczącym polityki spójności, przeprowadzono analizę SWOT, pozwalającą na określenie pozycji konkurencyjnej SOM względem priorytetów i wyzwań tej polityki. Analiza ta zastąpiła standardową analizę TOWS⁷, pozwalając na pozycjonowanie SOM z perspektywy szerszej niż w tradycyjnych analizach oraz lepszą ocenę opcji strategicznych.

Przeprowadzona analiza SWOT uwidoczniła problemy i potencjały rozwojowe SOM. W analizie uwzględniono **informacje uzyskane w procesie konsultacji społecznych**. Za istotne punkty odniesienia przyjęto również:

- /// analizę SWOT miasta Szczecin, uznając, że kierunki rozwoju miasta rdzeniowego stanowią jedną z najważniejszych determinant rozwoju całego obszaru,
- /// analizę SWOT Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina, którego częścią jest cały SOM oraz
- /// dotychczasowe analizy Stowarzyszenia.

Z przeprowadzonej analizy SWOT wypłynęły **najważniejsze wnioski** dla Partnerstwa SOM, prezentowane niżej.

1. Szczeciński Obszar Metropolitalny musi wypracować **własny model wspólnego zarządzania metropolitalnego** i współpracy samorządów.
2. Konieczna jest **intensyfikacja rzeczywistych procesów integracyjnych w trzech wymiarach**: instytucjonalnym, sektorowym i terytorialnym – są one szansą dla rozwoju SOM oraz dla województwa zachodniopomorskiego (otoczenie SOM).
3. Niezbędne jest podnoszenie zdolności **samoregeneracji środowiska naturalnego w SOM** dążąc do **stworzenia odpornego obszaru metropolitalnego**, m.in poprzez ograniczanie negatywnego wpływu miast na środowisko, ochronę oraz racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczych w SOM.
4. Konieczne jest **wzmocnienie jakości zagospodarowania przestrzennego**, w tym relacji miejsko-wiejskich i wiejsko-wiejskich w SOM.
5. **Budowa i integracja** Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego będzie odbywać się poprzez:
  - zmniejszanie peryferyjności w przestrzeni kraju i wykorzystanie powiązań transgranicznych;
  - rozwój funkcji metropolitalnych na terenie miasta-rdzenia oraz budowanie jego metropolitalnego prestiżu jako ponadregionalnego ośrodka kultury, innowacji i kapitału, o znaczącym potencjale społeczno-gospodarczym i naukowym;
  - poprawę dostępności transportowej i komunikacyjnej, zewnętrznej i wewnętrznej SOM oraz miasta rdzeniowego jako węzła transportowego w sieciach TEN-T;
  - wzmacnianie SOM jako ośrodka wzrostu gospodarczego i podnoszenie jego konkurencyjności w przestrzeni polskiej i międzynarodowej;

⁷ TOWS – odwrócona analiza SWOT (narzędzie analityczne), pozwalająca spojrzeć na otoczenie zewnętrzne (Szanse i Zagrożenia). W analizie TOWS całość rozpoczyna się od znalezienia szans, zagrożeń w otoczeniu organizacji, a które ma przed sobą organizacja. Następnie szanse te i zagrożenia są przeciwstawiane posiadanym uwarunkowaniom do wykorzystywania możliwości, a usuwania bądź niwelowania zagrożeń.

- określenie relacji przestrzenno-funkcjonalnych miasta rdzeniowego z otoczeniem;
- realizację zasady zrównoważonego rozwoju, określającą konieczność kształtowania ładu przestrzennego w obszarach zurbanizowanych (wzrost atrakcyjności miejsca zamieszkania przez poprawę jakości życia mieszkańców, poprawę standardów zasobów mieszkaniowych i procesu rozwoju mieszkalnictwa);
- racjonalizację struktury funkcjonalno-przestrzennej i sieci osadniczej SOM oraz wzmacnianie funkcji miejskich (wspieranie policentrycznej sieci osadniczej i funkcji miejskich, przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom rozlewania się miast, wspieranie rozwoju wysokiej jakości przestrzeni wspólnych (publicznych);
- transformację terenów nadwodnych w SOM i wysp Międzyodrza (transformacja obszarów portowych i przemysłowych z uwzględnieniem rozwoju funkcji ogólnomiejskich, kultury, nauki, sportu i turystyki);
- podnoszenie poziomu jakości życia w oparciu o unikalne wartości kulturowe i przyrodnicze, w tym: ochronę wartości kulturowych i przyrodniczych i ich racjonalne wykorzystanie dla rozwoju społecznego i gospodarczego oraz ograniczenia barier dostępności i korzystania z terenów przyrodniczych bez obniżania reżimów ochrony przyrody i środowiska;
- zachowanie i kreowanie obszarów zieleni izolacyjnej pomiędzy różnymi zespołami zabudowy, utworzenie zielonego pasa buforowego przy granicach miasta rdzeniowego, przyczyniając się do zwiększenia odporności na zagrożenia klimatyczne;
- wykorzystanie rozwoju infrastruktury i nowych (lub rewitalizowanych) przestrzeni publicznych jako narzędzia stymulującego rozwój SOM i efektywne wykorzystanie jego potencjałów rozwojowych;
- podnoszenie standardów mieszkaniowych i kulturowych, stwarzanie warunków do efektywnego gospodarowania oraz zapobiegania zagrożeniom społecznym;
- kontynuację procesów centrotwórczych w miastach i wzmacniających ich rozwój wewnętrzny, m.in. poprzez: wypełnianie istniejących terenów zgodnie z ich funkcją lub porządkowanie zagospodarowania terenów rozgraniczających różne funkcje pod względem struktury funkcjonalnej i intensywności zabudowy;
- budowę świadomości lokalnej i integracji międzypokoleniowej;
- wspieranie mocnych stron i potencjału społeczności lokalnych;
- odnowę przestrzeni publicznych, starówek miejskich;
- realizację inwestycji flagowych, jak Szczecińska Kolej Metropolitalna, obwodnic śródmiejskich i miejskich (Szczecin, Stargard, Gryfino, Police i in.), węzłów przesiadkowych;
- kontynuację procesów modernizacyjnych w gospodarce;
- utrzymanie istniejących miejsc pracy i tworzenie warunków dla powstawania nowych miejsc pracy;
- umacnianie wiodących segmentów rynku, w tym branży morskiej z wykorzystaniem nowych impulsów gospodarczych, powiązanych z pogłębieniem toru wodnego Świnoujście-Szczecin, wzmacnianiem znaczenia klastrów i organizacji gospodarczych, rozwojem sfery badań, rozwoju i innowacji i lokowaniem innowacyjnych przedsiębiorstw i MŚP, w tym w obszarach deficytowych;
- transformację miejscową i obszarową terenów zdegradowanych, zwłaszcza terenów: przemysłowych, pokolejowych, powojсковych i osiedli wielorodzinnych, w których dotychczasowe funkcje utraciły organizacyjne i ekonomiczne podstawy kontynuowania działalności, utraciły swoje znaczenie w wyniku niedostatecznej lub braku aktywności inwestycyjnej.

SILNE STRONY

- przygraniczne położenie z istotnym oddziaływaniem na przygraniczne obszary Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Brandenburgii (Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina);
- nadmorskie położenie, na południowym brzegu Bałtyku, w bliskim sąsiedztwie trzech metropolii światowych: Berlina, Hamburga i Kopenhagi;
- multimodalny węzeł komunikacyjny, przebieg dwóch sieci TEN-T przez obszar SOM;
- policentryczny układ osadniczy z miastem rdzeniowym Szczecinem i 7 innymi miastami o różnej wielkości i funkcjach;

SZANSE

- ⌋ intensyfikacja powiązań gospodarczych i społecznych w regionie bałtyckim;
- ⌋ zwiększenie morskiej i lądowej dostępności głównych portów morskich, przyczyniające się do zwiększenia ich konkurencyjności i dynamiki rozwoju;
- ⌋ zwiększenie żeglowności i rozwój żeglugi śródlądowej w oparciu o Odrzańską Drogę Wodną;
- ⌋ budowa Zachodniego Drogowego Obejścia Szczecina;
- ⌋ ograniczanie negatywnych zjawisk rozlewania się miast, suburbanizacji;
- ⌋ wspieranie rozwoju wysokiej jakości przestrzeni publicznych;

SŁABE STRONY

- niewykorzystany potencjał położenia nadbałtyckiego w międzynarodowych relacjach bałtyckich z obszarami funkcjonalnymi w Europie i Polsce;
- peryferyjne położenie i słaba dostępność komunikacyjna w układzie regionalnym Polski;
- brak jednolitego systemu transportu metropolitalnego, ograniczona dostępność obszarów wiejskich i małych miejscowości, niespójna sieć dróg rowerowych,
- niewykorzystany potencjał rzeki Odry (Zalewu Szczecińskiego) do przemieszczeń drogą wodną w SOM;
- niedostateczna dostępność transportowa portów;
- brak pasażerskich połączeń kolejowych Szczecina z gminami Police, Dobra (Szczecińska) i Kołbaskowo, system kolejowy wymagający uzupełnień;
- znaczne zróżnicowanie funkcjonalne gmin i zróżnicowana intensywność ich powiązań z miastem rdzeniowym;
- rozlewanie się miast (w przypadku Szczecina nadal najsilniej w kierunku zachodnim);
- niezadowalający stan infrastruktury przesyłowej;

ZAGROŻENIA

- ⌋ zmienne, niestabilne przepisy prawa;
- ⌋ nieskuteczność integracji obszaru funkcjonalnego;
- ⌋ niska świadomość społeczna w zakresie ład przestrzennego i estetyki przestrzeni publicznych;
- ⌋ brak integracji wszystkich systemów transportowych;

WYMIAR ŚRODOWISKOWY

SILNE STRONY

- duża powierzchnia lasów, wód, obszarów ochrony przyrody, gleb wysokiej jakości i zlewni wód wysokiej jakości;
- zasoby surowcowe i przyrodniczo-krajobrazowe, wody geotermalne;
- potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego;
- realizacja kompleksowych inwestycji z zakresu gospodarki niskoemisyjnej (transport niskoemisyjny, energetyka, ciepłownictwo);

SZANSE

- ↑ ochrona dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych;
- ↑ zwiększenie efektywności gospodarowania odpadami, rozwój geotermii;
- ↑ budowa, przebudowa, modernizacja systemów energetycznych, w tym z OZE;
- ↑ koncentracja działań w obszarach specjalizacji regionalnych, w szczególności na błękitnej i zielonej infrastrukturze;
- ↑ ograniczanie negatywnych zjawisk rozlewania się miast, suburbanizacji;

SŁABE STRONY

- nie w pełni wykorzystany potencjał produkcji energii ze źródeł odnawialnych;
- niewystarczający system selektywnego zbierania odpadów komunalnych;
- suburbanizacja powodująca przekształcenie terenów wiejskich w bezpośrednim sąsiedztwie miast, wprowadzanie jednofunkcyjnej zabudowy mieszkaniowej i postępująca degradacja obszarów przyrodniczych i krajobrazu;
- niewykorzystany w wystarczającym stopniu potencjał przyrodniczy i turystyczny SOM;

ZAGROŻENIA

- ↓ zmienne, niestabilne przepisy prawa;
- ↓ ograniczenia dostępności inwestycyjnej terenów przyrodniczych;
- ↓ zmiany klimatu;
- ↓ pogarszający się stan jakości Morza Bałtyckiego, Zalewu Szczecińskiego, rzeki Odry i innych akwenów SOM jako czynników obniżających atrakcyjność przyrodniczą SOM;

WYMIAR SPOŁECZNY

SILNE STRONY

- wielokulturowość, bogata i różnorodna tradycja i historia;
- obecność instytucji kultury, bogate dziedzictwo historyczno-kulturowe;
- duża liczba i zaangażowanie organizacji pozarządowych;
- dobra oferta kulturalna i oferta wydarzeń cyklicznych, wzmacniających tożsamość lokalną;
- potencjał akademicki;
- poziom bezpieczeństwa (straż pożarna, wykrywalność przestępstw, zarządzanie kryzysowe);
- rozwinięty sektor usług publicznych, ugruntowana współpraca JST w ramach SOM;

SZANSE

- ‡ wzmacnianie potencjału kulturowego i kreatywnego, ochrona walorów przyrodniczych;
- ‡ pobudzanie prozdrowotnych aktywności wśród mieszkańców SOM;
- ‡ dalszy rozwój ekonomii współdzielenia;
- ‡ poprawa sytuacji demograficznej w obszarze metropolitalnym;
- ‡ zmniejszenie różnic w dostępności do usług społecznych i jakości edukacji;
- ‡ promowanie partycypacyjnego podejścia do zarządzania rozwojem ponadlokalnym;
- ‡ rozwój technologii teleinformatycznych skutkujący przemianą stylów życia (praca na odległość, e-learning), wykorzystywanie nowych technologii (w tym AI);
- ‡ rozwój przemysłu czasu wolnego;
- ‡ rozwój form opieki nad dziećmi do lat 3;

SŁABE STRONY

- spadek liczby ludności w centrum miasta rdzeniowego z jednoczesnym wzrostem liczby mieszkańców w dzielnicach peryferyjnych i na obszarach podmiejskich;
- istnienie w przestrzeni miejskiej obszarów zdegradowanych i koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, niezadowolający stan tkanki mieszkaniowej w śródmieściach miast; brak tanich mieszkań;
- kryzys funkcji rodziny i problemy demograficzne, szczególnie w centach miast i na obszarach wiejskich;
- słabe więzi w społecznościach lokalnych oraz poczucie tożsamości regionalnej;
- aktywność zawodowa mieszkańców i nieadekwatna do potrzeb rynku oferta edukacyjna w obszarze szkolnictwa zawodowego;
- niewystarczająca konkurencyjność i atrakcyjność szczecińskiego ośrodka naukowego i akademickiego w skali kraju;
- niezadowolająca jakość życia i relatywnie wysoki poziom bezrobocia na obszarach wiejskich;
- wysokie wskaźniki zapadania na choroby cywilizacyjne, choroby przewlekłe;
- utrzymujący się poziom wykluczenia cyfrowego szczególnie starszego pokolenia;
- niewykorzystane postawy proekologiczne mieszkańców SOM;
- niezadowolający poziom partycypacji społecznej w procesach rozwojowych;

ZAGROŻENIA

- ‡ pogłębianie się niekorzystnych zmian w strukturze demograficznej SOM (również w Polsce i Europie), wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego;
- ‡ pogłębianie się trendów migracyjnych i odpływ mieszkańców z obszaru SOM;
- ‡ słaby kapitał społeczny, dalsze rozwarstwienie społeczne i występowanie konfliktów społecznych;
- ‡ niedostosowana oferta edukacyjna do zmieniających się warunków na rynku pracy;
- ‡ niestabilny system oświaty i edukacji na poziomie ogólnym oraz zawodowym;
- ‡ ograniczony dostęp do pełnej gamy usług zdrowotnych wynikający z polityki NFZ;
- ‡ pogłębiające się dysproporcje pomiędzy powierzonymi JST zadaniami publicznymi a ich finansowaniem z budżetu państwa i związane z tym niewystarczające możliwości absorpcyjne w zakresie wykorzystania środków UE;
- ‡ silnie przywiązanie społeczeństwa do samochodu jako podstawowego środka transportu;

SILNE STRONY

- aktywność gospodarcza mieszkańców, rozwinięty sektor przedsiębiorczości;
- wysoka atrakcyjność inwestycyjna SOM;
- działalność produkcyjna w parkach przemysłowych i specjalnych strefach ekonomicznych;
- koncentracja terenów przemysłowych i portowych wzdłuż rzeki Odry oraz rozwijające się parki przemysłowe;
- znacząca rola gospodarki morskiej ze Świnoujściem, Szczecinem i rosnącą pozycją Polic jako głównymi ośrodkami;
- potencjał stref aktywnego inwestowania dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw;
- pozycja rynkowa wybranych branż specjalizacji regionalnych (gospodarka morską, przemysł chemiczny, przemysł spożywczy, przemysł przetwórstwa leśnego, nowe technologie);
- rozwinięta branża turystyczna, duży potencjał w dziedzinie turystyki wodnej i pobytowo-uzdrowiskowej oraz aktywnej i specjalistycznej;

SZANSE

- ‡ gospodarcze wykorzystanie potencjału turystycznego;
- ‡ rozwój przemysłów kreatywnych, specjalizacji regionalnych i lokalnych;
- ‡ zwiększenie potencjału przetwórstwa rolnego (wzrastający popyt na produkty ekologiczne i żywność funkcjonalną);
- ‡ rozwój przemysłu 4.0 i zwiększający się przepływ informacji;
- ‡ wzrost aktywności inwestorów zewnętrznych, w szczególności średnich i dużych podmiotów gospodarczych;
- ‡ rozwój sieciowania przedsiębiorstw i inicjatyw klastrowych;
- ‡ rozwój innowacyjności i internacjonalizacji przedsiębiorstw;
- ‡ polityka regionalna adresowana do ośrodków miejskich tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
- ‡ realna zmiana funkcjonowania samorządów i zwiększenie efektywności interwencji, szerokie wykorzystanie mechanizmu PPP;

SŁABE STRONY

- stopniowa utrata potencjału rozwojowego dla miast średniej wielkości;
- niski poziom innowacyjności lokalnej gospodarki i konkurencyjności podmiotów gospodarczych;
- słabe powiązania kooperacyjne pomiędzy lokalnymi podmiotami gospodarczymi;
- niski stopień powiązań kooperacyjnych oraz powiązań nauki z gospodarką;
- niewystarczająca dla kreowania wzrostu i innowacyjności liczba dużych i średnich podmiotów gospodarczych;
- poziom współpracy JST i skoordynowania ich działań oraz niedostosowanie ofert JST do zmieniających się uwarunkowań i trendów społecznych i ekonomicznych;
- poziom konkurencyjności sektora rolniczego, niska skłonność do nowości i innowacji wśród rolników;
- brak wewnętrznych zasobów kapitału finansowego;

ZAGROŻENIA

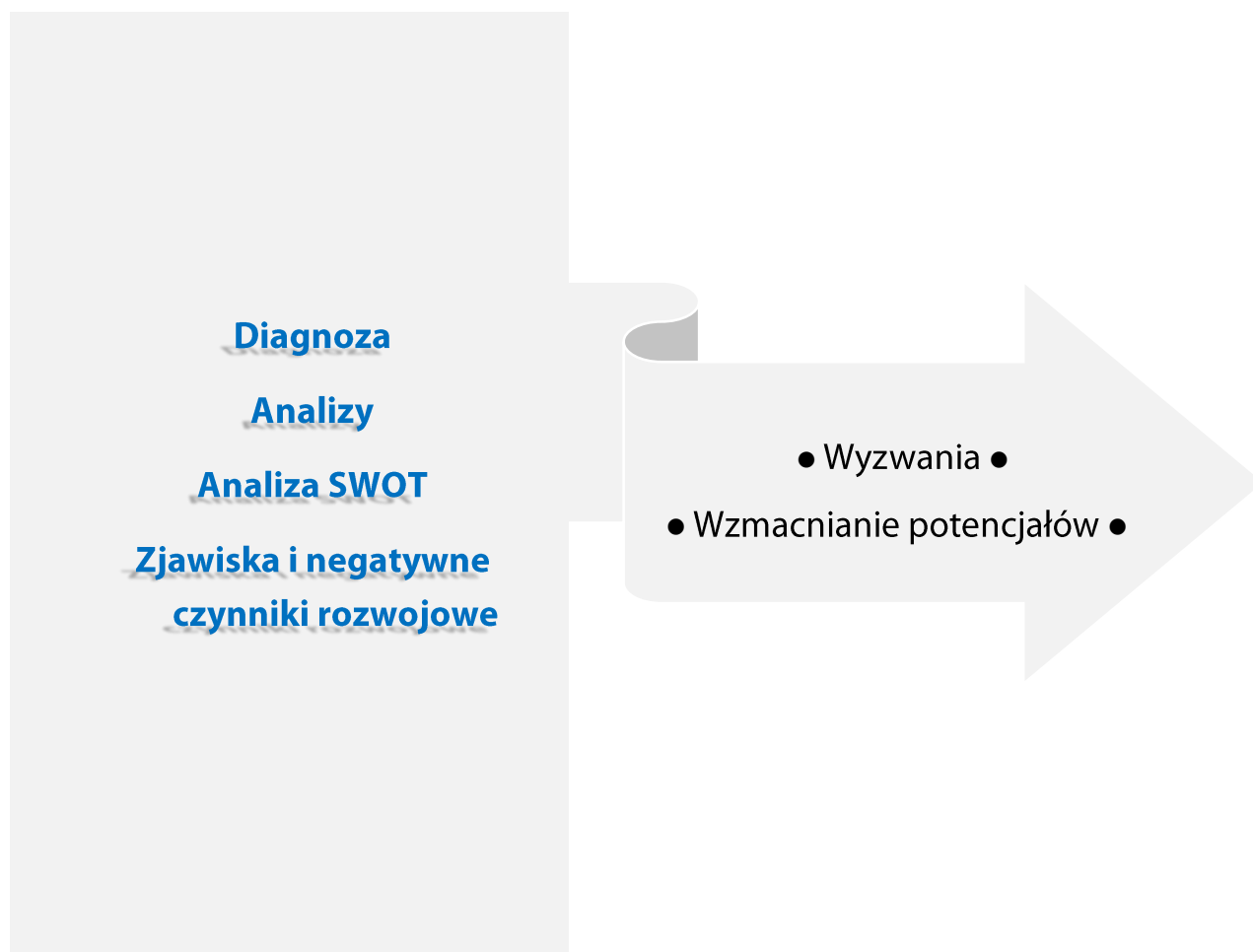
- ‡ zmienne, niestabilne przepisy prawa;
- ‡ niewykorzystanie potencjału gospodarczego sieci TEN-T
- ‡ powiększanie się luki rozwojowej w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- ‡ duża konkurencja ze strony innych ośrodków metropolitalnych w obszarze pozyskiwania inwestycji;
- ‡ niestabilność i niekonsekwencja w zakresie wspierania podmiotów polityki rolnej (w tym gospodarstwa ekologiczne);
- ‡ brak wystarczającej współpracy polsko-niemieckiej;
- ‡ niekorzystne trendy demograficzne;
- ‡ brak otwartości pracodawców w zatrudnianiu imigrantów i możliwości zatrzymania ich na rynku pracy;

2.3. Problemy, wyzwania oraz potencjały rozwojowe SOM

Przeprowadzone analizy diagnostyczne, obejmujące m.in. analizę SWOT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, pozwoliły na wskazanie głównych problemów i potencjałów rozwojowych SOM, stanowiących punkt wyjścia do sformułowania celów strategicznych i operacyjnych, opisanych w dalszej części dokumentu.

Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM jest odpowiedzią na zidentyfikowane wyzwania i problemy, koncentrujące się wokół 4 podstawowych sferach: społeczno-gospodarczej, przestrzennej, środowiskowej oraz partnerskiej współpracy. Rolą strategii jest wskazanie **najważniejszych problemów i wyzwań**, których realizacja będzie kluczowa dla **integracji i poprawy** spójności wewnętrznej i zewnętrznej obszaru metropolitalnego. Jednocześnie **potencjały rozwojowe** traktowane są **jako kierunek przemian**, który należy **wzmacniać**, w sposób naturalny z uwzględnieniem **interesów wszystkich mieszkańców** przy szerokiej **współpracy** samorządowej i **udziale** sektora gospodarczego.

**PROBLEMY
- W WYMIARZE –
społeczeństwo / gospodarka**

PROBLEM NR 1.

Słabnący potencjał demograficzny społeczeństwo

PROBLEM NR 2.

Zróznicowany poziom życia spowodowany spadkiem przyrostu naturalnego

PROBLEM NR 3.

Nierównomierny dostęp do usług społecznych

PROBLEM NR 4.

Rosnąca skala nierówności i wykluczenia społecznego, w tym kryzys wartości rodzinnych

PROBLEM NR 5.

Rosnąca liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami lub przewlekłymi chorobami cywilizacyjnymi w obliczu słabnącego dostępu do wyspecjalizowanej kadry specjalistów

PROBLEM NR 6.

Niedostosowany system wsparcia cudzoziemców

PROBLEM NR 7.

Niedostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

PROBLEM NR 8.

Niedostateczny poziom innowacyjności lokalnych przedsiębiorstw

PROBLEM NR 9.

Niedostateczne wykorzystanie potencjału środowiska akademickiego

PROBLEM NR 10.

Słabe poczucie tożsamości regionalnej

**PROBLEMY
- W WYMIARZE –
przestrzeń / mobilność**

PROBLEM NR 11.

Brak pełnej integracji zbiorowego transportu publicznego

PROBLEM NR 12.

Fragmentacja i brak spójności sieci tras i dróg rowerowych - brak ringu rowerowego

PROBLEM NR 13.

Wykluczenie komunikacyjne terenów peryferyjnych miast pomiędzy mniejszymi miejscowościami i obszarów wiejskich

PROBLEM NR 14.

Znaczne obciążenie indywidualnym transportem w komunikacji drogowej

PROBLEM NR 15.

Brak dostosowanych obwodnic do układu policentrycznego SOM, w tym brak obwodnic drogowych Szczecina i Polic

PROBLEM NR 16.

Niedostateczny poziom powiązań sieciowych SOM w obszarze transgranicznym

PROBLEM NR 17.

Niewystarczający poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym

PROBLEM NR 18.

Ograniczona dostępność do infrastruktury ładowania pojazdów

PROBLEM NR 19.

Niewykorzystany potencjał rzeki Odry do przemieszczania się drogą wodną

PROBLEM NR 20.

Wzmożony ruch tranzytowy wynikający z wysokiego popytu na usługi magazynowe

**PROBLEMY
- W WYMIARZE –
klimat / środowisko**

PROBLEM NR 21.

Zagrożenia występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych

PROBLEM NR 22.

Niewystarczająca integracja w zarządzaniu ryzykiem powodziowym (podtopieniami)

PROBLEM NR 23.

Nadmierna niska emisja (w tym zbyt wysoka energochłonność budynków)

PROBLEM NR 24.

Zbyt niski poziom wykorzystania technologii przyjaznych środowisku oraz OZE

PROBLEM NR 25.

Niedostateczna ochrona wód, w tym niedostatecznie rozwinięty system retencjonowania

PROBLEM NR 26.

Spadek różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach (ekosystemowym, gatunkowym, genetycznym)

PROBLEM NR 27.

Brak dostatecznie rozwiniętych elementów gospodarki w obiegu zamkniętym (w tym również niewłaściwe zachowania społeczne jak porzucanie odpadów)

PROBLEM NR 28.

Niedostatecznie wykorzystany potencjał ekologiczny

**PROBLEMY
- W WYMIARZE –
tradycja / współpraca /
partnerstwo**

PROBLEM NR 29.

Niewykorzystane możliwości zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego

PROBLEM NR 30.

Nieodpowiedni stan infrastruktury obiektów kulturalnych i zabytkowych

PROBLEM NR 31.

Nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (obiektów sportu i rekreacji oraz usług wolnego czasu)

PROBLEM NR 32.

Pasywna postawa mieszkańców, a administracyjna przewaga rozwiązań instytucjonalnych

PROBLEM NR 33.

Brak rozpoznawalnej marki obszaru metropolitalnego (SOM)

PROBLEM NR 34.

Słaba współpraca JST i innych podmiotów w zakresie wypracowania wspólnych polityk

PROBLEM NR 35.

Nadal niewystarczający poziom cyfryzacji usług publicznych

PROBLEM NR 36.

Słabe wykorzystanie nowoczesnych technologii IT / AI do zarządzania systemami miejskimi oraz analizy danych

WYZWANIE I

Wzmacnianie odporności SOM na zmiany, w tym demograficzne oraz transformacja społeczno-gospodarcza, podniesienie jakości życia

WYZWANIE II

Niwelowanie nierównomiernej i zróżnicowanej dostępności zewnętrznej i wewnętrznej w SOM, wprowadzanie rozwiązań nowej kultury mobilności

WYZWANIE III

Dążenie do osiągnięcia synergii przestrzenno-ekologicznej w obszarach adaptacji do zmian klimatu, zasobooszczędności i funkcjonalności

WYZWANIE IV

Optymalne wykorzystanie potencjałów SOM oraz partnerskiej współpracy międzysektorowej pomiędzy JST i innymi partnerami

Analizy diagnostyczne pozwoliły na wskazanie listy kluczowych potencjałów rozwojowych Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, których właściwe wykorzystanie może w pozytywny sposób wywrzeć wpływ na przyszłość SOM.

Mają one kluczowy charakter z punktu widzenia wszystkich sfer funkcjonowania obszaru metropolitalnego i wykazują cechy przenikania się pomiędzy obszarami wykazanymi w analizach, w tym w SWOT. Poniższe zestawienie obrazuje najważniejsze potencjały, bez nadawania im hierarchizacji.

Tabela 2 Potencjały rozwojowe Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Przygraniczne położenie – istotne pod kątem współpracy międzynarodowej, lokalizacji inwestycji międzynarodowych oraz przyciągania zagranicznych turystów

Nadbałtyckie położenie, w tym znacząca rola gospodarki morskiej w SOM ze Szczecinem, Świnoujściem i Policami jako głównymi węzłami w sieciach TENT-T

Wysoki potencjał logistyki, konkurencyjny na poziomie krajowym i międzynarodowym

Położenie na szlakach transportowych, m.in. realizacja strategicznych przedsięwzięć z zakresu transportu wodnego

Wysoki potencjał rozwoju struktury policentrycznej wielofunkcyjnych centrów usługowych i ośrodków wzrostu a tym samym wzrostu konkurencyjności ośrodków o znaczeniu regionalnym

Uwarunkowania sprzyjające rozwojowi alternatywnych źródeł energii, w tym energetyki wodorowej

Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe: wybrzeże morskie i duża liczba akwenów, sprzyjających rozwojowi turystyki pobytowej i wodnej

Wysoka atrakcyjność inwestycyjna SOM, z uwagi na możliwości wprowadzania przemysłów wysokich technologii i innowacji

Uzdrowiskowa oferta turystyczna i opieka zdrowotna

Wysoki potencjał do świadczenia usług społecznych, rehabilitacji i opieki

Duże zasoby leśne stwarzające możliwości rozwoju branży drzewnej, turystyki i rekreacji

Znaczne zasoby użytków rolnych, stanowiące zaplecze żywnościowe SOM

Przestrzenny i techniczny potencjał małych portów do wykorzystania dla rozwoju lokalnej działalności gospodarczej

Udział miasta rdzeniowego Szczecina w sieci krajowych metropolii, umożliwiający rozwój funkcji metropolitalnych miasta i jego otoczenia funkcjonalnego

Funkcjonowanie SOM w kontekście umacniającej się roli obszarów metropolitalnych – potencjał społeczny i organizacyjny Stowarzyszenia w kontekście transferu wiedzy i integracji – pełnienia funkcji swego rodzaju think-tank'u (dobre praktyki, innowacyjne rozwiązania)

Źródło: Opracowanie własne.

2.4. Kompetencje budujące konkurencyjność Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Realizowana przez Partnerstwo samorządowe SOM współpraca pozwala osiągać wspólne, ponadlokalne cele. Pozwala budować przewagę konkurencyjną obszaru, minimalizować koszty dzięki efektom skali, bardziej efektywnie wykorzystywać dostępne zasoby, czy wreszcie zwiększać istniejący potencjał rozwojowy i integrować system usług publicznych.

SOM posiada znaczny potencjał atrakcyjności, który należy nadal rozwijać i wzmacniać. Wymienione niżej atrybuty budują konkurencyjność całego obszaru, przy czym kompetencje SOM są równocześnie jego silnymi stronami.

Tabela 3 Kompetencje budujące konkurencyjność i atrakcyjność SOM

Dobra aura i walory naturalne	Życzliwi mieszkańcy obszaru sprawiający, że przyjezdni dobrze wspominają swój pobyt; obszar cechuje wyjątkowe położenie geograficzne (bliskość do Morza Bałtyckiego i zaprzyjaźnionych społeczności po drugiej stronie granicy państwowej – Niemcy i Skandynawia); zabudowa kształtująca osobliwy charakter miejscowości; otoczenie lasów i wód, rolnicze krajobrazy i tradycje lokalne ; zdrowa żywność; liczne miejsca sprzyjające relaksowaniu się w atmosferze spokoju i uprawianiu rekreacji w otoczeniu pięknej przyrody; atrakcyjny krajobraz nadodrzański; umiarkowany klimat ; zamieszkałe wyspy;
Zasoby środowiskowe	Bogate zasoby środowiskowe (gatunki chronione, rzadkie, ginące i zagrożone); występowanie złóż kopalin; obecność krajobrazów priorytetowych , wyróżniających się ze względu na wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne lub estetyczno-widokowe; duży udział zieleni w różnych formach i wody ; łatwy dostęp do terenów zieleni i wody – 15 minut; liczne pomniki przyrody; gleby dobrej jakości; kopaliny, piaski i surowce mineralne ; dobre warunki naturalne do rozwoju energetyki wiatrowej, geotermii i pozyskiwania energii z biomasy
Bogate dziedzictwo kulturowe i kulinarne	Obszar wielokulturowych społeczności lokalnych ; eksponowanie wartości polskich i uniwersalnych; obecność wielkomiejskich instytucji kulturalnych na najwyższym poziomie; oryginalne środowiska artystyczne; interesująca architektura, liczne zabytki i dobra kultury współczesnej ; unikalna, gwiazdzista zabudowa miasta rdzeniowego; zabytki techniki ; liczne restauracje i miejsca gastronomiczne na wysokim poziomie
Otwarta, tolerancyjna i wielokulturowa społeczność	Otwartość mieszkańców SOM na siebie i na nowych przybyszów, w tym na ludność napływową ; obszar cechuje niski poziom barier międzyludzkich; mieszkańcy są tolerancyjni i posiadają zdolność adaptacji, dużą otwartość na wielokulturowość, różnorodność; obecność licznych organizacji pozarządowych, społecznych i ruchów obywatelskich
Liczna akademicka Społeczność	95% studentów z SOM uczy się w Szczecinie; SOM wyróżnia oferta kształcenia dwujęzycznego , budująca obszar transgranicznego regionu metropolitalnego Szczecina
Wysoki poziom Kształcenia	Szkolnictwo wyższe w dziedzinie medycyny (Pomorska Akademia Medyczna) na najwyższym poziomie; silne wsparcie środowisk intelektualnych dla działań w SOM; specjalistyczne kształcenie na kierunkach technicznych (Politechnika Morska, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny)
Kompetencje kooperacyjne	Wypróbowane zdolności mieszkańców do samoorganizacji; umiejętność współpracy różnych podmiotów sfery publicznej
Godny zaufania Biznes	Otwartość na współpracę z podmiotami gospodarczymi ; wysoki poziom przedsiębiorczości, zróżnicowane podmioty gospodarcze, obszar wysokiej aktywności gospodarczej mieszkańców; wyłaniające się klastry kompetencji (biotechnologia, technologie cyfrowe, energetyka, przemysł kreatywny, logistyka); wysoka jakość usług publicznych
Innowacyjność	Lokalizacja centrów badawczo-rozwojowych uczelni wyższych; Technopark Pomerania, będący siedzibą firm innowacyjnych i startupów ; instytucje wspierające innowacyjność i transfer technologii

Atrakcyjność inwestycyjna	Miasta jako miejsca koncentracji inwestycji i miejsc pracy; wysoka atrakcyjność inwestycyjna w obszarze metropolitalnym; wykwalifikowana siła robocza; rosnące zainteresowanie inwestorów zewnętrznych; rozwinięta infrastruktura czasu wolnego
Usługi medyczne i uzdrowiskowe	Szczególna pozycja na mapie usług medycznych i uzdrowiskowych , szczególnie Świnoujścia, cieszącego się ogromną popularnością wśród kuracjuszy i turystów z kraju i zagranicy; specyficzny nadmorski mikroklimat ; najszerza i jedna z najładniejszych w świecie plaża i promenady; wysoka jakość usług medycyny estetycznej (w tym także stomatologicznych)
Wektory rozwoju	Strefy ekonomiczne, parki przemysłowe i naukowo-techniczne; działalność związana z zaawansowanymi sektorami produkcji oraz usługami opartymi na wiedzy; udział zaawansowanych technologicznie podmiotów w gospodarce obszaru (37%); Kompetencje informatyczne (cyfrowe); firmy otoczenia biznesu; firmy logistyczne i transportowe; usługi portowe, edukacyjne i medyczne (uzdrowiskowe); biogospodarka; produkcyjne, usługi oparte na wiedzy; rzeka Odra, wzdłuż której koncentrują się tereny przemysłowe i portowe
Potencjał transportowy	Przebieg dwóch europejskich korytarzy transportowych TEN-T – Bałtyk-Adriatyk i Morze Północne-Bałtyk; multimodalny węzeł komunikacyjny, rozwinięta sieć kolejowa ze szczecińskim węzłem kolejowym; lotnisko w Goleniowie z dobrymi perspektywami rozwojowymi, porty miejskie w sieci TEN-T (Szczecin, Świnoujście i Police); duży potencjał dróg śródlądowych na osi Szczecin-Berlin; pas Odrzańskiej Drogi Wodnej – najważniejszy śródlądowy szlak żeglugowy z perspektywą na rozwój transportu ekologicznego
Bezpieczny SOM	Bezpieczne miejscowości i przestrzenie publiczne; bezpieczne miejsca zamieszkania; proaktywne działania miast w zakresie poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym; wdrożony system bezpieczeństwa wodnego
Infrastruktura czasu wolnego, liczne atrakcje turystyczne	Usytuowanie licznych atrakcji budujących interesujący produkt turystyczny; duży potencjał rekreacyjny wzdłuż rzeki Odry, Zalewu Szczecińskiego, jezior: Dąbie, Miedwie i in.; liczne szlaki rowerowe i piesze; szlaki żeglarskie; rozwinięta oferta agroturystyczna; świetne warunki do uprawiania żeglarstwa, windsurfingu, kitesurfingu, wędkarstwa, jazdy konnej oraz Nordic Walking; rozwinięta sieć przystani żeglarskich i zakątków kajakowych oraz wież widokowych; hale widowiskowo-sportowe i skateparki; liczne muzea, instytucje kultury, dobra kultury współczesnej
Współpraca transgraniczna i międzyregionalna	Położenie w bliskim sąsiedztwie trzech metropolii światowych – Berlina, Hamburga i Kopenhagi, korzystne dla tworzenia relacji transbałtyckich i transnarodowych; powiązania funkcjonalno-przestrzenne i historyczne z gminami niemieckimi; bogate doświadczenie samorządów w realizacji projektów międzynarodowych mających na celu wzmacnianie współpracy w obszarze transgranicznym w ramach Euroregionu Pomierania; wspólne polsko-niemieckie działania na rzecz rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina; współpraca samorządów członkowskich SSOM z niemieckimi gminami przygranicznymi, wynikająca z silnych powiązań funkcjonalnych; dobrze rozwinięte relacje transgraniczne w zakresie ochrony środowiska, komunikacji, edukacji, kultury, logistyki, planowania przestrzennego
Aktywne i dynamiczne Partnerstwo samorządowe	Zgodne współdziałanie w kwestiach ważnych dla wszystkich gmin, co pozwala budować przewagę konkurencyjną w oparciu o sieć relacji, minimalizować koszty dzięki efektom skali, bardziej efektywnie wykorzystywać dostępne zasoby, zwiększać potencjał rozwojowy, integrować system usług publicznych. Umiejętność osiągania konstruktywnych porozumień ponad podziałami politycznymi w celu osiągania ambitnych działań rozwojowych; Daleko zaawansowane wdrażanie w życie programów modernizacji infrastruktury. Rozwinięte umiejętności pozyskiwania inwestycji zewnętrznych i funduszy europejskich. Wyraźne sukcesy w podnoszeniu atrakcyjności życia w gminach; aktywny udział i praca samorządu wojewódzkiego na rzecz rozwoju SOM

Źródło: Opracowanie własne.

3. Przedmiot i zamierzenia Strategii

Wyzwania i możliwości rozwoju SOM posiadają odpowiednią skalę przestrzenną i dobrze wpisują się w kontekst rozwoju województwa zachodniopomorskiego.

Strategia ponadlokalna inicjuje szereg działań pozwalających na sprawną integrację działań podmiotów różnego szczebla — od krajowego po lokalny, angażując również społeczności lokalne — na rzecz realizacji celów i wizji rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

Tworząc przestrzeń dla efektywniejszego prowadzenia działań na rzecz rozwoju SOM, Strategia mobilizuje i zachęca samorządy do intensywnego współdziałania ze sobą w ramach Stowarzyszenia. Strategia widzi SOM jako system naczyń połączonych i wzajemnie oddziałujących na siebie, zakłada większą **integrację** działań jej ośrodków miejskich i wiejskich w osiągnięciu celów strategicznych. Jej celem jest stworzenie jak **najlepszych warunków życia mieszkańców**, umożliwienie **rozwoju gospodarczego** w myśl zasady zrównoważonego rozwoju i **zachowania ładu przestrzennego**, zapewnienie ochrony i wzmocnienia **wartości ekologicznych i kulturowych** obszaru. Działania zaprogramowane w strategii mają przyczynić się do podniesienia poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez m.in.: lepsze świadczenie wspólnych usług, ład przestrzenny i koordynację zadań publicznych wykraczających poza kompetencje jednej gminy i które w bardziej efektywny sposób mogą być realizowane wspólnie.

Mieszkańcy coraz lepiej rozumieją, że rozwój miejscowości, w których żyją, mieszkają i pracują, nierozdzielnie związany jest z jego rozbudową i przebudową. To proces naturalny i cykliczny, wymagający od wszystkich świadomości poszanowania współdzielonej przestrzeni, będącej wspólnym dziedzictwem.

Strategia prezentuje **wartości**, do których stale dąży Partnerstwo samorządowe SOM, tj. do obszaru funkcjonalnego z miastami: kompaktowymi, uczącymi się, odpornymi i zorientowanymi na dobrostan mieszkańców, budującego trwałe relacje z sąsiadami.

Praktycznym celem dokumentu jest dalsze utrwalanie modelu wspierającego rozwój terytorialny i promującego partnerski model współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego w SOM. Pomocne w tym celu będzie wykorzystanie w szczególności instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT).

Jako narzędzie budowania partnerskiego modelu współpracy w SOM, Strategia określa zintegrowane podejście do wdrażania zrównoważonego rozwoju obszaru funkcjonalnego.

3.1. Spodziewane efekty wdrażania Strategii

Do największych **wyzwań**, stojących przed SOM w nadchodzących latach, można zaliczyć: wypracowanie i wdrożenie spójnego systemu urbanizacji, zintegrowanie sieci transportowej i połączeń komunikacyjnych (w tym wspólnej taryfy) oraz wzmocnienie kapitału społecznego.

Ważnym wyzwaniem będzie również przewyższanie fragmentacji i nieefektywnych działań wynikających z istnienia granic administracyjnych. Odpowiedzią na to wyzwanie będzie zapewnienie odpowiednich procesów wspólnego zarządzania oraz skoordynowanych działań w celu wzmocnienia powiązań miejsko-wiejskich i wiejsko-wiejskich.

W zakresie rynku pracy dużym wyzwaniem mogą być przepływy siły pracy na rynku, dostarczanie wysokiej jakości usług publicznych, mobilność, usługi kulturalne, środowiskowe, rekreacyjne itd., rosnąca polaryzacja społeczno-gospodarcza często odpowiadająca segregacji przestrzennej najbardziej wrażliwej populacji z wieloma problemami koncentrującymi się szczególnie w obszarach podmiejskich lub zdegradowanych osiedlach miejskich.

W sprostaniu tym wszystkim wyzwaniom ma pomóc prezentowany dokument.

Strategia jako narzędzie budowania partnerskiego modelu współpracy w SOM, pozwoli na:

- /// **sprawną koordynację i integrację działań podmiotów** różnego szczebla na rzecz **realizacji celów i wizji rozwoju SOM** oraz wsparcie podmiotów, które są zdeterminowane do **długofalowej współpracy** w obszarze;
- /// **stworzenie przestrzeni dla efektywniejszego prowadzenia działań na rzecz rozwoju SOM** i miasta rdzeniowego;
- /// **wzmocnienie** i kontynuację partnerskiej, wielopoziomowej **współpracy, wykraczającej poza granice jednej jednostki administracyjnej**;
- /// **wzmocnienie relacji** przestrzennych, społecznych i gospodarczych pomiędzy samorządami lokalnymi;
- /// **uaktywnienie szeregu relacji** pomiędzy partnerami jednostek samorządowych, które wcześniej nie zachodziły;
- /// osiągnięcie **wysokiego zaangażowania na poziomie politycznym** w celu wspólnego wcielania w życie działań na różnych poziomach zarządzania;
- /// **osiągnięcie wspólnej wizji** wpisującej się w zagadnienia zrównoważonego rozwoju obszarów zurbanizowanych (relacje miasto-wieś) gmin tworzących Partnerstwo samorządowe SOM w sprawach strategicznych inwestycji prowadzących do rozwoju całego obszaru metropolitalnego;
- /// **integrację planowania przestrzennego z planowaniem strategicznym** (społeczno-gospodarczym) na poziomie lokalnym;
- /// ułatwienie **integracji i dostosowania polityk sektorowych** poszczególnych samorządów;
- /// wsparcie samorządów lokalnych w **budowaniu kompetencji do zarządzania rozwojem**, wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych i poprawa ich kompetencji do zarządzania strategicznego oraz inicjowania i wprowadzania w życie kompleksowych przedsięwzięć rozwojowych w partnerstwie społeczno-gospodarczym wraz z sąsiednimi samorządami;
- /// zapewnienie wydajnej infrastruktury i usług publicznych w celu **ograniczenia występowania negatywnych zjawisk w przestrzeni**, taki jak np. suburbanizacja;

- /// **wzmacnianie potencjałów rozwojowych do integracji samorządów** poprzez infrastrukturę i funkcje miejsko-wiejskie, wzmacnianie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, gdzie każdy partner korzysta ze wzajemnej relacji (usługi publiczne);
- /// wytworzenie **potencjału do tworzenia nowej jakości** w zarządzaniu publicznym, wspieranej określeniem jasnych celów rozwojowych, kluczowych wskaźników efektywności motywujących i definiujących koncentrację zasobów samorządowych w ściśle określonych kierunkach zdefiniowanych w Strategii;
- /// osiągnięcie **integracji w wymiarze przestrzennym** (w różnej skali – od dzielnic do większych obszarów funkcjonalnych w otoczeniu gmin), **wielopoziomowego zarządzania** (wielu interesariuszy) i **koordynacji działań** różnych aktorów zgodnie z pełnionymi przez nie rolami, kompetencjami, skalą interwencji zapewniającą partycypację społeczną;
- /// **zwiększenie znaczenia i odpowiedzialności samorządów lokalnych za procesy kreowania warunków do rozwoju;**
- /// wzmocnienie lokalnych gospodarek poprzez wykorzystanie **lepszycy umiejętności do planowania inwestycji rozwojowych** odpowiadających precyzyjniej na **potrzeby lokalne;**
- /// **budowę odporności** w związku ze zmianami i sytuacjami kryzysowymi;
- /// **wsparcie wykorzystania kapitału społecznego**, w tym w szczególności w działaniach związanych ze „srebrną gospodarką”, rozwojem usług opiekuńczych dla osób starszych i zależnych oraz wzmocnienie procesów asymilacji migrantów;
- /// wsparcie **rozwoju kapitału intelektualnego** i lepsze **dostosowanie edukacji zawodowej do potrzeb rynku;**
- /// zmniejszenie **różnic w dostępności do usług społecznych**, zwłaszcza na terenach wiejskich;
- /// wsparcie kształtowania polityki społecznej, w tym rozwój centrów usług społecznych;
- /// **niwelowanie skutków pandemii** (zmiany w dochodach i wydatkach gmin, w tym ograniczenia w planowanych inwestycjach) – optymalizacja kosztów (wspólnie przygotowane projekty pozwolą na obniżenie kosztów, np. dostarczania usług, grupy zakupowe);
- /// wykorzystanie **logiki interwencji, zwiększenie efektywności wdrażania projektów zintegrowanych, zorientowanych na rezultaty**, w zgodzie z ramami finansowymi oraz zasadami monitoringi i ewaluacji Strategii.

Strategia będzie realizowana poprzez **wiązki potencjalnych projektów** lub **pakiety spójnych (tożsamy) projektów**. Rezultaty strategii będą osiągnięte poprzez dwa główne rodzaje projektów:

Projekty służące rozwojowi i prowadzące do wzrostu liczby miejsc pracy, dochodów itp.

Projekty służące podnoszeniu jakości życia

3.2. Standardy współpracy w zakresie zarządzania relacjami w Partnerstwie SOM oraz w zakresie rozwoju SOM

Dążąc do stworzenia optymalnego układu instytucjonalnego, zarządzającego Partnerstwem SOM i korzystając z dobrych praktyk miast polskich zrzeszonych w Związku Miast Polskich⁸, Stowarzyszenie przyjęło standardy współpracy⁹ swoich członków. Standardy te stanowią swoistą mapę drogową, wyznaczającą pożądany, docelowy kształt relacji i mechanizmów organizujących współpracę Partnerstwa w kluczowych wymiarach jego funkcjonowania.

Standard 1

Odpowiedni skład partnerstwa SSOM z punktu widzenia jego potrzeb, dostosowany do celów partnerskiej współpracy

Partnerska współpraca w SOM koncentruje się na realizacji założonych celów publicznych i skupia podmioty z 3 sektorów (publicznego, społecznego i gospodarczego).

Standard 2

Diagnoza zasobów i konkurencyjności obszaru funkcjonalnego

Partnerska współpraca w SOM opiera się na rzetelnych i okresowo aktualizowanych diagnozach stanu dotyczących problemów, zasobów i konkurencyjności obszaru funkcjonalnego oraz kluczowych cech partnerów i całego Partnerstwa.

Standard 3

Analiza powiązań funkcjonalnych w zakresie usług publicznych na terenie SOM

Kluczowym elementem diagnozy sytuacji partnerstwa działającego w SOM jest analiza powiązań funkcjonalnych w zakresie dostarczania usług publicznych w granicach OF.

Standard 4

Programowanie rozwoju SOM

Cele partnerskiej współpracy w OF osiąga się poprzez przygotowanie i realizację strategii rozwoju oraz programów sektorowych dla OF, wdrażanie projektów zintegrowanych.

Standard 5

Integracja usług publicznych i infrastruktury w OF

SOM dąży do maksymalnego wykorzystania wewnętrznych zasobów we współdziałaniu z partnerami poprzez poprawę koordynacji/integracji zarządzania usługami publicznymi i infrastrukturą w OF (podniesienie jakości i dostępności bez podwyższania kosztów jednostkowych).

Standard 6

Integracja dokumentów strategicznych/ operacyjnych partnerów samorządowych i ich partnerów społeczno-gospodarczych

Partnerska współpraca w SOM dla swej skuteczności wymaga dostosowania odpowiednich dokumentów strategicznych i operacyjnych poszczególnych partnerów do wspólnie tworzonych dokumentów strategicznych i operacyjnych Partnerstwa.

Standard 7

Monitoring i ewaluacja działań

Partnerska współpraca w SOM jest poddawana systematycznemu monitoringowi i okresowej ocenie, zwłaszcza pod względem adekwatności do potrzeb, skuteczności realizacji celów i efektywności działań.

Standard 8

Komunikacja partnerstwa z mieszkańcami i innymi interesariuszami OF Partnerska współpraca w SOM opiera się na rzetelnej wymianie informacji i opinii między partnerami a mieszkańcami i innymi interesariuszami, budując poczucie wspólnoty metropolitalnej w OF.

Standard 9

Przestrzeń debaty i dialogu między partnerami oraz komunikacja wewnętrzna

Dobra współpraca w ramach Partnerstwa SOM wymaga budowy i wzmocnienia

⁸ Do Związku Miast Polskich należą: Stargard, Świnoujście, Police i Stepnica.

⁹ Potkański T., Porawski A., Jaszczolt K., Szewczuk J., Dąbrówka Ł., Model współpracy partnerskiej w wymiarze terytorialnym [w:] T. Potkański (red.) Współpraca jednostek samorządu terytorialnego narzędziem wsparcia polskiej polityki rozwoju, Związek Miast Polskich, Poznań 2016.

przestrzeni debaty i dialogu między partnerami, poszerzania zakresu i form ich świadomego oraz odpowiedzialnego uczestnictwa w procesach planowania i zarządzania.

Standard 10

Wzajemne zaufanie partnerów

Partnerska współpraca w SSOM bazuje na wzajemnym zaufaniu, partnerskim i podmiotowym traktowaniu się partnerów oraz współodpowiedzialności za stan i rozwój OF.

4. Misja i Wizja Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

4.1. Misja Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Jako organizacja samorządowa Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego pracuje na rzecz mieszkańców SOM.

Misją Stowarzyszenia jest wspieranie samorządów lokalnych, współpracujących ze sobą w celu **osiągania wspólnych celów zorientowanych na rezultaty i budowanie odporności na zmiany**, dążenie do **podniesienia jakości życia i ograniczania różnic rozwojowych w gminach** oraz zapewnienie **zrównoważonego i bezpiecznego środowiska do życia wszystkich mieszkańców SOM**.

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego jest **przodującą siecią miast i gmin w województwie zachodniopomorskim** tworzącą sprawną i dynamiczną **platformę współpracy**, zmierzającą do budowy **zrównoważonego, bezpiecznego, odpornego i sprawiedliwego społecznie obszaru metropolitalnego**.

Ambicją Stowarzyszenia jest dążenie do **podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenie różnic rozwojowych gmin, zrównoważone i bezpieczne środowisko do życia** mieszkańców SOM. Misją Stowarzyszenia jest wspieranie swoich członków w ramach sieci współpracy na rzecz poprawy ich zdolności do **osiągania zorientowanych na rezultaty celów, wpływania na politykę regionalną** oraz **budowy ich oporności na zmiany**.

Priorytety i praca Stowarzyszenia **wynikają z potrzeb i zainteresowań jego członków**. Stowarzyszenie jest otwarte na idee, inicjatywy i działania na rzecz rozwoju i dobrostanu mieszkańców.

4.2. Wizja rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

SOM wykazuje liczne i przenikające się związki funkcjonalne (społeczne, gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe), których identyfikacja w przeprowadzonej Diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej pozwoliła na określenie **wspólnej wizji działań i przygotowanie spójnej interwencji**.

Współpraca ponad granicami administracyjnymi jest odpowiedzią Stowarzyszenia na potrzebę **budowy odpornych gospodarek lokalnych**.

Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM pozwala spojrzeć w przyszłość i zobaczyć, jak powinien wyglądać SOM w 2030 roku.

Zmiany, które zamierza osiągnąć Stowarzyszenie poprzez realizację Strategii, opierają się na trzech filarach:

- /// **efektywnej współpracy** – dzięki której możliwe jest osiągnięcie bardziej sprawnego działania Partnerstwa samorządowego i strategii;
- /// **koordynacji** – dzięki której możliwe jest obustronne dostosowanie się samorządów, bardziej sprawne strategie wdrażania wspólnych działań;
- /// **integracji całego obszaru** – dzięki wspólnemu, nowemu dokumentowi strategicznemu integracja stanie się najważniejszym elementem Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM (w wymiarze organizacyjnym, sektorowym i terytorialnym).

Wizję rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego zaprezentowano poniżej.

Szczeciński Obszar Metropolitalny zorientowany na dobrostan wszystkich mieszkańców, budujący relacje sieciowe, uczący się, oszczędny, odporny i innowacyjny

Szczeciński Obszar Metropolitalny zorientowany na dobrostan wszystkich mieszkańców, budujący relacje sieciowe, uczący się, oszczędny, odporny i innowacyjny, jest obszarem dążącym do podniesienia jakości życia swoich mieszkańców i ograniczenia dostępnymi środkami różnic rozwojowych w gminach, tworzącą zrównoważone i bezpieczne środowisko do życia i pracy.

SOM w roku 2030 jest zintegrowaną wspólnotą metropolitalną, identyfikującą się ze swoim obszarem, otwartą na zmiany, w tym zmiany klimatyczne czy pandemii. Jest wspólnotą podążającą ścieżką rozwoju wiodących obszarów metropolitalnych w Polsce i w regionie Morza Bałtyckiego.

W sensie materialnym wzrost obszaru metropolitalnego jest nieograniczony i warunkowany długoterminową użytecznością przestrzeni i jej ochroną oraz postrzeganiem potrzeb rozwojowych poprzez pryzmat dobrostanu jego mieszkańców. Wyraża to troska o środowisko przyrodnicze, korzystanie z zasobów z dbałością o ich ochronę i przeciwdziałanie ich nadmiernej eksploatacji. Wykorzystanie walorów ekonomicznych, odzyskanie i ponowna adaptacja przestrzeni oraz poszanowanie środowiska, energii i czasu stanowią fundamentalne intencje rozwojowe.

Organizacja przestrzeni uwzględnia nowe potrzeby gospodarki ukierunkowanej na usługi, rozwój zabudowy mieszkaniowej, wyzwania środowiskowe i klimatyczne, zachowując korzystne warunki i tereny dla utrzymania w ośrodkach miejskich funkcji portowej, produkcyjnej i usługowej. Użyteczność przestrzeni oceniana jest również z punktu widzenia mieszkańców i ich potrzeby życia w przyjaznym i wysokiej jakości środowisku, z poczuciem bezpieczeństwa własnego, w tym w zakresie dostępu do rynku pracy i usług publicznych.

Nowe inicjatywy gospodarcze, ukierunkowane na przestrzenną i branżową dywersyfikację rynku pracy, wspierające rozwój cyfrowy, technologiczny i współpracę przyczyniają się do lokowania przedsięwzięć na gruncie polityki przestrzennej.

Atutem miasta rdzeniowego pozostają niezmiennie status ośrodka akademickiego wspieranego przez samorząd i wizerunek miasta, pełniącego funkcję ośrodka metropolitalnego o znaczeniu transgranicznym i bałtyckim.

Samorządy lokalne, korzystając z osiągnięć w organizacji i zarządzaniu opartych na modelu *Smart City* i *Smart Village* oraz cyfrowym przetwarzaniu danych (Big Data) wspierają inicjatywy mieszkańców, oferując im efektywne rozwiązania komunikacyjne, edukacyjne, społeczne oraz w zakresie obsługi biznesu.

W sferze ponadlokalnej SOM jako partnerska wspólnota samorządów lokalnych, kontynuuje i wspiera zintegrowanie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego oraz zapewnia realną partycypację społeczną mieszkańców obszaru w programowaniu jego rozwoju.

Ambicją Stowarzyszenia jest, aby SOM rozwijał się w sposób zrównoważony i dynamiczny, innowacyjny i atrakcyjny, z poszanowaniem środowiska naturalnego. Dzięki realizacji tak zdefiniowanej polityki publicznej możliwe jest:

- /// zapewnienie odnawialności zasobów naturalnych i zachowania zdolności do kontynuacji rozwoju;
- /// kontynuowanie rozwoju z poszanowaniem zastanych wartości wielokulturowych, krajobrazowych, przyrodniczych i gospodarczego potencjału;
- /// równoważenie interesów publicznych i prywatnych, potrzeb pokoleniowych, w tym wyzwań związanych ze zmianami demograficznymi;

- /// kształtowanie miast zwartych, kompaktowych oraz przyjaznych każdej grupie wiekowej (poprzez rozwój transportu publicznego);
- /// kształtowanie rozwoju obszarów wiejskich w zrównoważony sposób;
- /// docenienie społecznej, przestrzennej i ekonomicznej roli przestrzeni publicznych i podnoszenie ich jakości jako filaru aktywności inwestycyjnej;
- /// stwarzanie warunków do zrównoważonego rozwoju, z uwzględnieniem istniejących zasobów i potencjału, przy optymalizacji obciążeń budżetowych gmin.

Dlatego najważniejszymi wyzwaniami w utrzymaniu tej równowagi będą:

- /// jeszcze większa racjonalizacja gospodarowania przestrzenią i zasobami miast i wsi (bilans terenów zabudowy i jej obsługi infrastrukturalnej, ekonomiczno-społeczne skutki utrzymania struktury miejskiej);
- /// adaptacja miast i obszarów wiejskich do zmian klimatycznych rozumiana jako działania ochronne, ale i obniżanie energochłonności, zmniejszenie wodochłonności miast, gospodarowanie wodami opadowymi – retencja duża i mała, podnoszące jakość mikroklimatu i estetykę zamieszkania, rozbudowa struktury terenów zieleni i bioróżnorodności;
- /// łagodzenie skutków wyludniania się centrów miast, dostosowanie infrastruktury komunalnej, w tym substancji mieszkaniowej wielorodzinnej do potrzeb starzejącego się społeczeństwa – zwłaszcza dostępność struktury centrum;
- /// gospodarka odpadami (GOZ).

Polityka kształtowania przestrzeni SOM wiąże się z ambicją Stowarzyszenia do osiągnięcia synergii obszaru z miastem rdzeniowym. Miasta SOM powinny być kompaktowe, krótkich odległości, efektywne, ale zorientowane na dobrostan mieszkańców, uczące się, budujące trwałe relacje zewnętrzne i wewnętrzne. Obszary wiejskie w SOM powinny być: dostępne, prosperujące, odporne i bezpieczne.

Transformacja obszaru nastąpi w czterech obszarach integracji: poprzez **dbałość o klimat, środowisko i krajobraz; przyjazną przestrzeń** odpowiadającą na potrzeby i wyzwania wspólne dla obszaru, **zwiększoną kulturę mobilności i zmianę zachowań komunikacyjnych** mieszkańców obszaru oraz rozwijając **relacje i kompetencje społeczne**. Dzięki tak zdefiniowanym dążeniom możliwe będzie osiągnięcie **wysokiej jakości życia**, podniesienie **konkurencyjności obszaru** oraz **zwiększenie jego odporności**.

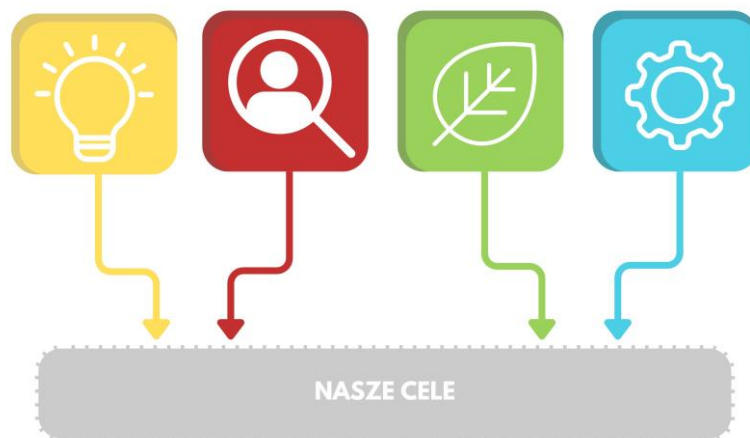
5. Struktura celów rozwoju

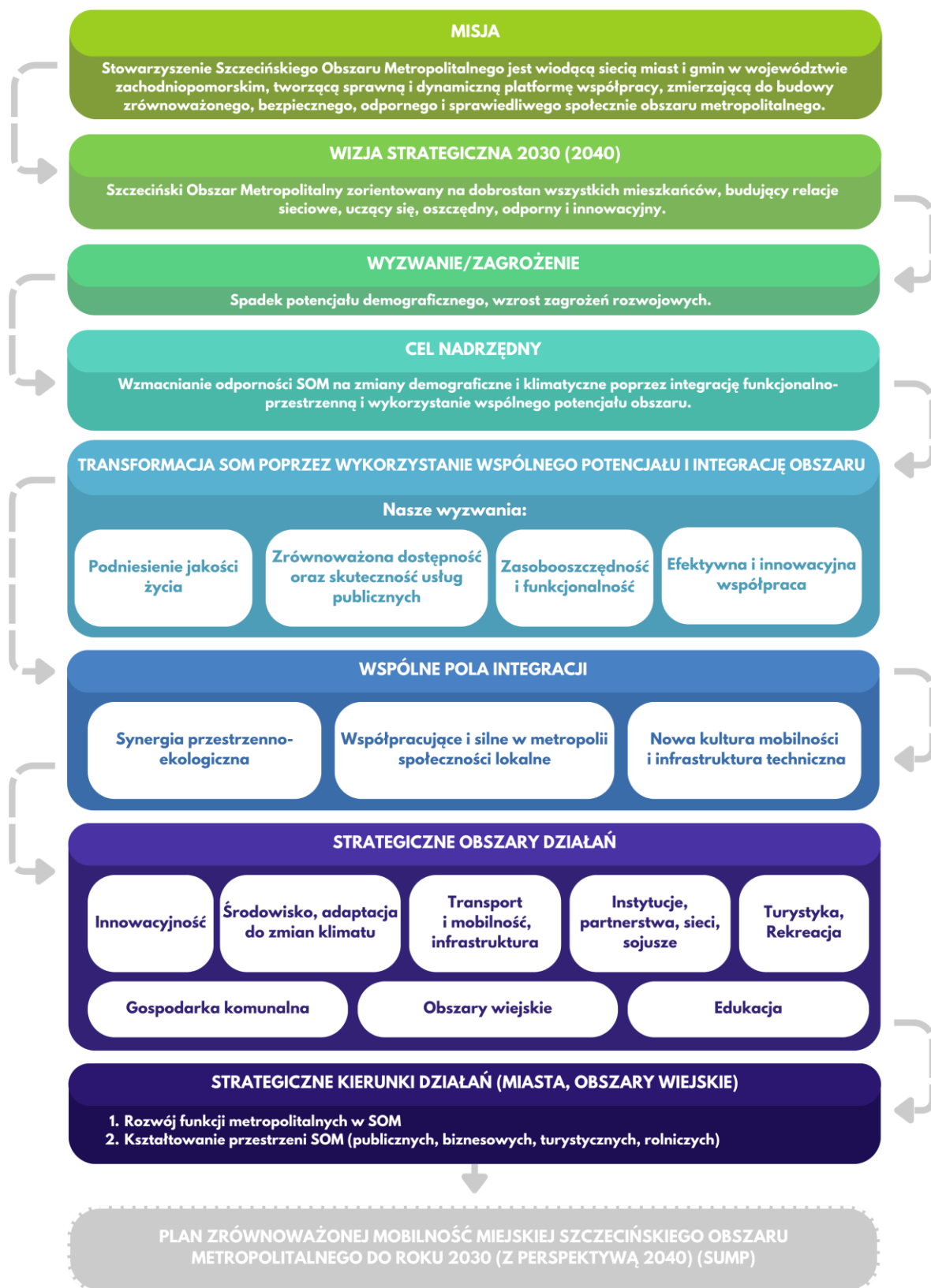
Z przyjętej wizji rozwoju SOM wynika bezpośrednio cel główny Strategii – **Budowanie odporności SOM na zmiany, w tym demograficzne i klimatyczne poprzez dalszą integrację funkcjonalno-przestrzenną i wykorzystanie wspólnego potencjału obszaru.**

Transformacja SOM jako obszaru przyjaznego dla osób w każdym wieku, będzie dokonywać się poprzez wykorzystanie wspólnego potencjału i integrację obszaru, w oparciu o współpracę z głównymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację dokumentu.

Strategia jest odpowiedzią na spadek potencjału demograficznego, wzrost zagrożeń rozwojowych, niestabilność warunków geopolitycznych i środowiskowych. Cel główny Strategii realizuje cztery cele strategiczne, wyznaczone na podstawie przeprowadzonej diagnozy potencjałów rozwojowych SOM oraz megatrendów stanowiących uwarunkowania cywilizacyjno-środowiskowe:

- Cel 1**   **Wzmacnianie relacji zewnętrznych i wewnętrznych SOM**
- Cel 2**   **Zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności SOM poprzez wzmacnianie potencjału rozwojowego**
- Cel 3**   **Zapewnienie dobrostanu mieszkańców oraz dostępności do wysokiej jakości usług publicznych**
- Cel 4**   **Wzmacnianie zdolności do współpracy poprzez budowanie kompetencji instytucji samorządowych i tworzenie partnerstw**

Rysunek 2 Schemat strategicznych kierunków działań dla SOM

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 4 Cele strategiczne i cele operacyjne

Źródło: Opracowanie własne

Układ celów strategicznych i operacyjnych zawarty w dokumencie został wypracowany w oparciu o przeprowadzoną diagnozę i analizę obszarów problemowych SOM, w powiązaniu z potrzebami zgłaszanymi przez poszczególne samorządy i partnerów społeczno-gospodarczych, a także uwagi zgłaszane w trakcie konsultacji społecznych. Przyjęty układ celów strategicznych i operacyjnych pozwolił na uzyskanie spójności Strategii z systemem dokumentów strategicznych szczebla wojewódzkiego i krajowego oraz z Umową Partnerstwa.

Cel Strategiczny 1

Wzmacnianie relacji zewnętrznych i wewnętrznych SOM

DOŚTĘPNY SOM

#dostępność wewnętrzna obszaru

#relacje przestrzenne

#dostępność transportowa

#dostępność zewnętrzna obszaru

Poprawa dostępności terytorialnej SOM, rozumianej jako łatwość osiągnięcia danego miejsca w relacji do innych miejsc, dzięki istnieniu sieci infrastruktury i usług transportowych jest jedną z istotniejszych cech **wpływających na możliwości rozwoju społecznego i gospodarczego** tego obszaru.

Od wejścia Polski do UE stopniowo poprawia się dostępność polskiej przestrzeni we wszystkich wymiarach w skali międzynarodowej, krajowej, regionalnej oraz lokalnej, jednak nadal nie jest ona wystarczająca w stosunku do potrzeb mieszkańców i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w SOM.

W skali europejskiej niezbędne jest stworzenie w SOM spójnego i sprawnie funkcjonującego systemu transportowego, zintegrowanego z systemem europejskim i globalnym. Oznacza to w praktyce konieczność **dalszej integracji z jednolitym rynkiem europejskim** poprzez realizację inwestycji drogowych, kolejowych, wodnych śródlądowych i lotniczych na sieci TEN-T oraz integrację żeglugi śródlądowej z pozostałymi gałęziami transportu.

W skali krajowej kluczowe znaczenie dla SOM ma integracja ośrodka wojewódzkiego z jego zapleczem i mniejszymi miastami oraz **rozwój powiązań z pozostałymi obszarami funkcjonalnymi i ich miastami rdzeniowymi** w Polsce. Na poziomie lokalnym kluczowa jest **poprawa dostępności obszarów wiejskich**.

Zapewnienie wygodnego dostępu do obszaru metropolitalnego ma również znaczenie dla inteligentnego rozwoju gospodarczego. **Nowoczesne połączenia komunikacyjne** na obszarze metropolitalnym przyspieszają rozpowszechnianie wiedzy. Dlatego nawiązywanie partnerstw i współpracy z innymi obszarami metropolitalnymi na każdym poziomie przyczyni się do **wymiany wiedzy, innowacji i doświadczeń**, jak również do jego **promocji**. Nowoczesne połączenia kolejowe, drogowe, morskie, śródlądowe i lotnicze oraz efektywnie funkcjonujący system transportowy **wzmocnią konkurencyjność gospodarki i spójność terytorialną** SOM.

Wzmacnianie relacji zewnętrznych i wewnętrznych będzie odbywało się również poprzez budowanie **trwałych relacji z sąsiadami**.

Realizacji ww. zamierzeń ma służyć wdrażanie celów operacyjnych 1.1 i 1.2.

Cel operacyjny 1.1

Rozwój relacji społeczno-gospodarczych z obszarami sąsiadującymi z SOM oraz w układzie transgranicznym

Wzmacnianie relacji zewnętrznych w SOM będzie odbywało się poprzez budowanie trwałych relacji z sąsiadami we wszystkich możliwych wymiarach.

Działania w ramach celu 1.1. ukierunkowane są na wzmacnianie i rozwój relacji społeczno-gospodarczych, w tym powiązań sieciowych¹⁰ z miejskimi obszarami funkcjonalnymi sąsiadującymi z SOM. Szczególnie istotne jest rozwijanie współpracy z innymi obszarami funkcjonalnymi w Polsce oraz w układzie transgranicznym, w tym **z centrami gospodarczymi i innowacyjnymi** w Regionie Morza Bałtyckiego oraz z Berlinem. Poprawa tych relacji przybliży SOM do skuteczniejszego wdrażania w życie zasady zrównoważonego rozwoju, wzmocnienia własnego potencjału społecznego i gospodarczego oraz docelowo do zwiększenia własnej konkurencyjności. Wzmacnianie roli obszaru metropolitalnego wiąże się z jego funkcjonowaniem w **sieciach powiązań, generujących synergię impulsów rozwojowych**.

Nacisk należy położyć na tworzenie partnerstw międzysektorowych, które mogą prowadzić do **realizacji innowacyjnych projektów, wspólnych inicjatyw** polegających np. na rozwiązywaniu podobnych problemów społecznych i gospodarczych lub realizacji wspólnych potrzeb.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Rozwój relacji ponadregionalnych i międzynarodowych z sąsiednimi OF; /// Upowszechnianie korzyści współpracy gospodarczej i społecznej z sąsiednimi obszarami; /// Wspólne programy inwestycyjne i inicjatywy dotyczące rozwoju innowacyjności, specjalizacji regionalnych; /// Wzmacnianie więzi społecznych i kulturowych poprzez upowszechnianie wymiany kulturowej, edukacyjnej i naukowej; /// Uczestnictwo w organizacjach regionalnych i międzynarodowych / sieci współpracy krajowe i międzynarodowe; /// Współpraca w zakresie ochrony środowisk Morza Bałtyckiego, Zalewu Szczecińskiego, rzeki Odry z Międzyodrzem, obszarowych form ochrony przyrody; /// Wdrażanie wspólnej Wizji rozwoju TRMS; /// Wdrażanie innowacyjnych projektów, wspólnych inicjatyw dot. rozwiązywania podobnych problemów społecznych i gospodarczych; /// Opracowanie zintegrowanych strategii rozwoju; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczestnictwo w projektach zwiększających dostępność komunikacyjną z największymi ośrodkami; ▪ Realizacja projektów transgranicznych (Interreg i in.); ▪ Modernizacja transgranicznych połączeń kolejowych; ▪ Platforma monitorowania ścisłej współpracy pomiędzy podmiotami transgranicznymi; ▪ Uzupełnienie układu drogowego włączającego w sieć TEN-T; ▪ Modernizacja i budowa nowych portów śródlądowych i morskich na torach wodnych;

¹⁰ Nowoczesne sieci postrzegane są jako elementy fizyczne - połączenia komunikacyjne i teleinformatyczne, infrastruktura techniczna.

Cel operacyjny 1.2

Rozwój dostępności przestrzennej i powiązań wewnętrznych SOM

Działania w celu 1.2. ukierunkowane są na poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności przestrzennej oraz **wzmacnianie powiązań wewnętrznych między miastem rdzeniowym a ośrodkami miejskimi i wiejskimi**, oraz **wzajemnie** między nimi samymi w SOM.

Dla rozwoju SOM, obok rozbudowy i modernizacji sieci transportowej, istotne jest **zwiększenie efektywności przemieszczania się i poprawa połączeń** w obszarze metropolitalnym. Zwiększenie dostępności przestrzennej zostanie osiągnięte poprzez **rozwój infrastruktury transportowej**, w tym sieci dróg, systemów komunikacji publicznej, dróg rowerowych i pieszych. Do najważniejszych zadań w tym zakresie należy **rozwijanie sieci dróg lokalnych** w układzie podstawowym i **połączenie ich z siecią dróg krajowych i wojewódzkich, wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miast** poprzez budowę obwodnic drogowych w miejscowościach najbardziej obciążonych ruchem, **rozwój infrastruktury innowacyjnych rozwiązań technologicznych** optymalizujących **potoki ruchu**.

Ważne jest **zapewnienie dostępności komunikacyjnej** między centrami miast korzystniejszej lub równej w stosunku do przemieszczania się między peryferiami i centrum każdego miasta.

Wzmocnienia wymaga **współpraca** między władzami lokalnymi, sektorem prywatnym, organizacjami społecznymi i innymi zainteresowanymi podmiotami w zakresie **rozwijania powiązań sieciowych** (funkcjonalno-przestrzennych) pomiędzy głównymi ośrodkami miejskimi w SOM. Powinno to usprawnić zdolność transferu zasobów z regionu do centrum, jak i odwrotnie.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Poprawa dostępności przestrzennej; /// Zrównoważone planowanie przestrzenne w miejscu zamieszkania; /// Wzmacnianie koncentracji usług i miejsc pracy; /// Zacieśnianie współpracy z gminami należącymi do SOM w kluczowych dziedzinach; /// Poprawa dostępności transportowej, w tym budowa nowych i modernizacja istniejących linii kolejowych oraz sieci dróg ekspresowych, dróg krajowych, w tym obwodnic miast; /// Poprawa dostępności i rozwój podsystemów transportu, integracja głównych gałęzi transportu w tym logistyka i rozwój przewozów intermodalnych; /// Wspólne programy inwestycyjne i inicjatywy dotyczące infrastruktury, w tym infrastruktury portowej, ODW; /// Poprawa infrastruktury dróg lokalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stworzenie ram spójnego i zrównoważonego planu zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającego równomierne rozmieszczenie usług, infrastruktury i miejsc rekreacyjnych w całym obszarze metropolitalnym; ▪ Budowa obwodnic miast; ▪ Budowa sieci dróg dojazdowych do Zachodniego drogowego Obejścia Szczecina; ▪ Budowa i przebudowa dróg lokalnych; ▪ Integracja transportu indywidualnego z transportem publicznym; ▪ Modernizacja dróg śródlądowych i morskich;

Cel Strategiczny 2

Zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności SOM poprzez wzmacnianie potencjału rozwojowego

KONKURENCYJNY I SILNY SOM

#konkurencyjność

#turystyka i środowisko

#gospodarka i rynek pracy

#samoregulujący się ekosystem

#odporność na zmiany

Zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności oraz wzmacnianie potencjału rozwojowego¹¹ SOM odnosi się do działań mających na celu rozwój i poprawa zdolności obszaru do konkurencyjności na rynku i generowania innowacji. Oznacza to konieczność podejmowania kroków, które przyczyniają się do zwiększenia efektywności, atrakcyjności i dynamiki gospodarczej SOM. Niezmiernie ważne jest także rozwijanie umiejętności, poprawa edukacji i zdrowia mieszkańców, nieograniczony dostęp do kultury i rekreacji oraz dostępność do zróżnicowanego rynku pracy zaspokajającego ambicje zawodowe mieszkańców.

Zwiększanie konkurencyjności SOM będzie odbywać się poprzez skuteczne **przyciąganie i lokowanie inwestycji, biznesów i talentów, rozwój niezbędnej infrastruktury, ułatwień dla przedsiębiorców, promocji obszaru jako atrakcyjnego miejsca do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz budowanie partnerstw** z sektorem prywatnym w celu wspierania wzrostu ekonomicznego.

Wzmacnianie potencjału SOM wskazuje na możliwości **rozwijania i wykorzystywania unikalnych mocnych stron obszaru, jego zasobów, kompetencji i sektorów przewag konkurencyjnych**, jakie posiada ten obszar. Może również obejmować **inwestowanie w badania i rozwój, wspieranie klastrowego rozwoju sektorów specjalności regionalnych, tworzenie programów szkoleniowych i edukacyjnych dostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy oraz promowanie współpracy między sektorem publicznym, prywatnym i akademickim w celu stymulowania innowacji i wzrostu gospodarczego.**

Zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności SOM będzie odbywać się również poprzez **wzmacnianie specjalizacji miasta rdzeniowego oraz budowanie samoregulującego się ekosystemu w obszarze.**

Rozwój umiejętności i wiedzy mieszkańców może być realizowany poprzez różne formy edukacji, szkoleń, kursów i programów rozwojowych; obejmie rozwijanie umiejętności zawodowych, technicznych, społecznych, kreatywnych i przywódczych, a także zdobywanie wiedzy na temat nowych technologii, trendów rynkowych i innowacji, co przyczyni się do ogólnego rozwoju społeczności, podnoszenia jej potencjału i konkurencyjności, a także tworzenia lepszych warunków życia dla wszystkich mieszkańców obszaru.

¹¹ Potencjał rozwojowy to zdolność regionalnego systemu gospodarczego do samorozwoju, bogacenia się i wypracowywania za pomocą własnych zasobów konkurencyjnych, ulepszonych albo innowacyjnych produktów, usług i wiedzy.

Cel operacyjny 2.1

Poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego

Kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, podnoszenia jakości życia mieszkańców i tworzenia trwałej i dynamicznej społeczności w SOM ma **poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego**. Oznacza to konieczność podejmowania działań mających na celu rozwój i wzmocnienie umiejętności, wiedzy, zdolności i zasobów społeczności lokalnych, wspomaganych poprzez integrację ludności napływowej.

Poprawa jakości kapitału ludzkiego, rozumianego przez pryzmat indywidualnych umiejętności, edukacji, zdrowia i potencjału ludzi zamieszkujących obszar, będzie obejmować działania w zakresie edukacji, szkoleń, dostępu do opieki zdrowotnej, kultury i rekreacji. **Rozwijanie umiejętności i wiedzy mieszkańców** obszaru może zwiększać szanse na **rozwój osobisty i zawodowy** mieszkańców, co przyczyni się do ogólnego rozwoju społeczności i **zacieśniania relacji międzyludzkich, rozkwitu sieci społecznych, wzmocnienia zaufania i współpracy** w SOM. Promowanie **partycypacji obywatelskiej**, realizowanie **wspólnych projektów społecznych, wzmocnianie więzi międzyludzkich i wspieranie działań społeczności lokalnych** zbuduje silny kapitał społeczny, a w SOM powstanie bardziej zintegrowana, solidarna i zaangażowana społeczność, która będzie działać wspólnie na rzecz rozwoju lokalnego. Szczególnej troski w tym zakresie wymagają **obszary wiejskie w SOM**.

W aspekcie gospodarczego rozwoju SOM i całego województwa zachodniopomorskiego kluczowe jest również aktywne włączanie społeczności lokalnych w proces budowania regionalnego systemu innowacji. **Innowacje społeczne** stwarzają nowe możliwości rozwojowe SOM i przyczyniają się do **poprawy dobrobytu** społeczeństwa. Zwiększają zdolność do działania oraz pobudzają aktywność mieszkańców do tworzenia nowych lub ulepszania istniejących pomysłów w zakresie rozwiązywania postępujących problemów społecznych.

W ostatnim czasie wzrasta znaczenie tzw. **otwartych innowacji** — opartych na współpracy pomiędzy firmami (w formie *joint ventures*, *umów*, *outsourcingu*), **ekoinnowacji**, „**czynnika ludzkiego**” (*know-how*, *informacja*) oraz **innowacji w sektorze publicznym**, np. w ochronie zdrowia, administracji publicznej i szkolnictwie. W działalności innowacyjnej wzrasta także znaczenie użytkowników (zarówno kolejnych członów „łańcucha wartości”, jak i konsumentów). Coraz częściej klienci i użytkownicy produktu lub usługi stają się współautorami innowacji.

Kluczowe jest podejmowanie działań mających na celu rozwój edukacji i szkolnictwa wyższego, odpowiadającego na aktualne potrzeby gospodarcze regionu i megatrendy, jak również podejmowanie skutecznych działań w celu zatrzymania odpływu osób z wyższym wykształceniem, stanowiących bazę intelektualną obszaru. Przyczyni się to do kształtowania pokolenia elit intelektualnych SOM.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla mieszkańców obszaru; /// Zapewnienie wsparcia na rzecz utworzenia centrów usług społecznych; /// Wzmacnianie koncentracji usług i miejsc pracy; /// Dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej; /// Upowszechnianie zdrowego stylu życia i edukacja w zakresie zdrowia i profilaktyki; /// Organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych i społecznych integrujących społeczności lokalne; /// Umożliwienie transferu wiedzy i doświadczenia; /// Wspieranie rozwoju zawodowego i osobistego; /// Partnerstwa z instytucjami edukacyjnymi i organizacjami społecznymi; /// Realizacja projektów wspierających osoby zależne oraz ich opiekunów; /// Wspieranie rozwoju różnorodnych źródeł dochodu i zatrudnienia; /// Tworzenie platform dialogu społecznego, organizowanie konsultacji publicznych, wspieranie inicjatyw społecznych i lokalnych projektów; /// Działania rewitalizacyjne w centrach miast; /// Rozwój projektów innowacyjnych, wykorzystujących niszę rynkową; /// Silver Economy (50+); /// Rozwój usług w zakresie interwencji kryzysowej oraz profilaktyki zdrowia psychicznego; /// Prowadzenie działań w zakresie polityki prorodzinnej; /// rozwój pieczy zastępczej, w tym usługi na rzecz usamodzielnianej młodzieży. /// Wsparcie migrantów i ich integracja ze środowiskiem lokalnym; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Wsparcie osób dorosłych, w szczególności osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w zakresie doskonalenia umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej i porozumiewania się w językach obcych;</i> ▪ <i>Rewitalizacja części miasta;</i> ▪ <i>Wykorzystanie potencjału zawodowego dojrzałych pracowników;</i> ▪ <i>Zapewnienie opieki nad osobami starszymi i zależnymi oraz ich opiekunami;</i> ▪ <i>Wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców poprzez animację lokalną prowadzoną przez centra usług społecznych;</i> ▪ <i>Profesjonalizacja współpracy międzysektorowej w zakresie usług społecznych, w tym szkolenia oraz koordynacja informacji o usługach w ramach centrum usług społecznych;</i> ▪ <i>Przekształcanie Ośrodków Pomocy Rodzinie w Centra Usług Społecznych;</i> ▪ <i>Rozwój usług w zakresie interwencji kryzysowej oraz profilaktyki zdrowia psychicznego;</i>

Cel operacyjny 2.2

Dostosowanie systemów kształcenia do potrzeb rynku pracy i zmian demograficznych

Wysokie kompetencje mieszkańców stanowią kluczowy czynnik dla zwiększenia konkurencyjności obszaru, rozwijania innowacyjności oraz polepszenia jakości życia społeczności lokalnych. Zatrzymanie mieszkańców z wysokimi kompetencjami jest warunkiem niezbędnym do budowania intelektualnych kadr gospodarczych.

Systemy kształcenia w SOM charakteryzują się niską elastycznością i brakuje im dynamiki, co powoduje ich niedostateczne dostosowanie do warunków i potrzeb rynkowych oraz do postępujących w szybkim tempie zmian demograficznych i cywilizacyjnych. Duże niedostatki w umiejętnościach uczniów są wyzwaniem związanym z koniecznością zagwarantowania wysokiej jakości nauczania w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, a także różnorodnej oferty

usług opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym. Istnieje również potrzeba tworzenia lub modernizacji istniejących miejsc edukacji, które będą sprzyjać procesowi nauki. Niezbędne jest uwzględnianie w procesie edukacji nowoczesnych technik kształcenia, edukacji zdalnej oraz odpowiedniego wyposażenia szkół i pracowni. Wyzwaniem będzie zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury edukacyjnej i dostępności do niej, aby spełniała potrzeby wszystkich jej użytkowników.

Dalszego wzmocnienia wymaga również współpraca szkół z uczelniami wyższymi oraz lokalnym biznesem. W ramach tego celu podejmowane będą przede wszystkim działania, kładące szczególny nacisk na rozwój **szkolnictwa zawodowego** zgodnie z zapotrzebowaniem obecnego i przyszłego rynku pracy. Oznacza to, że **systemy edukacyjne i szkoleniowe** będą lepiej **dostosowywane do wymagań i oczekiwań rynku pracy, zmian demograficznych** oraz zmieniających się specjalizacji. Pozwoli to na zapewnienie dobrego przygotowania absolwentów do wejścia na rynek pracy, zapewnienie posiadania niezbędnych umiejętności i kompetencji wymaganych przez pracodawców. Istotna jest akomodacja dzieci obywateli innych państw do systemu edukacji i umożliwienie im dalszego kształcenia oraz wejście i pozostanie na rynku pracy. Ze względu na uwarunkowania demograficzne niezbędne jest podejmowanie działań mających na celu upowszechnianie podejścia polegającego na wydłużaniu aktywności zawodowej pracowników na rynku pracy.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Prowadzenie badań i analiz dotyczących rynku pracy; /// Konsultacje z pracodawcami i ekspertami w celu określenia aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy; /// Dostosowania systemów edukacji i programów nauczania do potrzeb rynku pracy obejmujące zawieranie umów o współpracy, organizację praktyk, staży, warsztatów i szkoleń; /// Zapewnienie możliwości ciągłego doskonalenia, uczestnictwa w szkoleniach zawodowych i kursach dla nauczycieli i opiekunów praktyk; /// Zapewnienie równego dostępu do edukacji i szkoleń; /// Rozwój programów szkoleniowych dla pracowników młodocianych; /// Budowa/ przebudowa i doposażenie przestrzeni edukacyjnych; /// Działania na rzecz promocji kształcenia zawodowego i podnoszenia jego jakości; 	<ul style="list-style-type: none"> ■ <i>Kompleksowe programy rozwojowe dla uczniów;</i> ■ <i>Doradztwo zawodowe, wsparcie w kształtowaniu karier zawodowych;</i> ■ <i>Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów;</i> ■ <i>Tworzenie klas patronackich;</i> ■ <i>Tworzenie w szkołach i placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe warunków odzwierciedlających rzeczywiste warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów;</i> ■ <i>Wsparcie nauczycieli zawodu, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz doradców zawodowych ukierunkowanych na doskonalenie kompetencji i wiedzy;</i> ■ <i>Baza praktyk zawodowych, staży, stypendiów, patronatów itp.;</i>

Cel operacyjny 2.3

Budowa potencjału innowacyjnego SOM, wzmocnienie sektora gospodarczego i jego specjalizacji

Kluczowym elementem rozwoju lokalnego ekosystemu biznesowego jest wzmocnienie budowania potencjału innowacyjnego SOM. Poprzez **rozwijanie innowacyjności, wspieranie przedsiębiorczości i tworzenie sprzyjającego środowiska gospodarczego**, obszar przyciągnie talenty, inwestycje i rozwinie się jako silny ośrodek gospodarczy.

Do niezbędnych działań w tym zakresie można zaliczyć: rozwijanie zdolności obszaru do generowania innowacji i rozwiązań opartych na wiedzy oraz komercjalizacji innowacji, tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz rozwijania istniejących branż w celu zwiększenia konkurencyjności i dynamiki gospodarczej, szczególnie na polach lokalnych specjalizacji. Należy wspierać działania mające na celu wdrażanie zmian innowacyjnych w postaci nowych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych przedsiębiorstw, budować konkurencyjność branż, wzmocnić potencjał uczelni wyższych i jednostek badawczo-rozwojowych.

Podejmowane działania umocnią pozycję SOM w porównaniu do innych obszarów i regionów.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Inicjowanie i rozwijanie inkubatorów przedsiębiorczości i parków technologicznych; /// Wspieranie badań i rozwoju; /// Organizacja współpracy między przedsiębiorcami a instytucjami naukowymi; /// Wprowadzanie programów i inicjatyw mających na celu zachęcanie do przedsiębiorczości i innowacji; /// Rozwój specjalizacji w tym specjalności regionalnej; /// Zachęty dla startupów; /// Inicjowanie i promowanie postaw przedsiębiorczości i innowacyjnego podejścia do problemów wśród młodzieży; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wsparcie startupów i młodych firm przez ofertę infrastruktury, usług doradczych, szkolenia oraz dostęp do sieci kontaktów biznesowych; ▪ Budowa inkubatorów przedsiębiorczości i parków technologicznych; ▪ Wsparcie opracowania nowych modeli biznesowych MSP; ▪ Programy zatrzymujące odpływ wykształconej kadry i specjalistów;

Cel operacyjny 2.4

Wzmocnienie bezpieczeństwa i samowystarczalność energetyczna

Wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców SOM, zarówno osobistego, jak i bytowego jest ważnym aspektem zarządzania oraz istotnym elementem budowania zdrowego i zrównoważonego społeczeństwa.

Poczucie bezpieczeństwa jest silnie związane z jakością życia, dobrostanem psychicznym i stabilnością mieszkańców. Istotne jest, zatem zapewnienie im łatwego dostępu do usług społecznych i instytucji, takich jak służba zdrowia, systemów wsparcia socjalnego, poradnictwa prawnego itp. Konieczna jest organizacja systemów wsparcia i pomocy w sytuacjach kryzysowych (klimatycznych, epidemiologicznych, energetycznych), zarządzania ryzykiem powodziowym,

pożarowym, stanem zagrożenia państwa. W tym celu, oprócz pomocy instytucjonalnej kluczowy będzie system pomocy poza systemowej (lokalnej, sąsiedzkiej), opartej na relacjach międzyludzkich. Z drugiej strony działania ukierunkowane na **osiągnięcie samowystarczalności energetycznej** w SOM pozwolą na zmniejszenie zależności obszaru od importu energii, zwiększenie odporności na zagrożenia energetyczne oraz przyczynią się do promowania zrównoważonego rozwoju. Poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i efektywne zarządzanie energetyczne będą mogły powstać bardziej stabilne i ekologiczne systemy energetyczne. Istotne jest również wspieranie rozwoju rynku prosumenckiego.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> // Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, takie jak utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej, zapobieganie przestępczości i przeciwdziałanie zagrożeniom; // Wzmocnienie edukacji i podnoszenie świadomości społecznej w zakresie bezpieczeństwa. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury bezpieczeństwa; // Tworzenie partnerstw społecznych i lokalnych sprzyjających wymianie informacji, wzajemnej pomocy oraz skutecznemu reagowaniu na zagrożenia i problemy; // Tworzenie bezpiecznych przestrzeni publicznych; // Dywersyfikacja źródeł energii; // Poprawa efektywności energetycznej budynków i infrastruktury miejskiej; // Budowa lokalnych mikrosieci energetycznych; // Opracowanie planów reagowania na awarie energetyczne i strategii zarządzania w sytuacjach kryzysowych; // Zwiększenie ochrony aktywnej i pasywnej przeciwpowodziowej; // Poprawa monitoringu zagrożeń środowiskowych – wprowadzenie rozwiązań technologicznych podnoszących zdolność w obszarze do wychodzenia z ewentualnych kryzysów środowiskowych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowa monitoringu miejskiego wraz z systemem wczesnego ostrzegania; ▪ Budowa nowoczesnego oświetlenia miejsc publicznych; ▪ Programy partnerskie między mieszkańcami a służbami porządkowymi; ▪ Kampania informacyjna i program szkoleniowy podnoszący świadomość społeczną i promujący odpowiednie zachowania w przestrzeniach publicznych; ▪ Budowa systemów docierania z informacją do osób wykluczonych lub osób ze szczególnymi potrzebami (opartych na relacjach lokalnych NGOów);

Cel operacyjny 2.5

Budowanie atrakcyjności oferty czasu wolnego na potencjale środowiska naturalnego

SOM posiada wysokiej jakości walory naturalne, które decydują o jego konkurencyjności i określają jego potencjał środowiskowy i turystyczny. Przestrzeń rekreacyjno-turystyczna SOM będzie stanowić jeden z głównych obszarów współdziałania Partnerstwa SOM. W ramach celu 2.5. możliwe będzie podejmowanie działań mających na celu wykorzystanie i promocję naturalnych zasobów i walorów przyrodniczych obszaru, w szczególności dostępności do wody.

Sektor turystyczny w SOM cechuje duża dynamika funkcjonowania w zależności od pór roku lub dni tygodnia. Podejmowane będą działania zmierzające do zapewnienia szerokiej, zróżnicowanej i stałej oferty dla mieszkańców i turystów, niezależnej od warunków klimatycznych.

Umożliwi to mieszkańcom i turystom korzystanie z różnorodnych i aktywnych form spędzania czasu, co przełoży się **na zwiększenie atrakcyjności SOM jako obszaru z szeroką ofertą rekreacji i wypoczynku**. Podstawą budowania atrakcyjności oferty czasu wolnego w SOM będzie wykorzystanie jego wyjątkowego potencjału środowiska naturalnego. Stąd realizując działania w kierunku ochrony parków, rezerwatów, terenów zielonych, rzek, jezior i innych unikalnych ekosystemów, zwiększą się możliwości zapewnienia trwałości i dostępności tych obszarów dla społeczności lokalnych, a także turystów.

Dobrej jakości boiska, kąpieliska, ścieżki do biegania i chodzenia, trasy rowerowe, **miejsca do uprawiania różnych form aktywności fizycznej** przyczynią się do **upowszechniania zdrowego stylu życia** i zapewnią możliwość aktywnego spędzania czasu oraz wzmacnianie więzi społecznych. Natomiast ochrona parków (również narodowych), obszarów przyrodniczych i innych unikalnych miejsc jest istotna dla przyciągania odwiedzających i satysfakcji mieszkańców. Podejmowane będą działania w zakresie wsparcia i promocji instytucji kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. Inwestowanie w infrastrukturę instytucji popularyzujących naukę i innowacje umożliwi łączenie czasu wolnego z edukacją oraz stymulowanie postaw proekologicznych i innowacyjnych.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Ochrona i zachowanie istniejących zasobów przyrodniczych i utrzymanie ich integracji ekologicznej; /// Popularyzacja ekologicznych form zakwaterowania (hotele ekologiczne, ekowioski, kempingi wykorzystujące energię odnawialną, stosujące metody oszczędzania wody i optymalizacji zużycia energii i zrównoważone programy zarządzania odpadami); /// Poprawa dostępności infrastruktury rekreacyjnej zachęcającej do aktywności na świeżym powietrzu; /// Udostępnienie terenów nadwodnych; /// Tworzenie szlaków wodnych turystycznych wraz z komponentem edukacji przyrodniczej i kulturowej; /// Promocja ekoturystyki i aktywnego wypoczynku, rozwój infrastruktury dla ekoturystyki; /// Edukacja i podnoszenia świadomości ekologicznej i kulturowej turystów oraz mieszkańców; /// Tworzenie partnerstw umożliwiających skoordynowanie działań, wymiany wiedzy i doświadczeń; /// Podejmowanie inicjatyw, które przyczyniają się do zwiększenia atrakcyjności SOM; /// Zagospodarowanie turystyczne w gminach SOM (rozwój infrastruktury rekreacyjnej i sportowej); /// Poprawa infrastruktury domów kultury i świetlic oraz poszerzanie ich oferty; /// Ochrona dziedzictwa kulturowego; promocja zabytków, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; /// Poszerzenie oferty instytucji popularyzujących naukę i innowacje oraz zapewniających dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury; /// Wykorzystanie narzędzi cyfrowych w turystyce; /// Kreowanie pozytywnego wizerunku turystycznego SOM poprzez tworzenie autentycznych i unikalnych doświadczeń turystycznych (w tym wykreowanie marki turystycznej SOM); 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Szkolenia i warsztaty dla lokalnych usługodawców w celu podniesienia jakości obsługi turystów;</i> ▪ <i>Organizacja wydarzeń, tworzenie pakietów turystycznych, udział w targach i wystawach turystycznych (w tym także o zasięgu międzynarodowym);</i> ▪ <i>Wzmocnienie infrastruktury turystycznej poprzez budowę / odnowienie szlaków turystycznych;</i> ▪ <i>Budowa boisk i basenów;</i> ▪ <i>Budowa kompleksowych stref rekreacji i wypoczynku;</i> ▪ <i>Budowa przystani wodnych i sieci lokalnego transportu wodnego;</i> ▪ <i>Prace restauratorskie i konserwatorskie obiektów kultury;</i> ▪ <i>Budowa ośrodków popularyzujących naukę i innowacje;</i> ▪ <i>Tworzenie sieci infrastruktury turystycznej, w szczególności turystyki przyrodniczej;</i> ▪ <i>Marketing usług turystycznych (w tym aplikacje mobilne);</i> ▪ <i>Budowanie zintegrowanej oferty weekendowego lub krótkoterminowego wypoczynku w SOM;</i>

Cel Strategiczny 3

Zapewnienie dobrostanu mieszkańców oraz dostępności do wysokiej jakości usług publicznych

EKOMOBILNY I ODPORNY SOM

#transport i mobilność

#społeczność lokalna

#środowisko

#bezpieczeństwo

#odporność na zmiany

Budowanie odporności i elastyczności Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego będzie odbywało się poprzez zapewnienie **wysokiej jakości usług transportu publicznego** oraz **zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności**, integrację różnych form **transportu aglomeracyjnego** i rozwój **systemu zarządzania ruchem w metropolii**, oszczędne i zbilansowane zarządzanie **zasobami naturalnymi**, **adaptację do zmian**, w tym do zmian klimatu, **podnoszenie funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni wspólnych**, wdrażanie rozwiązań ekosystemowych oraz **budowanie silnych społeczności lokalnych**.

Konieczny jest dalszy rozwój obszaru metropolitalnego z nastawieniem na zachowanie i ochronę środowiska oraz regenerację jego stanu, w szczególności w tych aspektach, które mają bezpośredni wpływ na całą społeczność oraz przeciwdziałanie zmianom klimatycznym.

Zaburzenia środowiskowe i klimatyczne są efektem działalności człowieka oraz nieświadomości społecznej o długofalowych skutkach. Zmiany klimatu dotychczas nie następowały tak szybko i nieprzewidywalnie. Nigdy też nie stanowiły zagrożenia dla tak dużej populacji ludzi i mienia. Dlatego tak ważna **jest umiejętność samoregeneracji** obszaru oraz **przywracanie związków z przyrodą**, wprowadzenie **gospodarki obiegu zamkniętego i systemu innowacji technologicznych** (by odpad z jednego produktu stał się surowcem do wytworzenia kolejnego). Istotny wpływ będą miały także innowacje i umiejętności społeczne w dążeniu do samoregeneracji. Podstawowym wymiarem obszarów zurbanizowanych (miejskich i podmiejskich) jest zabudowa i infrastruktura. Planowanie zrównoważonego rozwoju musi odbywać się w sposób zintegrowany, szczególnie na płaszczyźnie **mobilności**. Przyczyniać się ono będzie do zwiększenia dostępności i poprawy jakości życia mieszkańców, takich jak lepsza jakość powietrza, większa funkcjonalność przestrzeni, lepsze bezpieczeństwo, mniejszy hałas w ruchu drogowym, wyższa efektywność energetyczna i lepszy komfort dla obywateli.

Należy również dążyć do przekształcania tkanki miejskiej w **odporne zielone przestrzenie redukujące emisje** w celu zmniejszenia przyczyn globalnego ocieplenia.

Istotne jest również **kształcenie świadomych i wrażliwych przyszłych pokoleń**, przywracających szacunek do natury oraz wpływających na wizerunek przyjaznego dla mieszkańców obszaru metropolitalnego, ekomobilnych społeczności lokalnych zmieniających własne przyzwyczajenia i zachowania transportowe.

Cel operacyjny 3.1

Zapewnienie wysokiej jakości usług transportu publicznego oraz zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności w SOM

Planowanie zrównoważonej mobilności miejskiej jest wyrazem strategicznego i zintegrowanego podejścia do transportu miejskiego, traktującego w równy sposób wszystkich mieszkańców obszaru, bez względu na status społeczny. Przyczynia się ono do zwiększenia dostępności i poprawy jakości życia poprzez przejście na **mobilność zgodną z zasadami zrównoważonego rozwoju**. Jest wyrazem dążenia do uatrakcyjnienia środowiska obszaru funkcjonalnego, **poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, logistyki miejskiej** oraz stanu zdrowia publicznego poprzez **zmniejszenie: hałasu, emisji gazów cieplarnianych i zużycia energii**. Lepsza **integracja mobilności** w miastach, na obszarach podmiejskich i wiejskich ma zasadnicze znaczenie dla upowszechniania zrównoważonych rozwiązań w zakresie mobilności i buduje gotowość i odporność całego obszaru metropolitalnego w przypadku poważnych wyzwań i zagrożeń.

W tym zakresie SOM zarządza **siecią relacji między miastem rdzeniowym a jego otoczeniem funkcjonalnym**. Na obszarze SOM istotne znaczenie ma **wspieranie rozwoju systemu publicznego transportu zbiorowego**, który jest: bezpieczny, dostępny, przystępny cenowo i sprzyjający włączeniu społecznemu wszystkich użytkowników, w tym osób z niepełnosprawnościami lub o ograniczonej możliwości poruszania się. System ten powinien pozwolić na zaspokojenie potrzeb wszystkich użytkowników w zakresie mobilności, w tym ruchu rowerowego i pieszego, logistyki miejskiej, długodystansowych przepływów towarowych i pasażerskich w sieciach TEN-T, a także przepływów z obszarów podmiejskich i wiejskich wokół miast.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Rozwój transportu publicznego; /// Zmniejszanie negatywnego wpływu turystyki na środowisko i klimat poprzez wdrażanie programów zrównoważonej mobilności na obszarze SOM; /// Budowa i przebudowa infrastruktury transportowej (w tym system parkingów) /// Logistyka miejska; /// Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego; /// Poprawa dostępności gmin atrakcyjnych turystycznie; /// Rozwój infrastruktury dla transportu pieszego, rowerowego i urządzeń transportu osobistego; /// Wykorzystanie potencjału Szczecińskiej Kolei Metropolitalnej i jego integracja z innymi rodzajami transportu publicznego i indywidualnego; system przesiadkowy; 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Budowa i przebudowa infrastruktury obsługi transportu publicznego (m.in. w celu dostosowania dróg do potrzeb transportu publicznego, buspasy, trakcja tramwajowa itp.); ■ Budowa zintegrowanych węzłów przesiadkowych i parkingów buforowych; ■ Inwestycje w zakup taboru, stacje ładowania środków transportu zero- i niskoemisyjnych; ■ Budowa spójnej, sprawnej, wygodnej, bezpiecznej i atrakcyjnej infrastruktury rowerowej; ■ Modernizacja infrastruktury punktowej przyległej do linii SKM; ■ Budowa parkingów buforowych; ■ Poprawa dostępności komunikacyjnej do portów morskich w obszarze funkcjonalnym; ■ Wspieranie rozwoju nowoczesnych metod przemieszczania się, tj. mikrotransportu (np. hulajnogi elektryczne, inne UTO), carsharing itp.;

Cel operacyjny 3.2

Integracja różnych form transportu aglomeracyjnego oraz rozwój systemu zarządzania ruchem w metropolii

Rozwój gospodarczy SOM zależy od **rozwoju i integracji różnych form transportu aglomeracyjnego** na całym jej obszarze. Cechą charakterystyczną SOM jest występowanie różnych gałęzi transportu: kolejowego, drogowego, lotniczego, morskiego i wodnego śródlądowego. Głównym wyzwaniem jest przezwyciężenie barier przestrzennych (geograficznych) tak, aby możliwa była interakcja między mieszkańcami, przedsiębiorcami i całym gospodarkami. Jest to również naturalny krok w kierunku lepszego wykorzystania potencjału gospodarczego SOM.

Należy dążyć do harmonijnego i zintegrowanego rozwoju wszystkich możliwych (wymienionych) rodzajów transportu, przy jednoczesnym przyznawaniu priorytetu zrównoważonym rozwiązaniom z zakresu mobilności oraz stwarzania dogodnych warunków do poprawy jakości, bezpieczeństwa, dostępności oraz efektywności kosztowej całego systemu mobilności.

Integracja gałęzi transportu może nastąpić poprzez lepsze wykorzystanie środków infrastrukturalnych, technicznych, regulacyjnych, promocyjnych i finansowych, które odnoszą się do wszystkich form mobilności zbiorowej, mobilności aktywnej, intermodalności, zarządzania mobilnością oraz inteligentnych systemów transportowych (ITS).

Zasady funkcjonowania systemu transportowego powinny być jednolite w skali całego obszaru SOM. Konieczne jest wypracowanie i stosowanie jednolitej i konsekwentnej polityki. Konieczne jest opracowanie spójnego, metropolitalnego układu transportu publicznego odpowiadającego rzeczywistym i zmieniającym się potrzebom oraz synchronizacja i koordynacja rozkładów jazdy w węzłach przesiadkowych. Wspólny bilet metropolitalny będzie zachęcać do podróży z przesiadką między środkami transportu publicznego lub łączącej przemieszczania transportem zbiorowym i indywidualnym.

Dostęp do szerokiej, rzetelnej informacji oraz dodatkowe kampanie informacyjne (jednolite w skali całego SOM) powinny promować, popularyzować i zachęcać do aktywnych form przemieszczania, korzystania z transportu publicznego kosztem rezygnacji z samochodu osobowego.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Integracja systemów transportowych w OF; /// Optymalizacja środków i systemów transportowych (w tym transportu wodnego); /// Innowacje w transporcie; /// Badania i rozwój niekonwencjonalnych źródeł energii napędu środków transportu; /// Kształtowanie zmiany zachowań komunikacyjnych w społeczeństwie; /// Integracja i partnerstwo samorządowych polityk transportowych; /// Integracja zróżnicowanych form transportu zbiorowego i parkowania we współpracy z sektorem prywatnym; 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inwestycje związane z systemem zarządzania ruchem i energią, poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego; ■ Inwestycje związane z organizacją oraz integracją taryfowo-biletową w obszarze metropolitalnym; ■ Określanie zasad priorytetów w zakresie organizacji ruchu, wjazdu do stref miejskich itp.; ■ Zwiększenie wykorzystania potencjału śródlądowych dróg wodnych w celach transportu osób i ładunków; ■ Uwzględnianie w projektowanych rozwiązaniach infrastrukturalnych rozwiązań prośrodowiskowych, np. „zielone przystanki”, „zielone torowiska”, zazieleniania pasów drogowych; ■ Działania (w tym promocja) – wspierające aktywności prowadzące do zmiany nawyków mieszkańców SOM prowadzących do zwiększenia skali korzystania z bardziej ekologicznego i zdrowego transportu publicznego (w tym uatrakcyjnienie ruchu pieszego);

Cel operacyjny 3.3

Zarządzanie zasobami naturalnymi w sposób oszczędny i zbilansowany

Wdrażanie rozwiązań bliskich naturze jest kluczowe dla regeneracji i poprawy dobrostanu na obszarach miejskich i w ich otoczeniu funkcjonalnym. Istotnego znaczenia nabierają działania związane z: ochroną **systemu przewietrzania** (dolina Odry, przestrzenie otwarte i arterie komunikacyjne), **obszarami regeneracji powietrza** (kliny kompleksów zieleni leśnej i leśno-parkowej), **osłabieniem przewietrzania** (śródmieścia, zwarta zabudowa, duży udział powierzchni zabudowanych), **regeneracyjną rolą zieleni komponowanej wysokiej**, zachowaniem ogrodów działkowych na terenach miejskich i terenów otwartych w formie łąk i nieużytków na terenach poza centrami ośrodków. Kolejne obszary działań będą obejmowały: sprzyjanie ochronie zasobów naturalnych ich odnowie oraz żywotności ekosystemów, maksymalne **łagodzenie zjawisk ekstremalnych hydrometeorologicznych**, lepsze **zarządzanie obszarami zlewni**, **utrzymanie naturalnej zdolności retencyjnej**, **ograniczenie śladu węglowego** (minimalizacja CO₂), poprawa sieci obszarów przyrodniczych w celu regulacji i niwelowania niekorzystnych zjawisk. Konieczne będzie wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie **podniesienia naturalnej zdolności retencyjnej** na terenie SOM, w tym uporządkowanie i ochrona zlewni, kontynuacja zadań dużej i małej retencji, regeneracja obszarów zasklepionych oraz błękitno-zielona infrastruktura w wielu skalach realizacyjnych. W zakresie działań związanych z podniesieniem jakości warunków klimatycznych podejmowane będą działania w zakresie eliminowania występowania zjawiska **Wyspy Ciepła**¹².

¹² Wyspa Ciepła - to zjawisko klimatyczne powstałe w wyniku nagromadzenia powierzchni sztucznych, niewielkiego udziału terenów zielonych oraz osłabionego przewietrzania. Materiały, takie jak beton, asfalt, cegła, pochłaniają więcej promieni słonecznych, niż ich odbijają, a następnie oddają energię, podwyższając temperaturę w otoczeniu.

Istotne znaczenie będą miały działania związane z efektywnym zarządzaniem energią i rozwijaniem rynku prosumenckiego.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Podniesienie skuteczności w dążeniu do osiągnięcia efektywności energetycznej rozbudowa infrastruktury technicznej – rozwój energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii; /// Wdrażanie rozwiązań wodooszczędnych, energooszczędnych; /// Zintegrowane gospodarowanie wodami opadowymi i roztopowymi w obszarze SOM; /// Budowa instalacji unieszkodliwiania odpadów komunalnych i niebezpiecznych, w tym medycznych; /// Wsparcie lokalnej agrokultury i dystrybucji produktów – zaplecza żywnościowego SOM; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Automatyzacja procesów monitoringowych w zakresie przeciwdziałania kataklizmom hydro- i meteorologicznym;</i> ▪ <i>Budowa i przebudowa w sposób zintegrowany systemów wodno-kanalizacyjnych w obszarze metropolitalnym;</i> ▪ <i>Zagospodarowanie ścieków i osadów pościekowych;</i> ▪ <i>Uzdatnianie i magazynowanie wody;</i> ▪ <i>Innowacje w gospodarce odpadami;</i> ▪ <i>Rekultywacja przemysłowych terenów zdegradowanych;</i> ▪ <i>Rozwój inwestycji geotermalnych;</i> ▪ <i>Projekty z zakresu efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej;</i> ▪ <i>Innowacyjne rozwiązania w obszarze systemu sieci ciepłowniczych;</i> ▪ <i>Działania na rzecz renaturyzacji rzeki Odry;</i>

Cel operacyjny 3.4

Adaptacja do zmian, w tym do zmian klimatu, podnoszenie funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni wspólnych z wdrażaniem rozwiązań ekosystemowych

Mając na uwadze szeroko rozumiane bezpieczeństwo poprzez działania w celu 3.4, możliwe będzie **budowanie systemu przestrzeni wspólnych**. Budując ekosystem i wprowadzając **rozwiązania ekosystemowe** (współpracujące ze sobą), czyli samoregulujące mechanizmy w środowisku życia człowieka, możliwe będzie wykształcenie trwałego kapitału ludzkiego i społecznego. Budowanie odporności i samoregulacja ekosystemu nastąpi poprzez reagowanie na zmiany demograficzne, klimatyczne, gospodarcze, geopolityczne czy bezpieczeństwo żywności. Dla przyszłości SOM istotne znaczenie ma tworzenie dogodnych warunków dla naturalnych procesów ekologicznych, wdrażanie mechanizmów doceniania przyrody i dostarczanych przez nią długoterminowych korzyści ekosystemowych, kształtowaniu lepszych warunków do życia i nowych miejsc pracy związanych z zielonymi inwestycjami i usługami ekosystemów. Należy wzmacniać **potencjały regeneracyjne SOM** poprzez wprowadzanie rozwiązań bliskich naturze i mieszkańcom w całym obszarze metropolitalnym, zintegrowanie efektywnej ochrony przyrody w miastach i ich otoczeniu, naturalizację gospodarowania wodą, rozszczelnienie zasklepionych przestrzeni. Poprzez koordynację działań adaptacyjnych na poziomie ponadlokalnym, możliwe będzie wdrożenie

Do podniesienia temperatury powietrza przyczynia się również aktywność człowieka – ogrzewanie i klimatyzowanie w budynkach, ruch samochodowy, produkcja towarów.

długofalowego planu przekształcającego obszar SOM z poszanowaniem środowiska naturalnego i odpowiadającego na wyzwania klimatyczne. Warunkiem sukcesu będzie również **powszechna edukacja klimatyczno-środowiskowa** w kierunku pozytywnego wymiaru usług ekosystemowych oraz decyzji przestrzennych.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> ▮ Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu poprzez likwidację wysp ciepła; ▮ Zwiększenie stopnia recyklingu wody deszczowej i szarej, a także innych działań retencyjnych; ▮ Projektowanie obiektów publicznych w sposób zapewniający spełnienie nowych norm środowiskowych, potwierdzonych odpowiednimi certyfikatami itp.; ▮ Stworzenie systemu premiowania wdrażania proekologicznych rozwiązań wśród podmiotów prywatnych (katalog zachęt za wprowadzenie rozwiązań z zakresu adaptacji do zmian klimatu w gminach); ▮ Działania edukacyjne skierowane do urzędników, decydentów i ogółu społeczeństwa; ▮ Utrzymanie istniejących i wprowadzanie nowych terenów zieleni w ośrodkach miejskich, zwiększanie terenu biologicznie czynnego, budowanie systemu powiązań przyrodniczych; ▮ Rozwój błękitno-zielonej infrastruktury; ▮ Rozwój agroekologii miejskiej; ▮ Opracowywanie planów związanych z adaptacją do zmian klimatu oraz retencją; 	<ul style="list-style-type: none"> ▫ <i>Plany zagospodarowania terenów zieleni gminnej, strategii krajobrazu, realizacje audytu;</i> ▫ <i>Plany rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury;</i> ▫ <i>Zintegrowane plany adaptacji do zmian klimatu;</i> ▫ <i>Opracowanie i wdrażanie standardów przestrzeni publicznych;</i> ▫ <i>„Odbetonoza” – budowa infrastruktury towarzyszącej z przepuszczalnych struktur;</i> ▫ <i>Modernizacja przestrzeni publicznych w celu osiągnięcia tzw. wysp chłodu;</i> ▫ <i>Budowa parków kieszonkowych i innych drobnych form zieleni;</i> ▫ <i>Zachowanie bioróżnorodności, przy ochronie roślinności rodzimej;</i> ▫ <i>Mała retencja i BZI stosowana w ramach projektów inwestycyjnych (publicznych i prywatnych);</i> ▫ <i>Systemowy projekt z komponentem edukacji przyrodniczej i kulturowej umożliwiającym wymianę wiedzy i dobrych praktyk;</i> ▫ <i>Tworzenie i ochrona korytarzy wentylacyjnych w obszarach zurbanizowanych metropolii;</i> ▫ <i>Promowanie zmniejszenia udziału ruchu samochodowego w codziennych podróżach (działania informacyjno-promocyjne, organizacja eventów proekologicznych);</i>

Cel operacyjny 3.5

Budowanie więzi społecznych i ich odporności na zmiany

Dla rozwoju SOM bardzo ważne jest budowanie trwałych relacji międzypokoleniowych na wspólnie użytkowanej przestrzeni, w których każda grupa społeczna ma bezpieczne i atrakcyjne do życia miejsce. **SOM** ma być **obszarem przyjaznym dla wszystkich mieszkańców niezależnie od wieku**. Obok zgodnego współużytkowania przestrzeni, ważne jest czynne uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym, utrzymywanie więzi sąsiedzkich w lokalnym środowisku, wzajemny szacunek i wsparcie oraz pomoc społeczna (dostęp do sieci usług społecznych i zdrowotnych).

Równie istotne jest **kreowanie warunków niezależnego zamieszkiwania** oraz zapewnienia **dostępu do podstawowych usług i rekreacji** osób w wieku 65+, poprzez likwidację barier architektonicznych (będących równocześnie barierą psychiczną), zwiększając w ten sposób mobilność i niezależność osób starszych i niepełnosprawnych, jak również tworzenie warunków udziału osób starszych w wolontariacie adresowanym zarówno do młodych, jak i starszych mieszkańców (elastyczne formy zatrudnienia, dzielenie się własnym doświadczeniem).

Silne sieci społeczne, rozwijające się w wolnych, otwartych społeczeństwach uodparniają je na wszystkie rodzaje napięć i zagrożeń. Kultura, komunikacja, spójność, wspólnota i współodpowiedzialność składają się na parasol ochronny społeczności lokalnych. Stąd udział mieszkańców w działaniach sieciowych przyczyni się do zmniejszenia bierności obywatelskiej, co może owocować interesującymi inicjatywami, postawami przedsiębiorczymi, prospołecznymi i kulturowymi. Innym ważnym elementem pozwalającym reagować na trudne sytuacje jest **budowane stopniowo zaufanie**, osłabione rosnącymi nierównościami społecznymi i gospodarczymi, brakiem gotowości do pomocy słabszym. **Wzmocnienie pozycji społeczności lokalnych** będzie odbywało się poprzez zwiększone **zaangażowanie i udział w procesach decyzyjnych**. Tworzenie platform dialogu, konsultacji społecznych i partnerstwa między mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi a władzami lokalnymi przyczyni się do budowania więzi społecznych, wzmacniania poczucia tożsamości, sprawczości i zaufania.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Możliwości rozwinięcia nowych, innowacyjnych sposobów myślenia w kontekście ekorozwoju; /// Społeczna odpowiedzialność biznesu, tj. budowanie odpowiedzialności organizacji za wpływ jej decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko lokalne; /// Uwzględnianie oczekiwań interesariuszy; /// Współpraca z NGOśóww; /// Partycypacja społeczna; /// Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach; /// Wprowadzenie praktyk rolnictwa ekologicznego, wspieranie lokalnych rynków rolnych, promowanie rolnictwa i ogrodów społecznych; /// Wsparcie tworzenia lokalnych struktur pozainstytucjonalnych aktywnych w przypadkach zagrożeń; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Usługi ekosystemowe”; ▪ Projekty z zakresu budowania świadomości ekologicznej oraz ekotożsamości kulturowej SOM; ▪ Międzypokoleniowa integracja społeczna, osiedlowe struktury sąsiedzkie; ▪ Promocja metod rolnictwa ekologicznego w celu produkcji zdrowej żywności, z poszanowaniem środowiska i bez użycia sztucznych środków chemicznych; ▪ Centra Usług Lokalnych; ▪ Partnerstwo PPP i NGOśóww w kształtowaniu lokalnych aktywności i więzi; ▪ Budżet obywatelski SOM;

Cel Strategiczny 4

Wzmacnianie zdolności do współpracy poprzez budowanie kompetencji instytucji samorządowych i tworzenie partnerstw

OTWARTY I SPRAWNY SOM

#samorządy

#integracja polityk

#kompetencje

#integracja cyfrowa

#partnerstwa

#zarządzanie informacją

Zarządzanie obszarem funkcjonalnym należy do największych i najtrudniejszych wyzwań, jakie stoją przed administracją publiczną w Polsce. Rozpoczął się wyraźny proces budowania zdolności na poziomie lokalnym oraz wdrażanie działań w zakresie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich. Wpłynął on pozytywnie na model planowania strategicznego, a organy lokalne są obecnie aktywniej zaangażowane we wdrażanie polityki spójności, widząc skutki dotychczasowych działań Stowarzyszenia.

Niezbędne jest **dalsze wzmacnianie zdolności instytucjonalnych i potencjałów administracyjnych** do zarządzania i wdrażania strategii, związane również z postrzeganym wzrostem złożoności przepisów UE. Inne kwestie obejmują zapewnienie właściwego zrozumienia zintegrowanego podejścia ukierunkowanego na SOM oraz potrzebę dostosowania wdrażania strategii tak, aby przyczyniła się ona do osiągnięcia ogólnych celów programów operacyjnych, a także krajowych lub innych ram politycznych.

Istotą działań jest **tworzenie stabilnych i trwałych partnerstw** w różnych wymiarach: miejsko-miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejsko-wiejskich z udziałem trzech sektorów: publicznego, pozarządowego i prywatnego. Szczególnie istotne jest poszukiwanie wspólnych płaszczyzn współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i przedstawicielami przedsiębiorstw. Należy rozwijać **tworzenie konsorcjów i stowarzyszeń i zawieranie porozumień dot. współpracy, klastrów ekoinnowacji**. Rozwój ściślejszej współpracy w takiej formie może przyczynić się do bardziej równomiernego **rozkładu ryzyka i obciążeń**, a co za tym idzie niwelacji poziomu zagrożenia oraz lepszą dystrybucję korzyści w obrębie całego obszaru. Równie ważne jest rozpowszechnianie **dobrych praktyk i wzajemne uczenie się** w ramach partnerstwa SOM. Do istotnych działań należą przedsięwzięcia związane z cyfryzacją usług dla obywateli związanych z informacją publiczną (przestrzenną).

Cel operacyjny 4.1

Wzmacnianie systemów planowania przestrzennego i strategicznego oraz zarządzania rozwojem obszaru

Trudności w zarządzaniu SOM wynikają w głównej mierze z niedopasowania terytorialnej organizacji administracyjnej do dynamicznie zmieniających się struktur społeczno-przestrzennych i powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastem centralnym a jego otoczeniem. Problematyczny jest również niedostosowany system planowania przestrzennego. Granice administracyjne jednostek lokalnych i regionalnych nie odpowiadają zasięgowi MOF. Niezbędna jest integracja zarządzania w formie stowarzyszenia i związków międzygminnych, mających na celu współfinansowanie i wspólne świadczenie usług.

Kluczowe znaczenie dla efektywnego i zrównoważonego rozwoju metropolii ma **planowanie przestrzenne, strategiczne oraz zarządzania rozwojem**. Celem Partnerstwa SOM jest tworzenie warunków dla skutecznego i partnerskiego zarządzania na obszarze metropolitalnym. W osiągnięciu tego wyzwania niezbędne jest **wzmacnianie integracji w zakresie planowania przestrzennego i strategicznego** na poziomie lokalnym. Proces ten może dokonać się poprzez integrację obu systemów – zarówno organizacyjną, jak i merytoryczną, przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi i stosowanych rozwiązań w celu stymulowania i intensyfikacji takiej współpracy. Rolą Partnerstwa SOM jest rekomendowanie kierunków współdziałania i konkretnych rozwiązań.

Do takich działań należeć będzie: **integrowanie lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego z innymi gminnymi planami sektorowymi**, w tym w szczególności z planami rozwoju gospodarczego, **określanie wspólnych kierunków i kryteriów dla prawnie wiążących planów strategicznych**, łączących cele w obszarze zagospodarowania przestrzennego, rozwoju gospodarczego i innych sektorów.

Czynnikiem sukcesu jest dzisiaj skuteczność działania, elastyczność i kreatywność, co przekłada się na wykreowanie przewagi konkurencyjnej (oznaczającej, że lepiej niż inne OF wykorzystuje się własne mocne strony, zamiast tylko nadrabiać słabości).

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> /// Tworzenie ram regulacyjnych i organizacyjnych dotyczących wspólnego zagospodarowania przestrzennego; /// Wprowadzanie skutecznych mechanizmów i struktur zarządzania na terenie SOM; /// Budowa nowoczesnej platformy planistycznej dla SOM; /// Budowa systemów do analizy danych, modelowania przestrzennego i narzędzi wizualizacyjnych; /// Cyfryzacja informacji i dokumentów planistycznych, planów zagospodarowania przestrzennego i studiów; /// Integracja Systemu Informacji Przestrzennej z rejestrami gminnymi; /// Wykorzystanie modelu 3D w planowaniu przestrzennym i podejmowaniu decyzji w sprawie lokalizacji inwestycji, wydawanych warunków zabudowy czy też analiz dotyczących zabudowy miasta; /// Identyfikacja wspólnych obszarów problemowych, krytycznych do projektów zintegrowanych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowa metropolitalnej platformy planistycznej; ▪ Inwentaryzacja danych, ich cyfryzacja i tworzenie baz danych w poszczególnych JST; ▪ Wspieranie wspólnego sporządzania planów ogólnych, planów miejscowych na granicach gmin; ▪ Zintegrowany Plan Gospodarki Emisyjnej;

Cel operacyjny 4.2

Optimalizacja zasobów i kompetencji samorządów lokalnych dla zarządzania rozwojem

Dalszego wsparcia wymaga współpraca i wymiana doświadczeń między samorządami w obrębie obszaru metropolitalnego. Obok rozwoju relacji miejsko-miejskich, szczególnie istotne znaczenie ma kontynuacja rozwijania istniejących relacji miejsko-wiejskich i wiejsko-wiejskich oraz tworzenie nowych. Działania w tym zakresie mogą obejmować wspólne projekty infrastrukturalne, transportowe, kulturalne, edukacyjne, czy np. związane z ekologiczną żywnością, które zwiększą potencjał obszaru jako całości.

Widoczna niesprawność władz publicznych wynika zarówno z uwarunkowań prawnych, jak i społecznych, stąd premiowane powinny być przedsięwzięcia, które kompleksowo wspierają, wzmacniają sprawność funkcjonowania partnerstw, zarówno na szczeblu lokalnym, i ponadlokalnym, a także międzynarodowym.

W kontekście systemu planowania przestrzennego na szczególne podkreślenie zasługuje wymiar prawa mieszkańców do zróżnicowanej przestrzeni i jej walorów. **Efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów**, takich jak kadra, finanse, infrastruktura oraz **kompetencje** w celu osiągnięcia celów rozwojowych i zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej ma kluczowe znaczenie dla skutecznego zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym.

Optimalizacja zasobów odnosi się do racjonalnego i strategicznego wykorzystania dostępnych środków i możliwości. Obejmuje to identyfikację, alokację i wykorzystanie zasobów w taki sposób, aby generowały one jak największą wartość dla społeczności lokalnej, wymaga efektywnego zarządzania budżetem, planowania inwestycji, współpracy z innymi podmiotami oraz wykorzystania najlepszych praktyk i rozwiązań. Obejmuje ona także rozwój umiejętności, wiedzy, zdolności zarówno technicznych, jak i zarządczych.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> // Kompleksowa analiza dostępnych zasobów, takich jak kadra, budżet, infrastruktura, a także identyfikowanie potrzeb społecznych i gospodarczych; // Budowanie przez samorządy lokalne partnerstw oraz współpraca z innymi instytucjami, organizacjami społecznymi, przedsiębiorstwami i innymi podmiotami w celu wykorzystania synergii i wspólnego wykorzystania zasobów; // Wspólne szkolenia pracowników; // Tworzenie platform dialogu, konsultacji i współpracy; // Budowanie wiedzy i kompetencji osób zajmujących się analizą i wykorzystaniem danych gminnych; // Integracja usług podobnych i projektów o wymiarze ponadlokalnym; 	<ul style="list-style-type: none"> ■ <i>Szkolenie pracowników JST w zakresie wykorzystania w pracy sztucznej inteligencji;</i> ■ <i>Budowa ekorynków;</i> ■ <i>Budowanie zdolności administracyjnej partnerstwa w zakresie współpracy i realizacji zintegrowanych projektów;</i> ■ <i>Budowa wspólnej platformy informacyjnej dla SSOM;</i>

Cel operacyjny 4.3

Integracja polityk publicznych w SOM w kluczowych obszarach

Niezbędne jest wdrożenie skutecznych mechanizmów koordynacji, zapewniające wydajne planowanie i świadczenie usług w gminach.

W celu wzmocnienia zmiany polityk publicznych, w kierunku modelu zintegrowanego, należy skoncentrować się na potrzebach mieszkańców, a podstawą działania i współpracy staną się zintegrowane rozwiązania zarządcze i technologiczne.

Inteligentny obszar metropolitalny wymaga kompleksowej transformacji cyfrowej, daleko idących zmian w obszarze kultury organizacyjnej, kompetencji, zarządzania zasobami w inny sposób niż przy dotychczas realizowanych procesach.

Integracja polityk publicznych w tych kluczowych obszarach pozwala na synergiczne działania i skoncentrowane inwestycje, aby poprawić jakość życia mieszkańców, zapewnić zrównoważony rozwój i skutecznie osiągnąć cele społeczno-gospodarcze obszaru. Wraz z postępowaniem cyfryzacji administracji, rośnie także zapotrzebowanie na **kompetencje cyfrowe pracowników**, które są niezbędne do zapewnienia sprawnej i efektywnej pracy.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> Harmonizacja działań w zakresie ochrony środowiska, zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, ochrony przyrody, zarządzania odpadami czy ochroną wód; Budowanie wspólnej strategii na rzecz ochrony i rewitalizacji terenów zielonych, promowanie ekologicznych form transportu czy edukacji ekologicznej; Wspólne bilansowanie potrzeb energetycznych i zarządzanie energią w obszarze metropolitalnym z produkcją energii włącznie; Wspólne tworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju sektora gospodarczego i generowania miejsc pracy; Budowanie wspólnych programów mieszkaniowych, uwzględniających potrzeby różnych grup społecznych oraz rozwijających mieszkalnictwo społeczne; Tworzenie działań na rzecz zapewnienia dostępu do opieki zdrowotnej, usług opieki długoterminowej, programów aktywności społecznej, dostępności infrastruktury dla osób starszych czy programów edukacyjnych dla osób starszych; Opracowanie map drogowych dla SOM w sferach: mieszkalnictwo, mobilność, BZI, gospodarka odpadami, zarządzanie energią w celu lepszej koordynacji lokalnych polityk publicznych; 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Metropolitalny program mieszkaniowy dla osób wykluczonych w SOM;</i> <i>Budowa wspólnego systemu produkcji i zarządzania energią;</i> <i>Wspólny program opieki nad osobami zależnymi;</i>

Cel operacyjny 4.4

Budowanie systemu sprawnego zarządzania informacją oraz udostępniania danych

Postęp technologiczny w zakresie komunikacji cyfrowej ma wpływ zarówno na funkcjonowanie samorządów lokalnych, jak i na procesy zarządzania rozwojem. Konieczne jest racjonalne wprowadzanie narzędzi odpowiadającym realnym potrzebom mieszkańców. Cyfryzacja umożliwia szybką wymianę informacji, uproszczenie i przyspieszenie procesów administracyjnych, co prowadzi do oszczędności czasu i zasobów zarówno dla obywateli, jak i obsługujących ich pracowników urzędów.

Wraz ze zwiększającą się ilością danych przechowywanych i przesyłanych drogą elektroniczną, administracja publiczna staje się jednak coraz bardziej narażona na cyberzagrożenia. Z tego względu samorządy muszą skupić się na wzmocnieniu swojej **odporności cyfrowej** i zdolności do skutecznego zapobiegania incydentom zagrażającym cyberbezpieczeństwu. Tym bardziej, że jest to niezbędne dla utrzymania zaufania społeczeństwa wobec instytucji.

Poprawa zarządzania danymi, którymi dysponują urzędy lokalne oraz podległe im instytucje, w tym spółki gminne, ma fundamentalne znaczenie, zarówno z punktu widzenia bardziej efektywnego wykorzystania nowych technologii w procesach zarządzania administracją publiczną, jak i z perspektywy zarządzania, planowania przestrzennego i planowania strategicznego. Niezbędne jest zintegrowane podejście do danych lokalnych, stanowiących podstawę zarządzania obszarem funkcjonalnym opierającym się na wiedzy.

Sprawnym dostęp do rzetelnych i aktualnych danych, wykorzystanie narzędzi analitycznych takich jak np. systemy informacji geograficznej (GIS) stwarza ogromne **możliwości optymalizacji usług publicznych** oraz **zwiększenia efektywności funkcjonowania infrastruktury** w obszarze funkcjonalnym. Dzięki systemom informatycznym poprawia się również **komunikacja z mieszkańcami**, dzięki czemu możliwe jest ich pełniejsze włączenie w rozwiązywanie lokalnych problemów i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa.

Analiza danych cyfrowych umożliwia sprawną **organizację pracy** oraz **koordynację i monitorowanie wszelkich procesów** zachodzących w obszarze funkcjonalnym w czasie bieżącym.

W ramach działań w celu 4.4. należy podjąć wyzwanie, jakim jest **integracja systemów informatycznych samorządów lokalnych**, w tym budowa **systemu wymiany informacji oraz budowa zintegrowanego monitoringu danych lokalnych i zarządzania nimi**. Należy zmierzać do poprawy jakości i dostępności danych lokalnych.

Za wymagające wsparcia należy uznać **zwiększenie dostępu do szybkiego Internetu do gospodarstw domowych** w SOM o przepustowości min. 300 Mb/s. Taki Internet powinien być osiągalny także w mniejszych miejscowościach, wsiach o rozproszonej zabudowie, punktach adresowych bardzo oddalonych od innych zabudowań.

Istotne jest również zapewnienie dostępu do szybkiego Internetu w miejscach istotnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego, np. podmiotów leczniczych oraz przedsiębiorstwom.

Obok **rozwoju infrastruktury i cyfrowych usług publicznych**, wsparcia wymaga **zwiększenie umiejętności** cyfrowych mieszkańców (uczniowie, seniorzy, kobiety, osoby wykluczone społecznie) oraz **przedsiębiorców**.

Kierunki działań:	Przykładowe typy projektów:
<ul style="list-style-type: none"> Integracja systemów informatycznych samorządów lokalnych z ujednoczeniem zbieranych danych; Budowa systemu wymiany informacji; Budowa zintegrowanego monitoringu danych lokalnych i zarządzania nimi; Poprawa jakości i dostępności danych lokalnych; Inwentaryzacja danych źródłowych będących w dyspozycji Gmin wchodzących w skład SSOM; Budowa systemów udostępniania danych dla społeczeństwa; Zwiększenie efektywności wykorzystania danych do podejmowania decyzji; Tworzenie platform dialogu społecznego, organizowanie konsultacji publicznych, wspieranie inicjatyw społecznych i lokalnych projektów; Dostarczanie bazy wiedzy o dobrych praktykach i analizach gminnych; Przebudowa systemów na potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami; 	<ul style="list-style-type: none"> Budowa platformy – Konsultujemy on-line w SOM; Budowa systemu – Dobre praktyki w SSOM; Budowa wspólnej platformy do udostępniania danych; Przystosowanie istniejących systemów do obsługi przez osoby wykluczone; Wypracowanie wspólnego katalogu danych rozwoju krytycznych dla SOM i prowadzenie ich bazy;

6. Wymiar terytorialny

6.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej (dalej model SFP) wraz z rekomendacjami do prowadzenia polityki przestrzennej stanowią obligatoryjne elementy Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM do roku 2030.

Głównym celem modelu SFP jest integracja zagadnień społeczno-gospodarczych z przestrzennymi. Realizacja celów strategicznych, zgodnie z zamierzeniami Strategii, da szansę wzmocnienia już istniejących i stworzenie nowych płaszczyzn współpracy różnych podmiotów, funkcjonujących w rzeczywistości lokalnej i ponadlokalnej oraz wyposaży samorządy w większe możliwości wspólnego oddziaływania na otoczenie.

Według definicji model struktury funkcjonalno-przestrzennej prezentuje pożądane kierunki rozwoju przestrzennego określonego terytorium/obszaru w danym, zakładanym horyzoncie czasowym. Przedstawia on zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów¹³.

Wychodząc z powyższych założeń opracowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje:

- /// stan istniejący
- /// wstępne kierunki rozwojowe SOM w perspektywie realizacji celów strategii, także w kontekście potencjalnych przeobrażeń przestrzeni jako wyraz odpowiedzi na megatrendy i inne długoterminowe wyzwania.

Interpretując model, należy opierać się m.in. na:

- /// analizie SWOT;
- /// analizie najważniejszych wspólnych problemów i potencjałów rozwojowych.

Model nie pełni roli „superstudium” lub planu ogólnego dla całego obszaru metropolitalnego. Został sporządzony na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, stanowiącego część Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego¹⁴.

Kwestia wzajemnych relacji dokumentów takich jak model i np. studia uwarunkowań, wciąż pozostaje nierozstrzygnięta. Model nie przybiera, więc formy planu pełnego strefowania obszaru, pod kątem ich przeznaczenia, ale opiera się na zasadach:

- /// **selektywności funkcjonalnej** – koncentracji na wybranych strategicznych formach i funkcjach zagospodarowania przestrzennego;
- /// **selektywności przestrzennej** – ograniczającej zakres wskazywanych wytycznych i ustaleń przede wszystkim do obszarów istotnych z punktu widzenia całości obszaru funkcjonalnego;
- /// **selektywności czasowej** – ograniczającej wskazywane procesy i działania w przestrzeni oraz związane z nimi obszary do okresu zgodnego z horyzontem czasowym strategii¹⁵.

¹³ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Strategii, Modele struktury funkcjonalno-przestrzennej w strategiach rozwoju, , maj 2020, s.3.

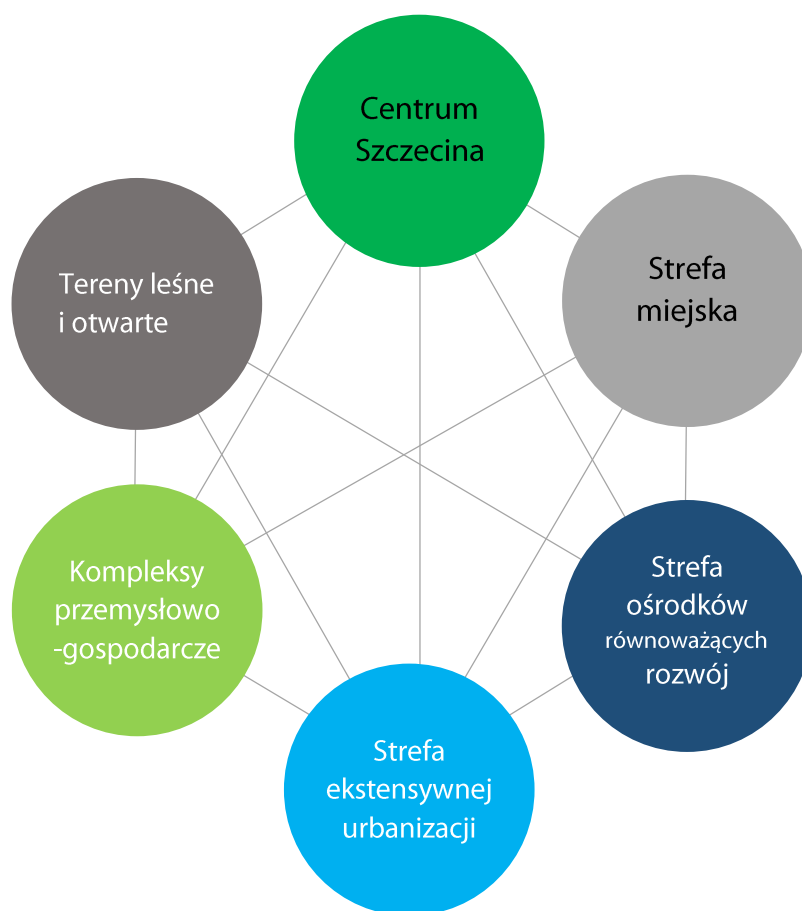
¹⁴ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego przyjęty Uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r.

¹⁵ „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego – poradnik praktyczny” publikacja na podstawie ekspertyzy zleconej przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, przygotowanej przez Zespół Wydziału Geografii Społeczno-

Model SFP oparto o granice administracyjne jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład wspólnoty tworzącej SOM.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM w głównej mierze opiera się na mieście rdzeniu – Szczecinie, w którym obserwuje się największą różnorodność występujących funkcji. Szczecin ma także znaczenie ponadlokalne, międzynarodowe, stanowiąc w szczególności:

- centrum turystyczne, kulturalne oraz akademickie;
- kluczowy ośrodek, w którym występują funkcje gospodarcze, związane z generowaniem innowacji, rozwojem kapitału społecznego, czy talentów w regionie;
- miejsce podejmowania decyzji i ważny ośrodek decyzyjny związany z wyznaczaniem kierunków rozwoju, interwencji publicznej, czy pełnienia ważnych usług z zakresu edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa itp.

Rysunek 3 Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie opisu PZPWZ.

W metodyce opracowywania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej uwzględniono przede wszystkim charakter partycypacyjny, wzbogacony o wiedzę z fazy diagnostycznej (badań jakościowych), wiedzę z przeprowadzonych warsztatów oraz analizę danych geoprzestrzennych. Ustalenia modelu są zgodne ze współczesnymi trendami, dokumentami strategicznymi i planistycznymi jednostek wyższego szczebla, a w procesie jego powstawania w pierwszej kolejności przeanalizowane zostały:

Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. A.Mickiewicza w Poznaniu w składzie: prof. dr hab. Paweł Churski, dr inż. Przemysław Ciesiołka, dr Bartłomiej Kołsut, dr hab. Łukasz Mikuła.

- wspólnotowe dokumenty strategiczne i planistyczne, w tym m.in.: Zrównoważona Europa do 2030 roku, Strategia Europa 2020, Priorytety Komisji Europejskiej na lata 2019-2024;
- krajowe dokumenty strategiczne i planistyczne, w tym m.in.: Krajowy Plan Odbudowy, Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Krajowa Polityka Miejska 2030, Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) wraz dokumentem implementacyjnym;
- regionalne dokumenty strategiczne i planistyczne, m.in.: Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2030, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027;
- dokumenty na poziomie funkcjonalnym, w tym m.in. Zintegrowany Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla SOM na lata 2016-2023.

W rezultacie model składa się z syntetycznej części opisowej oraz części graficznej.

Część opisowa, znajduje się w dalszej części niniejszego rozdziału i została przygotowana w sposób przeglądowy, wskazując na kluczowe elementy oraz podsumowanie ze sformułowaniem najistotniejszych wniosków.

Część graficzna składa się z kilku plansz, prezentujących wybrane istotne zagadnienia funkcjonalno-przestrzenne. Plansze stanowiące część graficzną modelu zostały umieszczone jako załączniki do dokumentu. Link poniżej:

Co do zasady mapy nie znajdują szczegółowego opisu w tekście, ponieważ zostały przygotowane w sposób możliwie przejrzysty, pozwalający na ich samodzielne rozumienie. Ponadto przygotowane zostały w sposób aktywny, umożliwiając maksymalne przybliżenia oraz interpretację detali graficznych.

Model (część graficzna) zawiera następujące plansze:

- Plansza_1_ **STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA**
- Plansza_2_ **UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE SOM**
- Plansza_3_ **INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA SOM**
- Plansza_4_ **WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE SOM**

- Plansza_5_ **UWARUNKOWANIA TURYSTYCZNE SOM**
- Plansza_6_ **KLUCZOWE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I OZE SOM**
- Plansza_7_ **RELACJE ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE SOM**
- Plansza_8_ **POTENCJALNE KONFLIKTY PRZESTRZENNE NA TERENIE SOM**
- Plansza_9_ **WSTĘPNE KIERUNKI ROZWOJOWE SOM**

Plansze o numerze 1, 2, 3, 4, 5 i 6 prezentują analizy stanu istniejącego, w podziale na kluczowe zagadnienia takie jak: informacje związane z wymiarem przestrzennym, środowiskowym, transportowym, społecznym, turystycznym oraz infrastrukturą techniczną. Na pozostałych planszach uwidoczniło powiązania funkcjonalne, które wykazują silne relacje w układzie północ-południe, jak również stosunkowo wyraźne oddziaływanie na stronę niemiecką. Ponadto z uwagi na charakter narzędzia, jakim jest model SFP, w celu zobrazowania sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej opracowano planszę przedstawiającą analizę o potencjalnych konfliktach przestrzennych oraz planszę wyznaczającą wstępne przyszłe kierunki rozwojowe dla obszaru SOM.

Sieć osadnicza i hierarchia jednostek osadniczych

Istniejące powiązania funkcjonalne między ośrodkami miejskimi sieci osadniczej obrazują związki przestrzenne decydujące o spójności Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Kluczowe dla skuteczności rozwoju SOM jest wzmocnienie sieci współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, zarówno wewnątrz samego obszaru, jak i budowa sieci partnerstw z obszarami funkcjonalnymi, poza tym obszarem.

Monocentryczny obszar aglomeracji, ukształtowany wokół stolicy województwa zachodniopomorskiego – Szczecina (miasta rdzeniowego), jest największym tego typu obszarem na północnym zachodzie Polski, w sąsiedztwie metropolii stołecznej Niemiec – Berlina. Ośrodek rdzeniowy położony jest na obrzeżu województwa zachodniopomorskiego w sąsiedztwie granicy państwowej (Polska-Niemcy).

Struktury gminne w SOM tworzą hierarchię jednostek osadniczych i wyspecjalizowane relacje między nimi, gdzie hierarchia odpowiada ich specyfice (np. administracyjnej, gospodarczej itp.). O pozycji danej gminy w systemie osadniczym SOM, w tym o sposobie organizacji przestrzennej, decydują pełnione przez nie funkcje.

Główne miasta w SOM, czyli Szczecin, Stargard, Świnoujście, Police, Goleniów i Gryfino są kluczowymi węzłami aktywności metropolitalnej, które wpływają na role i funkcje pozostałych gmin w hierarchii osadniczej. Gminy sąsiadujące z dużym miastem są silnie z nim związane.

Granice administracyjne Szczecina nie pokrywają się z granicami funkcjonalnymi ze względu na występowanie zjawiska „rozlewania się” (ang. *spill-over*) zabudowy.

Kluczowym zjawiskiem charakterystycznym dla ośrodków miejskich w SOM jest występowanie niekontrolowanych procesów suburbanizacji wokół miast, ale też pomiędzy nimi.

Typologia ośrodków:

- ośrodek miejski o znaczeniu metropolitalnym – miasto rdzeniowe – Szczecin, z podstawowym centrum zlokalizowanym w lewobrzeżnej części miasta oraz subcentrum zlokalizowanym na prawobrzeżu;
- ośrodki miejskie o znaczeniu subregionalnym – Stargard, Świnoujście;
- ośrodki miejskie o znaczeniu ponadlokalnym – Police, Goleniów, Gryfino;
- ośrodki miejskie o znaczeniu podstawowym – Stepnica, Nowe Warpno;
- ośrodki wiejskie I rzędu (ośrodki gminne i wspomagające), tj. wsie najlepiej wyposażone w usługi – Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Stare Czarnowo, Kobylanka, Trzebież, Tanowo, Bezrzecze, Mierzyn, Kliniska Wielkie, Kołbacz;

- ośrodki wiejskie II, III, IV rzędu¹⁶.

SOM przechodzi proces suburbanizacji, który charakteryzuje się niekontrolowanym rozprzestrzenianiem się zabudowy miejskiej. W SOM ma miejsce największa migracja stała dotychczasowych mieszkańców miast oraz przenoszenie podmiotów gospodarczych. Wzrost liczby ludności jest większy na obszarach bezpośrednio otaczających miasto rdzeniowe, a poza przedmieściami współczynnik ten spada wraz ze wzrostem odległości od rdzenia.

Kluczowe funkcje dla rozwoju (usługowe, mieszkaniowe, przemysłowe, dobrych gleb, uzdrowiskowe, rekreacyjne)

Do głównych relacji wiążących SOM należą: **usługi publiczne** (medyczne świadczenia ponadlokalne – leczenie szpitalne, ambulatoryjna opieka specjalistyczna, opieka społeczna, funkcje rehabilitacyjne i uzdrowiskowe, usługi publiczne ponadlokalne – kultura, rozrywka, administracyjne), **dojazdy do miejsc pracy i szkół, przepływy finansowe między gminami, migracje, współpraca samorządów** w ramach istniejących form relacji. Szczecin stanowi centrum usług na obszarze regionu.

Wykorzystując informacje o przestrzennym rozmieszczeniu funkcji sprzyjających tworzeniu lokalnych klimatów korzystnych dla życia mieszkańców, w powiązaniu z danymi dotyczącymi starzenia się społeczeństwa oraz znacznemu potencjałowi usług ochrony zdrowia (ponad 1000 prywatnych praktyk związanych z ochroną zdrowia tylko w samym Szczecinie), można stwierdzić, że jedną z głównych funkcji metropolitalnych tego obszaru jest i będzie w przyszłości funkcja ochrony zdrowia, rehabilitacji i opieki. Co istotne, z usług tych korzystają również obywatele niemieckich obszarów przygranicznych.

Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna skupia się w granicach miast i praktycznie nie rozlewa się poza ich granice (dotyczy to zabudowy wielorodzinnej istniejącej jak i planowanej – co jest zrozumiałe, ponieważ wymaga ona pełnego uzbrojenia – wyjątkiem jest Kołbaskowo). Funkcje te generują określone problemy i potrzeby (komunikacyjne, infrastrukturalne i społeczne).

Zabudowa jednorodzinna rozlewa się poza granice miast, jej rozwój postępuje w mniejszych miejscowościach. Z danych wynika, że powierzchnia przyrostu planowanej zabudowy jednorodzinnej może wynieść ok. 60% obecnie istniejącej¹⁷. Występuje prawidłowe zjawisko buforowania koncentracji zabudowy poprzez tereny leśne i rolne otwarte (np. puszcza Bukowa, puszcza Wkrzańska, puszcza Goleniowska).

W rejonie zbiorników wodnych trudno ocenić czy zabudowa jednorodzinna jest nieruchomością o charakterze użytkowania letniskowym, czy całorocznym.

Rozwój zabudowy jednorodzinnej na północ od Goleniowa niepokojąco zbliża się do rejonu lotniska Szczecin – Goleniów (powstają budynki mieszkalne na osi nalotów).

Funkcja przemysłowa (produkcyjna) koncentruje się głównie w korytarzu rzeki Odry oraz wokół ośrodków subregionalnych (Stargard, Świnoujście, Police, Goleniów, Gryfino), co oznacza przejęcie przez nie niektórych funkcji gospodarczych miasta rdzeniowego. Ze względu na specyficzne potrzeby zakładów produkcji, logistyki i magazynowania na terenie gmin ta funkcja rozwija się wokół ośrodków, które posiadają dobre połączenia komunikacyjne, dostęp do mediów, potrzebę i dostępność większych arealów bez ograniczeń sąsiedzkich.

SOM cechuje zrównoważony rozkład funkcji magazynowo-logistycznej, produkcji opartej o siatkę dostępu kolejną, drogą lądową i torem wodnym.

Śródlądowy tor wodny jest praktycznie gospodarczo niewykorzystany.

¹⁶ PZPWZ, s. 363.

¹⁷ Oszacowano na podstawie analizy własnej bilansów planistycznych gmin.

Tor wodny Świnoujście-Szczecin przebiega przez środek obszaru interakcji turystyczno-rekreacyjnych (w tym uzdrowiskowej) i intensywnego wykorzystania wspólnych walorów przyrodniczych, zdrowotnych, historycznych i kulturowych. Cechą charakterystyczną SOM jako regionu turystycznego jest **wyraźna segmentacja przestrzenna ruchu turystycznego**, gdzie głównymi miejscami docelowymi lub tranzytowymi przejazdów turystycznych są praktycznie wszystkie gminy członkowskie Stowarzyszenia. Obszary zewnętrzne SOM są celem wyjazdów mieszkańców na wypoczynek weekendowy lub urlopowy. **Rozkład funkcji rekreacyjno-turystycznej** w SOM jest wypadkową: walorów klimatycznych, krajobrazowych, organizacji zaplecza i bazy turystycznej z podziałem na zróżnicowanych klientów, dostępności transportowej. Zasadniczym środkiem dostępu jest wciąż transport indywidualny, a pasażerski transport publiczny dla turystów jest dobrze zorganizowany – zasadniczo wyłącznie dla Szczecina i Świnoujścia.

SOM cechuje duża liczba jezior i wód otwartych (Morze Bałtyckie, Zalew Szczeciński, rzeka Odra, jeziora: Dąbie, Miedwie) co sprzyja zróżnicowanemu rozwojowi sportów, turystyki i rekreacji wodnej. **Ogromna ilość zieleni** (82,8 % terenów zielonych i wodnych) daje asumpt dla rozwoju jeszcze innych rodzajów turystyki i rekreacji. Na styku z akwenami występuje pełny asortyment funkcji od zieleni naturalnej, rekreacji i sportu do produkcji, składów i magazynów, komunikacji – należy utrzymać tę różnorodność funkcji i ich równowagę z reżimem ochrony Natura 2000. Ocenia się, że prawie z każdego lokalnego miejsca zamieszkania na obszarze SOM rekreacyjna zieleń lub obszar wodny są dostępne w czasie 15 minut jazdy samochodem – w skali kraju dla dużych miast jest to ewenement i wartość do utrzymania i rozwoju. Mimo że obszar SOM cechuje **obecność dobrych gleb**, widoczna jest **słabnąca rola funkcji rolniczej** na rzecz urbanizacji terenów lub porzucenia rolnictwa, wskutek czego pojawiają się łąki i nieużytki, mające swoją wartość dla ekosystemu, szczególnie w obszarach funkcjonalnych ośrodków subregionalnych.

Postępuje proces dekoncentracji układów wiejskich – rozpraszająca się zabudowa jednorodzinna tworzy układy amorficzne, rozproszone, co będzie jeszcze bardziej utrudniało ich obsługę infrastrukturalną i usługami publicznymi, które trudno funkcjonują w układzie rozproszonym. Należy utrzymać i wzmacniać funkcję rolniczą terenów otwartych, które stanowią zaplecze żywnościowe i energetyczne SOM.

Przygraniczne położenie SOM stwarza warunki do rozwoju obsługi ruchu tranzytowego towarów i osób. Istniejące **osadnictwo polskie po niemieckiej stronie granicy** pokazuje przybliżoną skalę oddziaływania SOM na gminy niemieckie i ich ciężenie do obszaru. Realizowana od wielu lat współpraca samorządów należących do Partnerstwa SOM z niemieckimi gminami przygranicznymi wynika m.in. z adekwatnych relacji w obszarze przygranicznym. Tereny po niemieckiej stronie, z uwagi m.in. na niższe ceny nieruchomości, przyciągnęły znaczną liczbę mieszkańców z obszaru metropolitalnego Szczecina (wielu z nich dojeżdża codziennie do pracy po polskiej stronie granicy i korzysta z usług w Szczecinie, a mieszkańcy SOM znajdują zatrudnienie u niemieckiego sąsiada). Bardzo intensywna współpraca występuje między Świnoujściem a niemieckimi gminami Heringsdorf i Ahlbeck. Po drugiej stronie granicy państwowej występuje podobne wykorzystanie turystyczne walorów i odpowiedniej bazy turystycznej. Dalsza rozbudowa powiązań funkcjonalnych i wzmacnianie współpracy transgranicznej między podmiotami ma szczególnie istotne znaczenie w kontekście rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMS) i realizacji Wizji 2030 dla tego regionu.

Główne korytarze i elementy sieci transportowych TEN-T, potencjał wód śródlądowych i morskich

Przez obszar SOM przebiegają **dwa europejskie korytarze transportowe** w ramach sieci TEN-T. W sieci tej znajdują się **ośrodki miejskie – porty o strategicznym znaczeniu dla gospodarki Polski**. Rozszerzenie korytarza transeuropejskiego o oś Berlin-Szczecin (przez Świnoujście i korytarz

Morze Północne – Morze Bałtyckie) stwarza nowe możliwości rozwojowe w zakresie śródlądowych połączeń żeglugowych.

W SOM **funkcja komunikacyjna** jest najważniejszym uzupełnieniem funkcji administracyjno-osadniczej oraz funkcji społeczno-gospodarczej. Istotne jest powiązanie między sieciami transportu a kierunkami rozwoju obszarów o zróżnicowanej dostępności komunikacyjnej względem centrum rozwoju – miasta rdzeniowego.

Przebieg **toru wodnego Świnoujście-Szczecin** wyznacza główną oś rozwojową i równocześnie definiuje korytarz gospodarczy dla całego obszaru metropolitalnego. W osi tej istotną rolę odgrywają porty morskie i śródlądowe. Odra i Zalew Szczeciński stwarzają atrakcyjne warunki do rozwoju komunikacji wodnej, będącej alternatywą dla połączeń lądowych.¹⁸

Docelowo kluczowe znaczenie dla integracji wewnętrznej i zewnętrznej obszaru będzie miała realizacja Zachodniego Drogowego Obejścia Szczecina, które poprawi skomunikowanie całej aglomeracji szczecińskiej z siecią dróg ekspresowych i autostrad (wpięcie w sieć TEN-T) oraz inne inwestycje tj.: budowa zachodniej obwodnicy kolejowej Szczecina, rozszerzenie sieci SKM (odnoga w kierunku Kołbaskowa oraz przedłużenie linii kolejowej z lotniska w Goleniowie do Białunia, budowa obwodnicy Polic, modernizacja połączenia kolejowego Szczecin-Berlin oraz Świnoujście-Berlin i in.). Wskazane połączenia pozwolą na selekcję ruchu tranzytowego i jego wyprowadzenie z centrów miast Partnerstwa SOM.

System powiązań przyrodniczych

W wyniku urbanizacji zwiększy się presja na środowisko naturalne w SOM.

Znaczący wzrost suburbanizacji oraz niekontrolowanego rozprzestrzeniania się zabudowy miejskiej w ostatnich latach sprawiły, że rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz redukcja poziomów zanieczyszczeń i emisji stały się jeszcze ważniejsze. Nastąpiło zakłócenie integralności ekologicznej terenów zurbanizowanych z ich otoczeniem. **Walory przyrodnicze** są szczególnym atutem SOM, stąd **ochrona i utrzymanie różnorodności środowiska i krajobrazu, zachowanie istniejących obszarów cennych przyrodniczo** jest jednym z priorytetów SOM.

Powiązania funkcjonalne

Na układ i intensywność powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkami miejskimi i ośrodkami wiejskimi w SOM mają wpływ:

- /// relacje transportowe;
- /// relacje społeczne;
- /// relacje gospodarcze;
- /// relacje ekologiczne;
- /// relacje naukowo-badawcze;
- /// relacje edukacyjne;
- /// relacje turystyczne.

Najważniejsze powiązania funkcjonalne w SOM:

- występuje **znaczne zróżnicowanie funkcjonalne gmin** (od lokalnych zasobów pracy do samodzielnych centrów gospodarczych) oraz zróżnicowana intensywność ich powiązań z miastem rdzeniowym (od postępującej integracji społeczno-gospodarczej do powiązań sieciowych i administracyjno-gospodarczych);

¹⁸ PZPWZ, S. 365.

- między JST w OF dokonują się **zróznicowane przepływy ludzi (migracje), dóbr i informacji**, które realizują się za pomocą sieci transportu i łączności oraz stanowią ważny element systemu społeczno-gospodarczego;
- **powiązania wiążące**, związane z funkcjami ośrodków miejskich, generuje Szczecin, Stargard i Świnoujście jako miasta o znaczeniu subregionalnym oraz Goleniów, Gryfino i Police jako miasta o znaczeniu ponadlokalnym. Relacje te dotyczą przede wszystkim funkcji administracyjnej Szczecina jako stolicy regionu, dostarczającej szeregu usług publicznych. Szczególnie istotne są powiązania w sferze transportu, zapewniające dostępność do miasta rdzeniowego oraz do gmin między sobą, umożliwiając korzystanie z usług zróznicowanych na poziomie każdej z gmin; występują także relacje:
  - ekonomiczne (przepływ towarów, kapitału, informacji, osób),
  - społeczne (przepływy osób – migracje stałe, migracje czasowe, relacje społeczne),
  - naukowo-badawcze (przepływ informacji, powiązania naukowe jednostek naukowo-badawczych),
  - polityczne (przepływ osób, informacji, związki partnerskie miast, współpraca samorządowa, współpraca międzynarodowa gmin),
  - transportowe (przepływ osób i towarów w ruchu drogowym, przewozach kolejowych, przewozach pasażerskich transportem publicznym),
  - telekomunikacyjne (przepływ kapitału, informacji, łącza internetowe);
- **lokalne oddziaływanie poza SOM** – powiązania z sąsiadującymi obszarami funkcjonalnymi – powiatowymi strukturami partnerstw, których siedziba jest w miastach powiatowych leżących na terenie SOM;
- **relacje przestrzenne zewnętrzne, krajowe** – stosunkowo silne powiązania w kierunku południowym, nadodrzańskim; silne relacje z woj. lubuskim, luźniejsze powiązania funkcjonalne z pozostałą częścią woj. zachodniopomorskiego; słabe związki z częścią wschodnią woj. zachodniopomorskiego (Koszalin);
- odnotowuje się zróznicowane **relacje przestrzenne zewnętrzne, międzynarodowe** – powiązane strefy bezpośredniego oddziaływania miasta rdzeniowego na stronę niemiecką oraz w południowym basenie Morza Bałtyckiego.

Czynniki determinujące przepływ osób, towarów, kapitału, informacji:

- /// codzienne dojazdy do pracy, zwłaszcza do największych koncentracji miejsc pracy w największych miastach obszaru;
- /// codzienne dojazdy do szkół/uczelni;
- /// dojazdy do miast w zakresie korzystania z usług publicznych;
- /// kontakty międzynarodowe, w tym gospodarcze (Szczecin, Świnoujście, Stargard);
- /// dojazdy związane z korzystaniem z walorów turystycznych, uzdrowiskowych, rekreacyjnych (Świnoujście, Stepnica, Nowe Warpno, Zalew Szczeciński, j. Dąbie, j. Miedwie itp.).

Powiązania funkcjonalne SOM zostały przedstawione na Planszy nr 7.

Konflikty przestrzenne na terenie SOM

Źródłem konfliktów przestrzennych jest występowanie na danym obszarze wielu różnych możliwości zagospodarowania lub/i wielu różnych interesów i celów, w tym związanych z użytkowaniem dóbr środowiskowych przy jednoczesnym braku ustawowego wymogu zgodności

decyzji o warunkach zabudowy ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, co jest przyczyną bezładnego rozwoju przestrzennego zabudowy¹⁹.

Konflikty przestrzenne, w tym społeczno-gospodarcze, opisane w części diagnostycznej, są bardzo złożonymi zjawiskami, gdyż zarówno w wymiarze społecznym, jak i przestrzennym wiele czynników (począwszy od charakteru samego obiektu, po charakter miejscowej ludności) może wpłynąć na wystąpienie sporu związanego z lokalizacją obiektu uznanego za niepożądany. Jednak mając na celu analizę uwarunkowań konfliktów prowadzoną w skali SOM, można odnieść się do kilku głównych czynników predestynujących konkretne obszary do występowania konfliktów.

Analiza wykazała 3 czynniki kluczowe:

- **udział terenów inwestycyjnych w powierzchni gmin** (im więcej terenów inwestycyjnych, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu),
- **udział terenów pokrytych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego** (im mniej powierzchni objętej planami, tym większe ryzyko konfliktu),
- **współczynnik obciążenia demograficznego** (im wyższy, tym większe ryzyko wystąpienia konfliktu).

Dla każdej gminy SOM przeanalizowano fakt występowania terenów inwestycyjnych, pokrycie MPZP oraz strukturę demograficzną ludności pod kątem udziału ludności niepełnoletniej i udziału osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) - współczynnik obciążenia demograficznego²⁰ w populacji.

W wyniku analizy zidentyfikowano gminy o wysokim ryzyku wystąpienia konfliktów społeczno-gospodarczych.

Jako wartości graniczne dla tych obszarów przyjęto jednocześnie współwystępowanie co najmniej dwóch czynników kluczowych: występowanie terenów inwestycyjnych, udział powierzchni gmin objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego poniżej 30% i wysoki współczynnik obciążenia demograficznego jest wyższy niż 65%²¹.

Zgodnie z przyjętą metodyką, gminami, w których współlistnieją 3 czynniki kluczowe są Goleniów i Gryfino.

¹⁹ A. Grochowska, Konflikty przestrzenne w procesie planowania na przykładzie gmin powiatu trzebnickiego, 2015, s. 181.

²⁰ Definicja: Stosunek liczby dzieci (0-14 lat) i osób w starszym wieku (65 i więcej lat) do liczby osób w wieku 15-64 lata. Jako nieprodukcyjny przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny); wiek produkcyjny to 18-59/64 lata (18-59 lat - dla kobiet i 18-64 lata - dla mężczyzn).

²¹ Opracowanie własne na podstawie M. Wójcik, K. Dmochowska-Dudek, A. Traczyk, Konflikty społeczno-przestrzenne na obszarach wiejskich województwa łódzkiego, Biuletyn Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego, 4/2014.

Obszary współpracy w ramach SOM

Główne **obszary współpracy metropolitalnej** obejmują: **środowisko i przestrzeń, mobilność, gospodarka, kultura czasu wolnego, edukacja i usługi społeczne, inteligentne zarządzanie**. Obszary te znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych i operacyjnych dokumentu.

Model SFP, rozumiany jako kompletny układ elementów i relacji między nimi, odzwierciedla układ policentryczny sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych, wskazuje obszary kluczowych funkcji dla rozwoju, w tym potencjał wód śródlądowych i morskich, oś północ-południe wyznaczając kierunek rozwoju gospodarczego (w tym działalności turystyczno-rekreacyjnej), obszary problemowe, system powiązań przyrodniczych, główne korytarze i elementy sieci transportowych TEN-T. Na kompletny układ, w perspektywie czasowej wyznaczonej Strategią, składają się elementy, które wymagają wzmocnienia lub wykształcenia. Kierunki działań z podziałem na cele, które będą realizowane, zostały wskazane w rozdziale 5.

W warstwie przestrzennej i funkcjonalnej kierunki działań uzupełnia plansza nr 9_WSTĘPNE KIERUNKI ROZWOJOWE SOM.

WNIOSKI:

1. Wskazane jest dążenie do utrzymania policentrycznego modelu urbanizacji, pozwalającego uniknąć niekontrolowanego rozrostu dużych miast, a nowe inwestycje realizować z uwzględnieniem społecznych interesów ich przyszłych mieszkańców.
2. Transformacja obszaru będzie zachodziła dzięki integracji zarówno przestrzenno-funkcjonalnej, jak i organizacyjnej i sektorowej poprzez efektywną koordynację działań wdrożeniowych. W ten sposób powstanie model wspierający partnerską współpracę między samorządami lokalnymi.
3. Zarządzanie transformacją SOM będzie odbywać się poprzez ekonomię współdzielenia i współpracy, w tym poprzez optymalizację środków, współdzielenie usług, zasobów i dostępu oraz integrowanie planowania i lepsze zarządzanie ryzykiem.
4. Powiązania pomiędzy JST SOM przecinają istniejące granice administracyjne i są przedmiotem współpracy między nimi, w szczególności w zakresie relacji obejmujących przepływy/migracje ludności, dóbr i kapitału, relacje środowiskowe oraz relacje gospodarcze.
5. Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej zdeterminowane jest przez rzekę Odrę i Zalew Szczeciński, które dzielą obszar na dwie części i jednocześnie stanowią element funkcjonalnie łączący przestrzeń i dodający jej unikatowości.
6. Do głównych relacji wiążących SOM należą: usługi publiczne, szczególnie w sferze transportu, zapewniając m.in.: dojazdy do miejsc pracy, dojazd do szkół/uczelni, korzystanie z medycznych świadczeń ponadlokalnych, przepływ towarów, kapitału i informacji oraz powiązania finansowe między gminami.
7. Analiza istniejących powiązań funkcjonalnych, uwzględnionych w modelu, potwierdza dotychczasową delimitację granic obszaru funkcjonalnego oraz zasięg powiązań pomiędzy JST.
8. Polityka przestrzenna SOM opiera się na dwóch kluczowych elementach: wspólnym planowaniu strategicznym i ramach prawnych.

6.2. Obszary Strategicznej Interwencji

Polityka w stosunku do Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) w SOM jest adresowana do trzech poziomów: obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Szczecina (jako całości), miasta rdzeniowego – Szczecina oraz do ośrodków ponadregionalnych wspomagających rozwój SOM z obszarem oddziaływania poza SOM (, Świnoujście, Stargard, Goleniów, Gryfino). Wyróżnia się dwa rodzaje OSI o randze ponadlokalnej:

/ OSI rozwojowe, obejmujące obszary:

1

koncentracji obiektów i usług rangi ponadlokalnej (centra i subcentra metropolitalne);

2

koncentracji rozwoju podstawowych funkcji inwestycyjnych (mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej) najlepiej spełniając warunki określone w art. 1 ust. 4 UPZP²²;

3

Indywidualnych przedsięwzięć inwestycyjnych o charakterze obszarowym, określonych w części projektowej strategii. Poszczególne OSI rozwojowe mogą być również kombinacją wszystkich powyższych typów.

/ OSI problemowe, obejmujące tereny, niezaliczone do OSI rozwojowych, a zostały wyznaczone ze względu na czynniki:

- problemów środowiskowych;
- braków infrastrukturalnych;
- ograniczonej dostępności transportowej;
- koncentracji problemów społecznych;
- w występowania konfliktów przestrzennych na styku dwóch lub więcej jednostek lokalnych, wynikających z istniejącego lub planowanego zagospodarowania terenu;
- wielowymiarowej degradacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej (obszary do rewitalizacji).

W Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM do roku 2030 odstąpiono od wyznaczenia nowych OSI. W modelu SFP wskazano jedynie obszary zidentyfikowane w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

²² Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717 Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z późniejszymi zmianami.

6.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w obszarze funkcjonalny

6.3.1. Kształtowanie wspólnej polityki przestrzennej i jej filarów rozwojowych w SOM

- /// Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym wynikają bezpośrednio z przeprowadzonej analizy złożonych procesów i zidentyfikowanych trendów na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym oraz bazują na szczegółowej diagnozie SOM.
- /// Do priorytetów w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej SOM zalicza się prowadzenie wspólnych (zintegrowanych) działań, mających za zadanie zapewnienie odporności struktury funkcjonalno-przestrzennej na wewnętrzne i zewnętrzne zagrożenia, w tym:
  - polityk przestrzennych gmin i powiatów, przedsięwzięć co najmniej w obszarach problemowych, takich jak: adaptacja do zmian klimatu, zarządzanie ryzykiem powodziowym, gospodarowanie wodami, gospodarowanie odpadami, produkcja i zarządzanie energią (bezpieczeństwo energetyczne), ochrona integracji ekologicznej, w tym gruntów rolnych i leśnych, kontrola struktury zabudowy i możliwości jej obsługi;
  - inicjowanie i wspieranie partnerstw, klastrów, patronatów w rozwiązywaniu ww. problemów i innych wymagających zintegrowanego działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa i racjonalnego zarządzania ograniczonymi zasobami;
  - inicjowanie przedsięwzięć rozwiązujących problemy na obszarach wykluczonych, w szczególności na obszarach wiejskich;
  - współdziałanie w zakresie sieciowania i współdzielenia usług publicznych w celu racjonalnego użytkowania i zarządzania obszarem funkcjonalnym i każdą z gmin z osobna, w tym organizacja usług, planowanie ich dostępności na zasadach partnerskich ze względu na negatywne procesy demograficzne i zróżnicowane potrzeby;
  - kontynuowanie wspólnej polityki rozwoju gospodarczego opartej na wykształconych specjalizacjach, analizie predyspozycji terenowych i atrakcyjności lokalizacji dla inwestorów; wykorzystanie potencjału i relacji na akwenie śródlądowo-morskim, relacji przygranicznych, bałtyckich;
  - rozwijanie zrównoważonej mobilności, integracja i dalszy rozwój sieci transportu publicznego SOM, integracja transportu publicznego z innymi rodzajami transportu, w tym transportu indywidualnego w celu zwiększenia liczby relacji i kombinacji przewozów;
  - wzajemne udostępnianie sieci infrastruktury technicznej w obszarach przygranicznych na warunkach zgodności polityk przestrzennych;
  - współdziałanie w sferze ochrony środowiska, w tym w zakresie zapewnienia powiązań ekologicznych buforowania jednostek zabudowy terenami zieleni, zwiększenia wykorzystania OZE, ograniczenia emisji uciążliwości komunikacyjnych i kongestii ruchu (szczególnie w obszarach przygranicznych narażonych na to oddziaływanie).

6.3.2. Założenia, ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej w SOM

Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM jest różnorodna, wielostrefowa, a każda ze zidentyfikowanych stref charakteryzuje się odmiennymi potrzebami i problemami. W celu zdefiniowania ustaleń i rekomendacji dokonano podziału na strefy, ustalając dla nich najważniejsze dyspozycje i rekomendacje, które będą rozwijane w zintegrowanej polityce przestrzennej. Są to następujące strefy:

- /// centra miast,
- /// tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa wielorodzinna,
- /// tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa jednorodzinna,
- /// tereny o funkcjach usługowych,
- /// tereny aktywności gospodarczej,
- /// tereny użytkowane rolniczo,
- /// osnowa przyrodnicza i tereny otwarte.

Dla struktury stref przyjęto założenia w zakresie kształtowania polityki przestrzennej w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym.

Tabela 5 Najważniejsze założenia polityki przestrzennej w SOM

<i>W zakresie sieci osadniczej i sieci usług społecznych zaleca się:</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzmocnienie znaczenia ośrodka rdzeniowego – Szczecina, w tym wzmocnienie usług wyższego rzędu (rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina, wysoka jakość usług ponadpodstawowych); ▪ rozwój miast o znaczeniu subregionalnym: Stargardu i Świnoujścia; ▪ rozwój miast o znaczeniu ponadlokalnym – Goleniowa, Gryfina, Polic; ▪ rozwój ośrodków miejskich o znaczeniu podstawowym – Stepnicy, Nowego Warpna; ▪ rozwój ośrodków wiejskich I rzędu (gminnych i wspomagających) w zakresie usług podstawowych, krystalizujących sieć osadniczą – Dobra, Kobylanka, Trzebież, Tanowo, Bezrzecze, Mierzyn, Kołbacz, Kliniska Wielkie; ▪ rozwój ośrodków wiejskich II, III, IV rzędu; ▪ podniesienie jakości estetyki przestrzeni publicznych i ich cywilizacyjne wyposażenie; ▪ dążenie do różnorodności funkcjonalnej związanej głównie z usługami o charakterze gminnym i miejskim, tzw. mixed-use; ▪ w planowaniu terenów mieszkaniowych, usługowych i innych należy zapewnić ochronę i możliwości tworzenia nowych przestrzeni wspólnych; ▪ w ramach lokalnych centrów miejscowości gminnych należy dążyć do sytuowania obiektów usług o charakterze podstawowym, takich, jak: handel detaliczny, piekarnie, drogerie, gastronomia, usługi rzemieślnicze; ▪ przeciwdziałanie niekontrolowanemu rozlewaniu się zabudowy poza zwarte jednostki osadnicze;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie zwartych, intensywnych struktur funkcjonalno-przestrzennych w odległości max. 2 km od centrum miejscowości; przeciwdziałanie nadmiernej presji mieszkańców, inwestorów dotycząca zmiany gruntów rolnych na budowlane; ▪ rozrost tkanki osadniczej a oparciu o istniejące zainwestowanie infrastrukturalne (sieci, drogi publiczne, i komunikacja zbiorowa, usługi społeczne); ▪ tworzenie MPZP obszarów narażonych na silną antropopresję lub zasadniczą zmianę przeznaczenia, która ma wpływ na otoczenie, bezpieczeństwo;
<p><i>W zakresie strategicznych stref gospodarczych (obszary w bliskiej odległości od obwodnicy Szczecina, tereny o funkcji przemysłowej w politykach przestrzennych gmin, tereny parków przemysłowych, tereny poprzemysłowe możliwe do wtórnego wykorzystania) zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ lokowanie większych przedsięwzięć gospodarczych na terenach dotychczas zainwestowanych, o podobnej strukturze funkcjonalnej lub na terenach odpowiednio przystosowanych (objętych MPZP, uzbrojonych, z dobrą dostępnością komunikacyjną); ▪ utworzenie wspólnej ofert terenów inwestycyjnych i specjalizacji na obszarze SOM; ▪ ochrona terenów rolniczych jako lokalnego zaplecza żywnościowego w dążeniu do samowystarczalności i ochrony ograniczonych zasobów; ▪ wykorzystanie potencjału lokalizacyjnego i istniejących podmiotów naukowych i badawczo-rozwojowych;
<p style="text-align: center;"><i>W zakresie przestrzeni dla turystyki i rekreacji zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ utworzenie ciągłego, spójnego systemu tras rowerowych oraz szlaków turystycznych na terenie SOM; ▪ rozwój turystyki, w tym wykształcenie bogatej oferty sportów wodnych z różnorodnym zapleczem w SOM; ▪ zapewnienie dobrej dostępności do terenów nadwodnych, do obiektów sportowych oraz przestrzeni rekreacyjnych dla turystów i mieszkańców; ▪ podejmowanie działań w zakresie poszerzania oferty noclegowej i gastronomicznej, skierowanej do różnych grup odbiorców, także dla osób ze szczególnymi potrzebami; ▪ ochrona otulin rzek i jezior przed chaotyczną, niekontrolowaną zabudową; ▪ utrzymywanie istniejących i kreowanie nowych obiektów popularnonaukowych i terenów służących organizacji imprez masowych, wydarzeń kulturalno-sportowych;
<p style="text-align: center;"><i>W zakresie transportu zbiorowego i indywidualnego zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podkreślenie kluczowej roli współpracy międzygminnej i sprawnej komunikacji w tworzeniu transportu zbiorowego na terenie SOM; ▪ wdrażanie wygodnych rozwiązań komunikacyjnych takich jak np. wspólny bilet dla SOM czy tworzenie większej liczby buspasów; ▪ tworzenie węzłów przesiadkowych; ▪ dostosowanie transportu zbiorowego i jego infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; ▪ opracowanie zintegrowanej polityki parkingowej w skali SOM; ▪ sprzyjanie zrównoważonej mobilności oraz zapewnieniu wysokiej jakości przestrzeni i warunków przemieszczania się według gradacji – piesi, rower, samochód; ▪ wdrażanie rozwiązań w planowaniu przestrzeni ulicznej, aby zapewniały one komfort i bezpieczeństwo wszystkim jej użytkownikom; ▪ podnoszenie atrakcyjności przemieszczania się pieszo; ▪ tworzenie spójnej sieci dróg rowerowych w skali SOM;
<p style="text-align: center;"><i>W zakresie środowiska przyrodniczego zaleca się:</i></p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ konieczność utrzymania i dalszego kształtowania spójnej sieci powiązań przyrodniczych, która obejmuje obszary prawnie chronione, sieć korytarzy ekologicznych, tereny zieleni, w tym zieleńców, parków, skwerów i innych elementów tworzących sieć ekologiczną i błękitno-zieloną infrastrukturę w SOM; ▪ ochrona istniejących terenów zieleni, w tym zieleńców, parków, skwerów i innych elementów tworzących sieć przyrodniczą i błękitno-zieloną infrastrukturę w SOM; ▪ zachowanie i kształtowanie nowych terenów napowietrzających, przewietrzających, niwelujących wyspy ciepła i inne negatywne skutki zmian klimatycznych; ▪ zmniejszenie antropopresji na tereny cenne przyrodniczo, w szczególności przy brzegach jezior i rzek;
<p><i>W zakresie krajobrazu kulturowego zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opracowanie programu gospodarowania obiektami lub zespołami o wartościach kulturowych; ▪ realizacja w politykach dyspozycji audytu krajobrazowego i innych stwierdzonych wartości krajobrazowych; ▪ ochrona i ekspozycja unikatowych wartości krajobrazu kulturowego SOM, w tym historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych w krajobrazie; ▪ podejmowanie działań renowacyjnych, rewitalizacyjnych mających na celu przywracanie do życia obszarów zdegradowanych, w szczególności zespołów zabudowy historycznej, terenów nabrzeży, terenów w sąsiedztwie portów oraz terenów poprzemysłowych; ▪ uwzględnianie zapisów programów opieki nad zabytkami w politykach przestrzennych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
<p><i>W zakresie wybranego komponentu środowiska – gleb zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolnej przed zmianami sposobu ich użytkowania – w szczególności ochrona przed antropopresją, na terenach położonych najbliższej miasta rdzenia Szczecina; ▪ ochrona wartości użytkowej gruntów – utrzymywanie zdolności produkcyjnej gruntów i zapobieganie ich degradacji; ▪ ochrona gleb hydrologicznych;
<p><i>W zakresie wybranego komponentu środowiska – wód zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zatrzymanie maksymalnej ilości wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstania, odbudowa naturalnej zdolności retencyjnej obszaru oraz utrzymanie właściwego poziomu retencji wód powierzchniowych (mała retencja); zarządzanie obiegiem wód; ▪ poprawa stanu melioracji, zwłaszcza na terenach wykazujących silną antropopresję; ▪ priorytetowa realizacja inwestycji infrastruktury sieciowej związanych z systemami sieci wodociągowej, oczyszczaniem ścieków, rozdziałem wód deszczowych; ▪ tworzenie stref ochronnych – buforowych wokół zbiorników wodnych, np. w postaci nowych zadrzewień, zakrzewień i szuwarów; ▪ zrównoważone zagospodarowanie obszarami w odległości ok. 200 m od brzegów jezior, zabezpieczające przed zmianą stosunków wodnych na obszarze SOM;
<p><i>W zakresie wybranego komponentu środowiska – powietrza zaleca się:</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ uwzględnienie w lokalnych dokumentach strategicznych działań prowadzących do poprawy stanu jakości powietrza atmosferycznego, np. dotyczących ograniczenia zjawiska niskiej emisji; ▪ ograniczenie zabudowy na terenie „klinów napowietrzających”, umożliwiające swobodny przepływ powietrza; ▪ promowanie alternatywnych form transportu dla samochodów, w tym także UTO;

W zakresie <i>bioróżnorodności</i> zaleca się:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z ubożeniem krajobrazu, prowadzącą ▪ do stopniowego przekształcania siedlisk i składu gatunkowego obszaru; ▪ zachowanie w przestrzeni SOM naturalnych ekosystemów jako cennych obszarów ochrony różnorodności biologicznej; ▪ przeciwdziałanie oraz podejmowanie działań kompensacyjnych w zakresie fragmentaryzacji krajobrazu – przeciwdziałanie powstawaniu barier ekologicznych; ▪ uwzględnianie działań dotyczących zwiększania i ochrony bioróżnorodności w polityce przestrzennej i dokumentach planistycznych gmin; ▪ wspólne zarządzanie podmiotów i instytucji bioróżnorodnością na terenie SOM;
W zakresie wybranego komponentu środowiska – <i>klimatu akustycznego</i> zaleca się:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowanie mapy hałasu SOM; ▪ podjęcie działań pozwalających na obniżenie poziomu hałasu komunikacyjnego: modernizacje i przebudowy dróg, budowa ekranów akustycznych w miejscach niezbędnych.

Zidentyfikowanym strefom przyporządkowano dyspozycje i rekomendacje w zakresie zintegrowanej polityki przestrzennej w SOM.

Tabela 6 Najważniejsze dyspozycje i rekomendacje zintegrowanej polityki przestrzennej z podziałem na strefy SOM

Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki przestrzennej	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
Centra miast	
<ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie tkanki i struktury przestrzennej centrów miast SOM • Kształtowanie wizerunku miast i gmin SOM • Zachowanie „żywego” i aktywnego gospodarczo centrum każdego z miast, szczególnie centrum miasta rdzeniowego SOM • Rozwój infrastruktury społecznej o najwyższym standardzie i randze • Rozwiązywanie problemów społecznych jako narzędzie rewitalizacji centrów miast 	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona historycznych walorów centrów miast, w szczególności historycznych układów urbanistycznych • Prowadzenie działań rewitalizacyjnych na obszarach zdegradowanych • Rozwój funkcji gospodarczych, stworzenie warunków do napływu nowych podmiotów gospodarczych • Wsparcie rozwoju funkcji metropolitalnych • Przekomponowywanie i przekształcanie placów oraz skwerów publicznych w miejsca wypełnione zielenią miejską, w tym zielenią zacieniającą, przyjazne dla użytkowników • Ochrona obecnych oraz powstawanie nowych terenów urządzonej zieleni miejskiej w strefach prywatnych, publicznych i półpublicznych (wytyczanie nowych obszarów pod urządzenie miejskich parków i skwerów, nasadzenia drzew, ograniczenie wycinki oraz utwardzania powierzchni) • Poprawa komunikacyjnej dostępności centrów miast (głównie miasta rdzenia) poprzez rozwój transportu publicznego i poprawę mobilności • Prowadzenie działań mających na celu uspokojenie ruchu, nadanie priorytetu dla komunikacji pieszej, rowerowej oraz publicznej komunikacji zbiorowej • Rozwój bezpiecznej infrastruktury pieszej i rowerowej

Tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa wielorodzinna	
<ul style="list-style-type: none"> • Podnoszenie jakości życia i zamieszkania • Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie więzi społecznych poprzez projektowanie przestrzeni sąsiedzkich, półpublicznych i publicznych, miejsc spotkań, punktów węzłowych • Prowadzenie działań mających na celu rozwój istniejących centrów lokalnych i wykreowanie nowych • Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej obiektów wielorodzinnych (przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery) • Działania przywracające wysoką rangę i walory estetyczne przestrzeniom publicznym wraz z dostosowaniem ich do potrzeb wszystkich grup społecznych, w tym kontynuacja likwidowania barier architektonicznych • Zwiększenie udziału zieleni urządzonej w strefach osiedlowych i międzyosiedlowych • Rozwój infrastruktury rowerowej i pieszej, komunikacji zbiorowej, układu drogowego w celu zapewnienia dostępności komunikacyjnej • Zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc postojowych dla mieszkańców oraz użytkowników usług • Wyprowadzenie z wnętrza osiedla samochodów i utworzenie parkingów buforowych
Tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa jednorodzinna	
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności komunikacją zbiorową • Podnoszenie jakości życia i zamieszkania • Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej 	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie niekontrolowanemu rozlewaniu się miast • Dogęszczanie istniejącej struktury przestrzennej, zachowanie spójności form zabudowy • Kreowanie połączeń z układem zewnętrznym: komunikacyjnych i kompozycyjnych, w tym z terenami aktywnymi przyrodniczo • Rozwój infrastruktury rowerowej i pieszej, komunikacji zbiorowej, układu drogowego w celu zapewnienia dostępności komunikacyjnej • Kształtowanie terenów zieleni, m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji; zachowanie niezabudowanych odcinków dolin rzecznych jako wolnych od zabudowy • Dążenie do zaspokojenia podstawowych potrzeb z zakresu usług i infrastruktury społecznej (przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery) mieszkańców • Zarządzanie infrastrukturą techniczną na podstawie analizy wymagań i rachunku ekonomicznego

Tereny o funkcjach usługowych	
<ul style="list-style-type: none"> • Budowanie roli miasta rdzenia jako lidera usług i handlu o znaczeniu metropolitalnym, a dla pozostałych miast – jako centrów lokalnych • Porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej • Zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmacnianie istniejących funkcji usługowych komercyjnych • Podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie sprawnego dostępu do usług wysokiej jakości 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie i uwypuklenie obiektów o funkcjach ponadlokalnych i lokalnych poprzez świadome kształtowanie struktury urbanistycznej • Zwiększenie udziału zieleni oraz podnoszenie jej jakości • Kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych • Kreowanie wielofunkcyjnych obszarów - przeplatanie i dodawanie funkcji • Rozwój dostępności komunikacyjnej (zapewnienie dogodnej siatki komunikacji zbiorowej, układu drogowego, infrastruktury pieszej oraz rowerowej) • Organizacja parkingów: zapewnienie miejsc postojowych przy kluczowych obiektach, w tym przy wielkopowierzchniowych obiektach handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², przy jednoczesnym podnoszeniu ich walorów (wplatanie elementów zieleni)
Strefy aktywności gospodarczej	
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gmin • Porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej • Koncentracja obszarów wzdłuż obecnych i planowanych ciągów komunikacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Połączenie z ponadlokalnym układem komunikacyjnym • Porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej • Uwzględnienie zapotrzebowania na miejsca parkingowe dla nowej zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów oraz usług • Tworzenie układu kompozycyjno-komunikacyjnego zapewniającego dostępność oraz dobrą dystrybucję terenów i ich obsługę • Ograniczenie negatywnego wpływu terenów aktywności gospodarczej na sąsiadującą z nimi zabudowę mieszkaniową, środowisko i krajobraz (np. strefowanie zabudowy, tworzenie pasów zieleni izolacyjnej i granic przestrzennych, ograniczenia w zasklepianiu gleby) • Zwiększenie powierzchni terenów zieleni • Uzbrajanie terenów proporcjonalnie do stopnia zainwestowania i zagospodarowania

Tereny użytkowane rolniczo	
<ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej • Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego • Ochrona lokalnego zaplecza żywnościowego – terenów rolniczych 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej • Ograniczanie i racjonalizacja przekształcania terenów rolnych na obszary o funkcji mieszkaniowej • Utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych • Realizacja programu zalesień gruntów o najniższej przydatności rolniczej i nieużytków • Wprowadzanie nowych funkcji, w tym przekształcanie gruntów rolnych (niezdatnych do prowadzenia funkcji rolniczej) w tereny leśne, parki, zieleń urządzoną, rozwój agroturystyki, agroeologii, turystyki, rekreacji, sportu i wypoczynku; produkcja energii ze źródeł odnawialnych • Ochrona produkcji rolnej z jej zapleczem, wspieranie lokalnej dystrybucji produktów
Tereny osnowy przyrodniczej miast i tereny otwarte	
<ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego • Zwiększenie dostępności terenów zieleni • Przeciwdziałanie degradacji środowiska leśnego • Wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa dla realizacji programów z zakresu rekreacji i wypoczynku (sportu i turystyki) oraz ochrony zdrowia i edukacji (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne) • Zwiększenie powierzchni i dostępności terenów zieleni • Wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego (sport, rekreacja, wypoczynek, turystyka) • Poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej • Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego oraz krajobrazu • Adaptacja do zmian klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona istniejących, a także wyznaczanie i obsadzanie nowych kompleksów leśnych i towarzyszących im łąk • Dbanie o istniejące zespoły zieleni oraz prowadzenie działań mających na celu kreowanie nowych • Dbanie o istniejące tereny zieleni oraz prowadzenie działań mających na celu kreowanie nowych, z naciskiem na funkcje: rekreacyjną, wypoczynkową, sportową, turystyczną • Bezwzględna ochrona obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody • Wyznaczanie ścieżek edukacyjnych i stref wejścia do lasu, wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek, w szczególności w sąsiedztwie terenów zabudowy mieszkaniowej • Dopuszczenie lokalizacji obiektów budowlanych związanych z funkcją obszarów i usługami wspierającymi te funkcje, w tym niezbędnej infrastruktury – przy założeniu minimalizowania negatywnego oddziaływania obiektów na krajobraz • Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej: pieszej, rowerowej, transportu zbiorowego oraz samochodowej • Powiązanie ścieżkami pieszo-rowerowymi z istniejącymi terenami zabudowy mieszkaniowej, przede wszystkim z osiedlami wielorodzinnymi • Uwzględnianie wieloletnich zadań adaptacyjnych w MPZP (dopuszczenie instalacji fotowoltaicznych, rozwój parków, skwerów i zieleńców; gospodarka odpadami, miejski transport ekologiczny i węzły przesiadkowe; gospodarka deszczowa itp.); analizy wrażliwości sektorów gminy

Źródło: Opracowanie własne

7. Udział społeczny w opracowaniu Strategii, harmonogram, uczestnicy

Na każdym etapie powstawania dokumentu Stowarzyszenie wykazywało otwartość i chęć dialogu, wychodząc z założenia, że proces opracowania strategii jest zawsze szansą na sięgnięcie po nowe, innowacyjne techniki i narzędzia partycypacyjnego planowania. Takie działanie pozwoliło na urzeczywistnienie pełnego partnerstwa oraz wypracowanie nowatorskich sposobów poznawania potrzeb, oczekiwań, interesów i wizji partnerów²³, którzy będą wdrażać Strategię SOM.

Proces budowania strategii oparto w pierwszej kolejności na zasadzie współdecydowania, rozumianej jako partnerskie wypracowywanie stanowiska. Wśród środków uspołeczniania strategii znalazły się:

- /// badania, analizy i ankiety;
- /// zebrania dyskusyjne i prezentacyjne;
- /// uzgodnienia i spotkania (grupy ds. strategii i mobilności, komisja ds. społeczno-gospodarczych) prowadzące do rozwiązywania problemów diagnostycznych i redakcyjnych
- /// dyskusje panelowe;
- /// warsztaty strategiczne i diagnostyczne;
- /// wykład tematyczny połączony z prezentacją zagadnień strategicznych dot. SOM
- /// spotkania Zarządu SSOM.

ETAP DIAGNOZY STRATEGICZNEJ

Etap diagnozy strategicznej to czas intensywnego zbierania informacji, które posłużyły do rzetelnej oceny sytuacji społeczno-gospodarczej w SOM. Informacje zgromadzone w toku prac diagnostycznych pozwoliły na weryfikację obrazu SOM. Ukończona diagnoza charakteryzuje się całościowym ujęciem problematyki i ukazaniem wniosków wysnutych na podstawie zebranych na wcześniejszych etapach informacji.

Strategia została opracowana w drodze konsultacji społecznych, przy współpracy z ekspertami zewnętrznymi. Dokument został udostępniony m.in. na stronie internetowej Stowarzyszenia, gdzie prezentowane były również jasno zidentyfikowane i opisane wyzwania.

Badania ankietowe, ilościowe i jakościowe, warsztaty diagnostyczne i eksperckie przeprowadziła firma C-Point.

²³ Władze miejskie i inne organy publiczne, partnerzy gospodarczy i społeczni, właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji – zgodnie z art. 6 rozporządzenia ogólnego określającym założenia partnerstwa i wielopoziomowego systemu zarządzania w przygotowanie strategii i jej wdrażanie.

ANKIETA I WYWIADY INDYWIDUALNE

W ramach prac przygotowawczych do opracowania Strategii w terminie od 3 czerwca do 31 lipca 2022 roku) prowadzono na stronie internetowej Stowarzyszenia (www.zit-som.szczecin.pl) badanie **lokalnej opinii społecznej** (w formie ankiety) w zakresie kluczowych problemów i potrzeb rozwojowych SOM, które pozwoliło na doprecyzowanie kierunków rozwoju SOM w perspektywie kolejnych kilku lat²⁴.

Członkowie SOM udostępniłi informację o prowadzonych badaniach na swoich stronach internetowych, w mediach społecznościowych oraz na tablicach ogłoszeń. Dla zapewnienia jak największej partycypacji społecznej ankieta była również dostępna do wypełnienia w wersji papierowej.

Wspomniane **badanie ankietowe**²⁵ posłużyło do przygotowania diagnozy i propozycji działań strategii ponadlokalnej. Poznanie opinii mieszkańców SOM było pomocne przy planowaniu i podejmowaniu decyzji o najważniejszych inwestycjach i działaniach w obszarze funkcjonalnym Szczecina. Dzięki temu udało się lepiej dostosować politykę władz samorządowych do potrzeb społeczności, szczególnie w zakresie usług publicznych. Wyniki anonimowej ankiety zostały przedstawione publicznie w formie zbiorczego raportu.

Badania diagnostyczne zrealizowano w kilku **formach**: ankiet on-line, wywiadów pogłębionych z władzami samorządowymi członków SSOM oraz z przedstawicielami różnych środowisk społeczno-gospodarczych, warsztatów eksperckich/ konsultacji eksperckich dotyczących potrzeb, rekomendacji kierunków rozwojowych, z udziałem przedstawicieli władz samorządowych, ekspertów dziedzinowych oraz lokalnych partnerów społeczno-gospodarczych. Łącznie w warsztatach wzięło udział kilkadziesiąt osób.

W ramach indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzono rozmowy z kilkudziesięcioma interesariuszami, m.in.: z obszarów administracji, nauki i biznesu, reprezentantów środowisk kultury, organizacji pozarządowych i wielu innych.

Zrealizowano badanie ankietowe, w którym wzięło udział prawie 700 mieszkańców SOM. Większość respondentów badań ankietowych stanowiły osoby w wieku produkcyjnym; wśród badanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym.

Przeprowadzono 4 spotkania warsztatowe (diagnostyczne i eksperckie) dla grup fokusowych, podczas których poddano weryfikacji pozyskiwane opinie. Pozyskane opinie i wnioski uwzględniono w analizach SWOT.

W wyniku badań zidentyfikowano następujące bariery i wyzwania rozwojowe:

- /// brak tożsamości i rozpoznawalności regionu;
- /// niekorzystna demografia i odpływ mieszkańców z SOM;
- /// słaba integracja działania członków SOM;
- /// niska konkurencyjność jednostek edukacyjnych;
- /// rewizja i wzmocnienie znaczenia instytucjonalnego SSOM;
- /// zwiększenie roli metropolitalnej miasta rdzenia – Szczecina;
- /// rozwój e-usług i cyfryzacja działalności JST;
- /// wprowadzenie nowych rozwiązań komunikacji publicznej SOM;

²⁴ www.zit-som.szczecin.pl, dostęp 28.06.2022. Ankieta „Pomóż zdecydować jaki ma być SOM”.

²⁵ Ankieta jako element badań diagnostycznych SOM, pozwoliła na zebranie niezbędnych informacji do zaprojektowania modelu SFP na potrzeby Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM. Mieszkańców zapytano o wskazanie kluczowych problemów i potrzeb rozwojowych SOM.

- // integracja i podniesienie jakości obsługi inwestorów;
- // wzmocnienie współpracy transgranicznej;
- // wdrożenie procesu przedsiębiorczego odkrywania.

Do prognozowanych kluczowych obszarów rozwoju zaliczono:

- // logistyka i magazynowanie;
- // chemia i energetyka;
- // przemysł morski – specjalizowany;
- // nauka i innowacje, w tym szczególnie w zakresie działań około energetyki odnawialnej i transformacji klimatycznej;
- // dalszy rozwój stref aktywności przemysłowej i innowacyjnej jako miejsca szczególnego rozwoju aktywności gospodarczej.

Wśród zagrożeń, z którymi będzie mierzył się w przyszłości SOM, ankietowani mieszkańcy wskazali na:

- // brak zachęt dla inwestorów;
- // bierną postawę społeczeństwa;
- // zanieczyszczenie środowiska.

Według mieszkańców SOM do priorytetowych kierunków rozwoju obszaru metropolitalnego powinny należeć przede wszystkim:

- // zadania z dziedziny jakości życia, w tym:
  - wysokiej jakości usług publicznych i transportu zbiorowego,
  - środowiska przyrodniczego oraz gospodarki (w tym rozwoju turystyki)
- // oraz integracji działań w tym zakresie pomiędzy gminami, w szczególności:
  - ekologia i ochrona środowiska przyrodniczego;
  - turystyka (w tym oparta na potencjale przyrodniczym i turystyka wodna);
  - zwiększanie integracji międzygminnej (gmin między sobą);
  - zwiększanie integracji ze Szczecinem (miasta rdzenia z pozostałymi gminami);
  - podnoszenie jakości życia w kontekście zwiększania poziomu i dostępności usług publicznych;
  - zwiększanie kapitału zagranicznego dla zatrzymania talentów w SOM.

Badanie opinii publicznych pokazało również zróżnicowane opinie mieszkańców na temat wizerunku SOM. W opinii mieszkańców wzmocnienia wymaga obszar działania SOM jako jednego organizmu, tj. sprawnie połączony pod względem pełniących funkcji obszar sąsiednich gmin. Zdaniem mieszkańców najsilniejszą stroną SOM jest obecność terenów zielonych, a najsłabszą, transport publiczny.

WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE I EKSPERCKIE

Uczestnikami warsztatów byli przedstawiciele urzędów administracji publicznej, nauki oraz NGOów z obszaru SOM. Celem warsztatów było w pierwszym etapie sformułowanie potencjałów i barier rozwojowych SOM, a następnie omówienie proponowanej struktury kierunków rozwojowych.

Uczestnicy warsztatów jako najważniejsze *trzy potencjały rozwojowe SOM* wskazali:

- /// turystykę, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki wodnej o pobytowo-uzdrowiskowej;
- /// Szczecin jako multimodalny węzeł komunikacyjny na skrzyżowaniu szlaków północ-południe i zachód-wschód, z decydującą rolą portów morskich;
- /// lokalizację Zachodniopomorskiego Szlaku Żeglarskiego oraz potencjał żeglarski regionu.

Natomiast do najważniejszych *trzech barier rozwojowych* o największym oddziaływaniu na SOM zaliczono:

- /// brak tożsamości i rozpoznawalności regionu;
- /// brak jednolitego systemu transportu metropolitalnego;
- /// niewystarczającą integrację Szczecina jako miasta rdzeniowego z innymi gminami na poziomie relacji.

WARSZTATY KREATYWNE

Warsztaty kreatywne skierowane były do przedstawicieli wszystkich samorządów wchodzących w skład Stowarzyszenia i zostały zorganizowane w następujący sposób:

- /// **warsztat 1 (kreatywno-edukacyjny)**, którego celem było dalsze zawężanie współpracy, opracowanie wspólnych kryteriów oceny projektów zgłaszanych przez poszczególne jednostki samorządowe i edukacja uczestników w zakresie tworzenia idei tych projektów. W wyniku prac opracowano wspólną definicję projektu ZIT, opracowano kryteria, według których oceniane będą wszystkie projekty zgłaszane przez JST do Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM;
- /// **warsztat 2 (strategiczno-decyzyjny)**, którego celem było uporządkowanie zgłoszonych projektów w wiązki, nadanie im treści i upewnienie się, że projekty są ze sobą skorelowane. W rezultacie opracowano 8 wiązek projektów z dopracowanymi ideami oraz przyporządkowanymi do nich projektami.

Uczestnicy warsztatu zgłosili dodatkowe obserwacje, wskazujące na:

- /// potrzebę jasnej wizji dla obszaru, do której można byłoby się odnosić przy angażowaniu mieszkańców – idei, która łączyłaby wszystkie projekty;
- /// konieczność zapewnienia docelowej spójności dróg rowerowych;
- /// niską zgłoszoną liczbę projektów gospodarczo-biznesowych;
- /// możliwość dalszej kalibracji zgłoszonych projektów – silne, dobrze opracowane projekty mogły wchodzić w kilka wiązek;
- /// istnienie wyzwania, jakim jest aktywizacja mieszkańców.

KOMISJA PARTNERÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH

Mając na celu zapewnienie szerokiego udziału partnerów społecznych i gospodarczych na wszystkich etapach prac nad Strategią oraz uwzględniając zapisy Statutu Stowarzyszenia, Zarząd SSOM powołał Komisję partnerów społeczno-gospodarczych ds. przygotowania i wdrażania Strategii rozwoju ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030 (ciało doradcze). Komisja wspiera działania Stowarzyszenia w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem Strategii, stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami SSOM, a także sprawuje funkcję opiniodawczo-doradczą w sprawach związanych z przygotowaniem i wdrażaniem dokumentu.

Nabór do Komisji, po przeprowadzeniu głosowania nad trybem wyboru kandydatów do Komisji wśród członków Grupy ds. strategii, został przeprowadzony w trybie mieszanym – desygnowanie przez poszczególnych członków SSOM, wybór w naborze otwartym, delegowanie przez Zarząd SSOM.

Zarząd SOM zatwierdził skład Komisji, na tej podstawie członkom Komisji zostały wręczone akty powołania. Komisja jest uprawniona do wyrażania opinii, podejmowania inicjatyw, proponowania rozwiązań odnoszących się do Strategii.

Reprezentacja przedstawicieli składa się z przedstawicieli: społeczeństwa obywatelskiego, podmiotów działających na rzecz środowiska oraz odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji.

W toku prac nad dokumentem przedstawiciele Komisji zgłaszali swoje uwagi, które w całości uwzględniono.

Po przeprowadzeniu procesu konsultacji społecznych zostaną uzupełnione informacje o trybie, przebiegu, zgłoszonych uwagach i ich rozstrzygnięciu.

ETAP ANALIZY PROBLEMOWEJ

Po etapie diagnostycznym nastąpił etap analizy problemowej, w którym Zespół redakcyjny pracował nad ostateczną wersją analizy SWOT. Propozycje, które pojawiły się na tym etapie, stanowiły istotne źródło informacji dla Koordynatora procesu opracowania dokumentu, odpowiedzialnego za ostateczne podsumowanie prowadzonych prac oraz sporządzenie analizy SWOT.

Wpłynęły uwagi na piśmie z Komisji społeczno-gospodarczej oraz z jednostek samorządu terytorialnego, które po rozpatrzeniu uwzględniono w analizie.

8. Korzyści współpracy (wartość dodana współpracy)

Partnerstwo samorządów SOM konsekwentnie od lat buduje Szczeciński Obszar Metropolitalny, bazując na solidarnej współpracy samorządów skupionych w Stowarzyszeniu.

Współpraca ponad granicami administracyjnymi gmin stwarza nowe możliwości rozwojowe, stymuluje myślenie strategiczne i kreatywność w wykorzystaniu posiadanych endogenicznych potencjałów i dostępnych źródeł finansowania, sprzyja nawiązywaniu i podtrzymywaniu wartościowych relacji między partnerami – sojusznikami²⁶ oraz tworzeniu wartości dodanej.

Współdziałanie na wielu polach **Partnerstwa samorządowego SOM przynosi wymierne korzyści** i widoczne jest w:

- /// skutecznych działaniach, podnoszących jakość życia mieszkańców obszaru;
- /// lepszym przygotowaniu do wykorzystania środków pomocowych UE w celu pokonania barier rozwojowych;
- /// osiągnięciu synergii i uzupełnianiu się polityk publicznych (sektorowych) oraz dublowaniu się wysiłków planistycznych różnych władz;
- /// dążeniu do optymalizacji bieżących struktur organizacyjnych i procedur planistycznych;
- /// osiągnięciu lepszego zrozumienia przez partnerów potencjalnych obopólnych korzyści i wspólnych rozwiązań poprzez koordynację działań;
- /// wzmacnianiu możliwości instytucjonalnych i dowodów opartych na wiedzy;
- /// koordynacji, a w perspektywie **integracji dostarczania usług publicznych i rynkowych w obszarze funkcjonalnym** w celu bardziej efektywnego wykorzystania potencjałów wewnętrznych we współpracy z partnerami.

Inne korzyści obejmują:

- skuteczniejsze uspołecznienie procesu integracji metropolitalnej;
- upowszechnienie zasad partycypacji społecznej w zarządzaniu obszarami funkcjonalnymi;
- podniesienie kompetencji kadr instytucji zajmujących się zarządzaniem i realizacja polityki rozwoju w OF do budowania partnerskiej współpracy i realizacji innowacyjnych projektów (zmiana myślenia, otwartość na zmiany, wzajemne inspirowanie);
- zwiększenie wpływu samorządów lokalnych SOM na realizację celów krajowych i europejskich, w tym włączenie się w realizację Agendy miejskiej dla UE, czy Nowego Programu ONZ dla miast (New Urban Agenda).

²⁶ Zgodnie z definicją przyjętą w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2030 mianem Sojusznika określa się „podmioty, które mogą podejmować działania wspierające wdrażanie SRWZ (m.in. samorzady województw uczestniczące we wdrażaniu strategii makroregionalnej – Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, podmioty gospodarcze, szkoły wyższe i jednostki naukowo-badawcze, organizacje pozarządowe, realizujące zadania publiczne w imieniu państwa i samorządów)”; s. 60.

9. Zasady realizacji Strategii

9.1. Struktura oraz zarządzanie w SOM

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego SOM na lata 2021-2030 powstała z udziałem głównych interesariuszy Obszaru Funkcjonalnego. Dokument wyznacza strategiczne cele i kierunki rozwoju SOM i ma nadrzędne znaczenie w stosunku do pozostałych dokumentów niższego rzędu.

Władze samorządowe poszczególnych gmin oraz powiatu polickiego wchodzących w skład SSOM w oparciu o dokumenty stanowiące podstawę dla prowadzonej polityki rozwoju, koncentrują swoje zasoby na realizacji zadań publicznych na rzecz zaspokajania potrzeb wspólnot lokalnych w tym także na stwarzaniu warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego gmin.

Strategia SOM jest wyborem priorytetowych obszarów koncentracji działań rozwojowych, które umożliwiają największe przyspieszenie procesów rozwojowych w całym SOM jak i poszczególnych JST, wskazanych i uzgodnionych wspólnie przez wszystkie samorządy. Określa również sposób monitorowania i ewaluacji przebiegu procesów rozwojowych, wyrażonych założonymi celami oraz definiuje proces zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych na poziomie wykonalności.

O spójności i sprawności całego systemu decyduje sposób współdziałania wszystkich partnerów odpowiedzialnych za wdrażanie strategii i to zarówno na poziomie zarządczym, jak i operacyjnym, w tym samorządów gmin i powiatu polickiego tworzących SSOM, a także samorządu województwa zachodniopomorskiego. Taka konstrukcja systemu wdrażania strategii oparta jest o działania właściwych podmiotów oraz ustalone procedury.

Za podstawowe zasady współdziałania przy wdrażaniu strategii Stowarzyszenie uznało:

/// zasadę **Partycypacji społecznej**

/// zasadę **Partnerstwa**

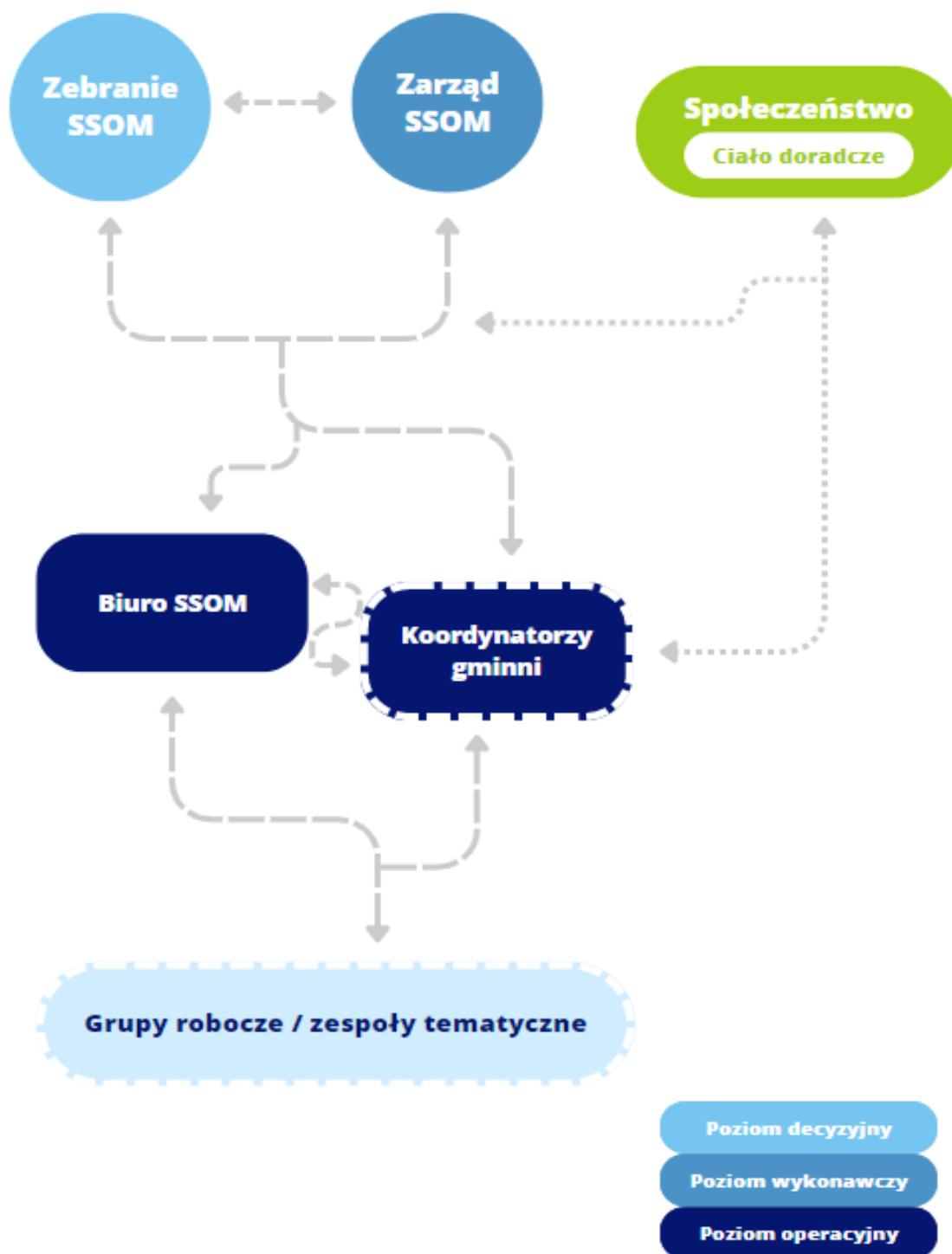
/// zasadę **Networkingu**.

Wspólnym mianownikiem działań Stowarzyszenia jest zapewnienie mieszkańcom coraz lepszego standardu życia, zgodnego z ich oczekiwaniami.

Zadania związane z wdrażaniem Strategii Ponadlokalnej SOM będą realizowane poprzez działające w ramach struktur Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego:

- Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia (Zebranie), pełniące funkcję organu decyzyjnego;
- Zarząd Stowarzyszenia (Zarząd), pełniący rolę organu wykonawczego;
- Biuro Stowarzyszenia (Biuro), będące jednostką administracyjną realizującą bieżące i operacyjne zadania Stowarzyszenia;
- wyznaczonych pracowników urzędów miejskich, gminnych/powiatowych (Koordynatorzy JST), odpowiedzialnych za realizację założeń strategicznych na poziomie JST.

Wzajemne relacje poszczególnych podmiotów prezentuje poniższa ilustracja:

Rysunek 4 Schemat zarządzania oraz współpracy w ramach SSOM

Źródło: Opracowanie własne.

9.2. Monitoring i ewaluacja

Strategia rozwoju ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego będzie wdrażana przez wszystkie jednostki gminne oraz powiat policki, wchodzące w skład Stowarzyszenia.

System monitorowania postępów realizacji założeń strategii oraz sprawozdawczości będzie prowadzony przez Biuro Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na podstawie określonego zestawu wskaźników i informacji.

Sprawozdawczość realizowana będzie raz w roku. Podstawą sprawozdań rocznych będą zebrane dane od poszczególnych samorządów oraz ogólnodostępne dane ze źródeł statystyki publicznej (w tym m.in. Baza Danych Lokalnych GUS). Sporządzony raport roczny będzie przekazywany do akceptacji przez Zarząd SSOM.

Poza sprawozdawczością roczną prowadzony będzie również monitoring bieżący, prowadzony w okresach co najmniej kwartalnych. Proces bieżącego monitoringu dotyczyć będzie przygotowania przedsięwzięć priorytetowych (projektów) do realizacji.

Całościowy system monitoringu i sprawozdawczości będzie podstawą do przeprowadzenia ewaluacji *on-going* oraz oceny stopnia aktualności Strategii. Zważywszy na dotychczasowe założenia oraz doświadczenia wskazaną metodą ewaluacji jest metoda ilościowo-jakościowa. Zgodnie z założeniami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM będzie poddana ewaluacji *ex-ante* oraz ewaluacji *ex-post*.

Nadzór nad poszczególnymi przedsięwzięciami priorytetowymi (projektami) prowadzić będą odpowiednio Beneficjenci, odpowiedzialni za wszystkie etapy związane z przygotowaniem, aplikowaniem, realizacją i rozliczeniem własnych projektów.

9.3. Ramy finansowe oraz źródła finansowania

Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM zakłada wykorzystanie wiele źródeł finansowania, w celu optymalnej i skutecznej realizacji celów strategicznych wskazanych w dokumencie.

Główną przesłanką do określenia ram finansowych dla działań strategicznych stanowią budżety samorządów tworzących Szczeciński Obszar Metropolitalny oraz wieloletnie prognozy finansowe.

W celu skutecznej realizacji przedsięwzięć wynikających ze strategii wykorzystane zostaną środki z różnych źródeł, a w szczególności:

- /// środki własne samorządów SSOM;
- /// środki z funduszy celowych i dotacji celowych;
- /// środki Unii Europejskiej z FEPZ 2021-2027;
- /// środki Unii Europejskiej w ramach programów krajowych (w tym FEnIKS 2021-2027);
- /// środki Unii Europejskiej w ramach innych funduszy, programów i inicjatyw;
- /// budżet państwa;

- /// programy rządowe;
- /// środki z sektora prywatnego, w tym PPP;
- /// środki z innych źródeł zewnętrznych, w tym kredyty, pożyczki, leasing, instrumenty finansowe;
- /// środki własne SSOM;
- /// inne dostępne środki finansowe.

W odniesieniu do realizacji instrumentu terytorialnego – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – dla wybranych obszarów tematycznych źródłem finansowania będą środki z perspektywy finansowej 2021-2027 pochodzące, w szczególności z programów: regionalnego – Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027, krajowego – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027, co w praktyce oznacza realizację przedsięwzięć z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego plus (EFS+) oraz Funduszu Spójności (FS).

9.4. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Przy tworzeniu dokumentów wykonawczych/ operacyjnych do Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM 2030 uwzględnia się wytyczne:

- /// realizowanie celów strategicznych i celów operacyjnych Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM 2030, w tym osiągnięcie przyjętych wskaźników;
- /// zachowanie partycypacyjnego podejścia;
- /// kierowanie się ustaleniami i rekomendacjami zawartymi w dokumentach planistycznych i strategicznych;
- /// zapewnienie zgodności z dokumentami i aktami prawnymi szczebla regionalnego i krajowego;
- /// realizowanie celów polityki zawartych w art. 5 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060;
- /// poszanowanie zasad horyzontalnych wyrażonych w art. 9 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060;
- /// dostosowanie obowiązujących dokumentów wykonawczych / operacyjnych do zapisów Strategii rozwoju ponadlokalnego SOM 2030.

9.5. Oczekiwane rezultaty planowanych działań (wskaźniki)

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podmiot opracowujący projekt strategii jest zobowiązany do opracowania nie tylko celów i kierunków, ale również oczekiwanych rezultatów planowanych interwencji oraz wskaźników (mierników) ich osiągnięcia – w sposób konkretny, jasno zdefiniowany, mierzalny, możliwy do wyrażenia w jednostkach miary oraz osiągalny. Poniższa Tabela prezentuje kluczowe rezultaty wraz ze wskaźnikami, ich jednostkami miary, źródłami pozyskania danych, wartością bazową i przewidywanym trendem zmian wartości wskaźnika.

Tabela 7 Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki służące do ich osiągnięcia

CEL OPERACYJNY	REZULTAT	NAZWA WSKAŹNIKA	Typ wskaźnika (P-produkt R-rezultat)	j.m.	ŹRÓDŁO POZYSKIWANIA INFORMACJI	WARTOŚĆ BAZOWA ROK	OCZEKIWANY TREND
CEL STRATEGICZNY 1 – DOSTĘPNOŚĆ SOM							
Dla celu strategicznego 1 – przyjmuje się wskaźnik o charakterze strategicznym: „Średni czas dojazdu do węzła TEN-T (miasto rdzeniowe SOM) mierzony w minutach oczekiwany rezultat — skrócenie czasu							
Cel operacyjny 1.1. Rozwój relacji społeczno-gospodarczych z obszarami sąsiadującymi z SOM oraz w układzie transgranicznym	POPRAWA DOSTĘPNOŚCI	Długość wybudowanych dróg krajowych i obwodnic miast na terenie SOM	P	km	GDDKiA / WT UMWZ	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba zrealizowanych inwestycji uzupełniających sieć układu drogowego TEN-T	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 1.2. Rozwój dostępności przestrzennej i powiązań wewnętrznych SOM		Długość wybudowanych i przebudowanych dróg lokalnych na terenie SOM	P	km	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	utrzymanie na podobnym poziomie

CEL STRATEGICZNY 2 – KONKURENCYJNY I SILNY SOM

Dla celu strategicznego 2 – przyjmuje się wskaźnik o charakterze strategicznym: „Liczba inicjatyw międzygminnych w prowadzonych obiektach: kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych”

mierzony w sztukach

oczekiwany rezultat — WZROST liczby inicjatyw

Cel operacyjny 2.1. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego	POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA	Liczba utworzonych ośrodków wsparcia i integracji społecznej	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba międzygminnych porozumień w zakresie polityki opiekuńczej	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
	PRZECIWDZIAŁANIE UBÓSTWU	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	P	osoby	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	malejący
Cel operacyjny 2.2. Dostosowanie systemów kształcenia do potrzeb rynku pracy i zmian demograficznych	WZROST KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek oświaty objętych wsparciem	P	osoby	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	P	osoby	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 2.3. Budowa potencjału innowacyjnego w SOM, wzmocnienie sektora gospodarczego i jego specjalizacji	WZROST PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	Liczba wspartych startupów	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 2.4.	OPTIMALIZACJA ZUŻYCIA ENERGII	Zużycie energii elektrycznej w kWh na 1 mieszkańca	R	kWh	GUS	do oszacowania 2022	malejący

Wzmocnienie bezpieczeństwa i samowystarczalność energetyczna	BEZPIECZEŃSTWO MIESZKAŃCÓW	Wydatki budżetów JST na monitoring miejski / gminny – w przeliczeniu za 1 mieszkańca	R	zł	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>
Cel operacyjny 2.5. Budowanie atrakcyjności oferty czasu wolnego na potencjale środowiska naturalnego	WZROST AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW I WYKORZYSTANIA OFERTY CZASU WOLNEGO	Liczba wspartych przestrzeni i miejsc czasu wolnego, wykorzystujących potencjał przyrodniczy i dziedzictwo kulturowe	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>
		Liczba osób korzystająca z oferty instytucji kultury, domów kultury, klubów i świetlic	R	osoby	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>
		Wartość inwestycji w sferę infrastruktury czasu wolnego (kultura, sport, rekreacja)	R	zł	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>
CEL STRATEGICZNY 3 – EKOMOBILNY I ODPORNY SOM							
Dla celu strategicznego 3 – przyjmuje się wskaźnik o charakterze strategicznym: „Szacowana emisja CO ₂ ” <i>mierzony w równoważnikach ton oczekiwany rezultat — spadek CO₂</i>							
Cel operacyjny 3.1. Zapewnienie wysokiej jakości usług transportu publicznego oraz zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności w SOM	ZAPEWNIENIE MIESZKAŃCOM SOM WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EKOLOGICZNEGO TRANSPORTU MIEJSKIEGO	Liczba zakupionych bezemisyjnych autobusów dla transportu publicznego zbiorowego	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>
		Liczba zakupionego taboru tramwajowego	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	<i>Utrzymanie na zbliżonym poziomie</i>
		Liczba nowopowstałych linii publicznego transportu zbiorowego	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	<i>Utrzymanie na zbliżonym poziomie</i>
		Przyrost bezpiecznej infrastruktury służącej rowerzystom	R	km	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	<i>rosnący</i>

		Liczba mieszkańców z bardzo dobrym i dobrym dostępem do publicznego transportu zbiorowego	R	osoby	Informacje z bazy PESEL	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 3.2. Integracja różnych form transportu aglomeracyjnego oraz rozwój systemu zarządzania ruchem	WZROST ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW W KIERUNKU ZACHOWAŃ PROMOBILNOŚCIOWYCH	Liczba wspartych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	Utrzymanie na zbliżonym poziomie
		Liczba zorganizowanych kampanii informacyjno-promocyjno-edukacyjnych w zakresie promocji transportu zbiorowego, poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 3.3. Zarządzanie zasobami naturalnymi w sposób oszczędny i zbilansowany	MITYGACJA (ZMNIEJSZENIE EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH)	Liczba wspartych budynków użyteczności publicznej w zakresie efektywności energetycznej	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	Utrzymanie na zbliżonym poziomie
Cel operacyjny 3.4. Adaptacja do zmian, w tym zmian klimatu, podnoszenie funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni wspólnych z wdrażaniem rozwiązań ekosystemowych	POLEPSZENIE JAKOŚCI ŚRODOWISKA	Liczba wspartej błękitno-zielonej infrastruktury	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
	OPTIMALIZACJA GOSPODAROWANIA WODĄ	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	P	m ³	GUS	do oszacowania 2022	malejący
Cel operacyjny 3.5. Budowanie więzi społecznych i ich odporności na zmiany	ROZWÓJ POSTAW PROEKOLOGICZNYCH I EKOTOŻSAMOŚCIOWYCH	Liczba zarejestrowanych produktów tradycyjnych i regionalnych	P	szt.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba inicjatyw społecznych na rzecz wspierania działań prośrodowiskowych (sektorowych)	R	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący

CEL STRATEGICZNY 4 – OTWARTY I SPRAWNY SOM

Dla celu strategicznego 4 – przyjmuje się wskaźnik o charakterze strategicznym: „Liczba obywateli i podmiotów zaangażowanych w przygotowanie i realizację strategii rozwoju ponadlokalnego SOM”

Mierzony w osobo/podmiotach oczekiwany wzrost							
Cel operacyjny 4.1. Wzmacnianie systemów planowania przestrzennego i strategicznego oraz zarządzania rozwojem obszaru	PODNIESIENIE EFEKTYWNOŚCI ZARZĄDZANIA OBSZAREM METROPOLITALNYM SOM	Powierzchnia gmin objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	P	ha	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 4.2. Optymalizacja zasobów i kompetencji samorządów lokalnych dla zarządzania rozwojem		Liczba aktywnych grup roboczych (zespołów tematycznych) w ramach SSOM	P	szt.	Informacje własne SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba aktywnych osób (koordynatorów JST) uczestniczących w zespołach – grupach roboczych w ramach SSOM	P	osoby	Informacje własne SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 4.3. Integracja polityk publicznych w SOM w kluczowych obszarach		Liczba działań partnerskich, międzysektorowych w ramach SSOM	P	szt.	Informacje własne SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba projektów dedykowanych rozwojowi obszarów sąsiadujących ze sobą (wiejskich i miejsko-wiejskich)	P	szt.	Informacje własne SSOM	do oszacowania 2022	rosnący
Cel operacyjny 4.4. Budowanie systemu sprawnego zarządzania informacją oraz udostępniania danych	WZROST JAKOŚCI ORAZ INNOWACYJNOŚCI USŁUG (e-usług)	Institucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM Monitoring programowy	do oszacowania 2022	rosnący
		Liczba zintegrowanych systemów (platform) informatycznych	P	szt.	Informacje pozyskane od JST SSOM	do oszacowania 2022	rosnący

Źródło: Opracowanie własne.

9.6. Podstawowe procedury obowiązujące w realizacji Strategii (Instrument ZIT)

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) są instrumentem, który może być realizowany tylko w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych, które zostały wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 jako obszary strategicznej interwencji. ZIT będzie realizowany przez Związek ZIT, utworzony przez partnerstwo jednostek samorządu terytorialnego w formie porozumienia międzygminnego/gminno-powiatowego lub stowarzyszenia JST lub związku komunalnego.

W perspektywie finansowej UE 2021-2027 porozumienia terytorialne zostaną zawarte w celu realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) oraz Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT), które wynikają z art. 28 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Rozporządzenie Ogólne);

Ponadto muszą spełniać w szczególności zapisy: ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2006 nr 227, poz. 1658 wraz z późniejszymi zmianami) oraz ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. 2022, poz. 1078) art. 34 i 36.

Ponadto istotne z punktu widzenia realizacji ZIT są również:

- Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce z dnia 30 czerwca 2022 r.
- Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030 będzie pełniła rolę strategii ZIT, co oznacza konieczność spełnienia warunków, o których mowa poniżej:

- /// Powołanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa;
- /// Wskazanie MOF jako OSI w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030;
- /// Powołanie ciała doradczego dla organu wykonawczego;
- /// Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju ponadlokalnego, która zawiera elementy strategii ZIT (strategii terytorialnej);
- /// Wskazanie obszarów tematycznych realizacji ZIT w programie regionalnym oraz w programach krajowych;
- /// Określenie „Listy projektów” / „Listy operacji” realizujących cele w ramach ZIT;

- /// Opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokajaniu zidentyfikowanych potrzeb MOF;
- /// Pozytywna opinia właściwej instytucji zarządzającej programem regionalnym w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu;
- /// Pozytywna opinia strategii ZIT ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dla MOF objętego wsparciem w krajowych programach pod względem jej zgodności z Umową Partnerstwa;
- /// Zawarcie porozumienia pomiędzy Związkiem ZIT a samorządem województwa, zawierającego określenie przedsięwzięć priorytetowych dla rozwoju danego obszaru objętego porozumieniem przy realizacji instrumentu ZIT.

Szczegółowe warunki, zasady, przedsięwzięcia priorytetowe oraz procedury, które będą obowiązywały dla realizacji strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego zostaną zapisane w porozumieniu terytorialnym pomiędzy Związkiem ZIT, a samorządem województwa.

Lista projektów / Lista operacji, o której mowa w art. 29 Rozporządzenia ogólnego, będzie dla instrumentu ZIT w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym – zgodnie ze statutem, przyjęta odrębną uchwałą właściwego organu Stowarzyszenia.

10. Zintegrowane projekty oraz ich powiązania

10.1. Sposoby wskazania projektów zintegrowanych oraz ich powiązania

Pojęcie **podejścia zintegrowanego** w planowaniu i zarządzaniu terytorialnym jest obecne od dawna. Do polskiej praktyki planowania rozwoju terytorialnego pojęcie to trafiło wraz z zasadami wdrażania polityki spójności UE. Termin projektu zintegrowanego w odniesieniu do instrumentu ZIT został zdefiniowany w *Zasadach realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*.

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego bazując na dotychczasowych doświadczeniach formułuje podejście zintegrowane na poziomie określania celów strategii. Prowadząc prace przygotowawcze służące opracowaniu Strategii członkowie Stowarzyszenia, optymalizując prace nad aktualnymi oraz przyszłymi potrzebami projektowymi wypracowali dwustopniowe podejście. W pierwszej kolejności poprzez zwiększenie efektywności i funkcjonalności dla prognozowanych projektów, zaś w drugim kroku poprzez ideację strategicznych wiązek projektowych, zapewniając ich spójność w ramach łączenia na poziomie poszczególnych przedsięwzięć.

10.2. Potencjalne wiązki projektów do realizacji na obszarze Szczecińskiego

W wyniku prac nad mechanizmem „zintegrowanego podejścia” w ramach przygotowania się do kolejnej perspektywy finansowej UE Stowarzyszenie przyjęło pragmatyczne ujęcie zintegrowania międzyprojektowego na poziomie wykonawczym poprzez uporządkowanie potencjalnych projektów w wiązki. Zaproponowano podejście strategiczne dotyczące opracowania wiązek w sposób:

szeroki

wąski

Kluczowym elementem integracji projektów jest łączące powiązanie tematyczne oraz wspólny cel, a nade wszystko spajający je proces decyzyjny w połączeniu z projektowym wymiarem planowania oraz programowania strategicznego. Opierając się na powyższej zasadzie, dokonano wspólnej analizy i doboru kryteriów, które charakteryzują projekty zintegrowane:

- /// efekt realizacji projektu oddziałuje na więcej niż jedną gminę;
- /// komplementarność rozumiana jako kontynuacja, uzupełnienie, ciągłość tematyczna;
- /// inkluzywność, rozumiana jako dostępność dla szerokiego grona interesariuszy oraz grup społecznych;

- /// wpływ na poprawę jakości życia;
- /// pozytywny wpływ na zmiany klimatu;
- /// poprawiający konkurencyjny wymiar SOM.

Poniżej przedstawiono potencjalne wiązki projektów, prezentując cele oraz krótką charakterystykę i przewidywane typy projektów. Szczegółowe podejście do projektów wraz z ich opisem, harmonogramem, przewidywanym budżetem – zostanie zaprezentowane w formie **Listy projektów** – tj. dokumencie (wykonawczym) przyjmowanym odrębną Uchwałą właściwego organu zgodnie z zapisami statutu STOWARZYSZENIA SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO.

EKOMOBILNY SOM

Działania, realizujące założenia **Ekomobilny SOM** będą przede wszystkim wynikały z Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SUMP), szczególnie pod kątem projektowania zrównoważonej, bezpiecznej i zintegrowanej mobilności na całym obszarze metropolitalnym.

Kluczowym będzie wdrażanie zintegrowanych rozwiązań multimodalnego publicznego transportu zbiorowego, obejmującego różne środki transportu i elementy infrastruktury.

Rozbudowa systemu nie będzie celem samym w sobie, ale musi być widziana w kontekście zmian w mobilności miejskiej prowadzących do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i innych uciążliwych dla środowiska zanieczyszczeń, wpłynie na redukcję zatłoczenia komunikacyjnego, szczególnie w mieście Szczecin, redukcję hałasu, poprawę bezpieczeństwa w transporcie publicznym, co przełoży się na poprawę stanu środowiska przyrodniczego.

CEL WIĄZKI

ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ – NEUTRALNOŚĆ KLIMATYCZNA, SPRAWNE PRZEMIESZCZANIE SIĘ PRZY ZACHOWANIU PRIORYTETYZACJI KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ

typy projektów

w szczególności:

zakup taboru wraz z niezbędną infrastrukturą, rozwój sieci transportu publicznego (trakcja tramwajowa, buspasy, PATy, infrastruktura przystankowa, węzły przesiadkowe, budowa parkingów buforowych (P+R, B+R), wdrażanie i rozwój inteligentnych systemów transportowych (oraz innych innowacji w zakresie mobilności i transportu, wdrażanie systemów integracji taryfowo-biletowej, rozwój mobilności współdzielonej (w tym carsharing), budowa i przebudowa ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą budowa i przebudowa ciągów pieszych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, azyle dla pieszych, infrastruktura bezpieczeństwa ruchu drogowego

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

Samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, przedsiębiorstwa świadczące usługi transportu publicznego, jednostki organizacyjne JST

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 oraz w oparciu o środki FEnIKS 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny)
środki KPO, budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym PPP)

Wzmocnienie potencjału Związku ZIT Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Działania, realizujące założenia **Wzmocnienie potencjału SOM** będą skierowane na utrzymanie warunków organizacyjnych niezbędnych do spełnienia założeń dla Związku ZIT odpowiedzialnego za implementację dokumentów, wynikających z Rozporządzenia ogólnego UE, Umowy Partnerstwa oraz warunków wskazanych w ramach programu regionalnego FEPZ 2021-2027. Główne zadania będą ściśle związane z wdrażaniem realizacji projektów w ramach instrumentu ZIT w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym, w tym w szczególności: przygotowanie, wdrażanie i aktualizacja strategii terytorialnej (w tym Listy projektów), przygotowanie operacyjne JST, będących członkami Stowarzyszenia, tworzenie struktur sieciujących i integrujących współpracę, wsparcie wymiany doświadczeń, dobrych praktyk, wzajemnego uczenia się. Istotnym elementem będzie stałe utrzymanie zaangażowania i współpracy z ciałem doradczym, a także ekspertami i innymi interesariuszami. Dopełnieniem koordynacji będą działania informacyjno-promocyjne prowadzące do upowszechniania i upubliczniania wspólnych inicjatyw.

CEL WIĄZKI

**WZMOCNIENIE ORAZ ROZWÓJ KOMPETENCJI KADR ZWIĄZKU ZIT SZCZECIŃSKIEGO
OBSZARU METROPOLITALNEGO. KOORDYNACJA REALIZACJI DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH, W
TYM PROCESÓW PLANISTYCZNYCH, MONITORINGOWYCH I ZARZĄDCZYCH W SSOM**

typy projektów

w szczególności:

realizacja strategii terytorialnej (jako strategii ZIT), koordynowanie procesu wdrażania i realizacji projektów w ramach instrumentu ZIT, animowanie współpracy, tworzenie kreatywnych rozwiązań w ramach współpracy w obszarze funkcjonalnym, wzmocnienie potencjału administracyjnego w ramach partnerstwa

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 oraz środki własne SSOM

EKOWSPÓŁPRACA SIĘ OPŁACA rozwiązania klimatyczne w SOM

Działania, realizujące założenia **Zielonych rozwiązań w SOM** będą przede wszystkim związane z działaniami adaptacyjnymi, o różnym charakterze i w różnej formie, których celem będzie zwiększenie odporności miasta/gminy przed skutkami zmian klimatu. Kluczowymi zadaniami będzie odnowa / rozwój terenów zielonych w gminach, szeroki system małej retencji – szczególnie istotny dla współpracy pomiędzy JST oraz m.in. spółdzielni mieszkaniowych, podmiotów prywatnych, jednostek naukowych, etc. Koniecznym wydaje się realizacja projektu partnerskiego / wspólnych projektów o charakterze edukacyjnym, które umożliwią wymianę wiedzy, dobrych praktyk oraz zaangażowanie we wspólne działania i inicjatywy.

CEL WIĄZKI

WZROST ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ MIESZKAŃCÓW – STREFY ECO – SĄ NASZĄ PRZYSZŁOŚCIĄ. INWESTYCJE W ŚRODOWISKO NATURALNE

typy projektów

w szczególności:

ekosystemowe projekty związane z retencją wody, wzmacnianie zachowania rodzimej bioróżnorodności, monitoring środowiska, w tym rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego, systemowy projekt wzmacniania współpracy w zakresie propagowania postaw proekologicznych i zachowania ekotożsamości terytorialnej

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, jednostki organizacyjne JST, uczelnie wyższe

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 oraz w oparciu o środki FEnKS 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny, tryb konkurencyjny) środki KPO, budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym PPP)

BŁĘKITNY ROZWÓJ w SOM

Działania, realizujące założenia **Błękitny rozwój w SOM** będą ukierunkowane na działania związane z wykorzystaniem „nadwodnego” położenia obszaru metropolitalnego. Wykorzystanie naturalnych walorów SOM, tworzenie nowej infrastruktury turystycznej bazującej na endogenicznym potencjale terenów w miejskim obszarze funkcjonalnym (w tym strefy nadodrzańskiej).

CEL WIĄZKI

**POWRÓT NAD WODĘ – WYKORZYSTANIE NATURALNYCH ATUTÓW SZCZECIŃSKIEGO
OBSZARU METROPOLITALNEGO**

typy projektów

w szczególności:
projekty związane z rekreacją, wzmocnieniem infrastruktury czasu wolnego,
wsparcie turystyki bazującej na endogenicznych potencjałach obszaru

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, jednostki organizacyjne JST, partnerstwa pomiędzy jednostkami organizacyjnymi JST

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny)
środki KPO, budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym PPP)

KULTURA WOLNEGO CZASU w SOM

Działania, realizujące założenia *Kultury wolnego czasu w SOM* będą przede wszystkim ukierunkowane na przygotowanie ofert, odpowiadających na potrzeby odbiorców udostępniając przestrzeń, miejsca spotkań, otwarte na mieszkańców i turystów. Nadzędnym założeniem w takich przedsięwzięciach będzie zapewnienie ochrony oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego, przynależności historycznej. W projektach związanych z zapewnieniem wysokiej jakości spędzania wolnego czasu odgrywać istotną rolę będą walory społeczne, kulturotwórcze, wpływające na rozwój mieszkańców.

CEL WIĄZKI

**PODNIESIENIE JAKOŚCI SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO – ZDROWO I EKOLOGICZNIE,
TWÓRCZO W OPARCIU O ISTNIEJĄCE DZIEDZICTWO, ZASOBY NATURALNE, TOŻSAMOŚĆ**

typy projektów

w szczególności:

projekty związane ze wzmocnieniem infrastruktury czasu wolnego, modernizacja instytucji kultury wraz z wyposażeniem, przyczyniającym się do zwiększenia uczestnictwa w kulturze, obiekty popularyzujące naukę i innowacje, stymulujące innowacyjne i twórcze postawy wśród uczestników proponowanej oferty

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

Beneficjenci

samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, jednostki organizacyjne JST, partnerstwa pomiędzy jednostkami organizacyjnymi JST, instytucje kultury (samorządowe)

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny) środki KPO, budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym PPP)

INTEGRACJA SPOŁECZNA w SOM

Dobra jakość życia w każdym wieku

Działania, realizujące założenia, służące **Integracji Społecznej w SOM** będą nakierowane na wsparcie osób, które mają różnego rodzaju trudności w przezwyciężaniu barier środowiskowych i społecznych, które uniemożliwiają im prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie. Istotne będzie podejmowanie działań włączających te osoby do życia społecznego. W przypadku osób samotnych, należy dążyć do wspierania i zorganizowania odpowiedniej opieki (instytucja dziennej lub całodobowej opieki). Problemem starzejącego się społeczeństwa jest wynikająca z tego niepełnosprawność, stąd kluczowe będą takie działania jak poprawienie infrastruktury w środowisku lokalnym wraz z włączeniem społecznym osób niepełnosprawnych / z niepełnosprawnościami w życie społeczne. Działania powinny koncertować się na promowaniu wsparcia na rzecz osób starszych, prowadzeniu działań edukacyjnych (wymiana międzypokoleniowa). Duże możliwości w tym obszarze dają tzw. uniwersytety trzeciego wieku, które ofertę powinny kierować zarówno do aktywnych seniorów, ale również do tych, którzy zmagają się z codziennymi problemami.

CEL WIĄZKI

AKTYWNY – MOBILNY – MIESZKANIEC METROPOLII – POGRANICZA – MIESZKANIEC EUROPY – POMERANII. INTEGRACJA MIĘDZYPOKOLENIOWA, AKTYWNOŚĆ W OKRESIE SENIORALNYM. ŁĄCZENIE REGIONÓW (GOSPODARCZO, KULTUROWO, SPOŁECZNIE). DOSTĘPNOŚĆ POZNAWCZA, DOSTĘPNOŚĆ BEZ BARIER.

typy projektów

w szczególności:

projekty związane ze wsparciem osób zagrożonych wykluczeniem oraz osób z niepełnosprawnościami, wspieranie dostępu do opieki socjalnej dla osób w niekorzystnej sytuacji, projekty dotyczące aktywizacji seniorów, dostępność wsparcia i opieki socjalnej skoncentrowanej na osobach z różnymi trudnościami

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, jednostki organizacyjne JST, partnerstwa pomiędzy jednostkami organizacyjnymi JST

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny) środki KPO, budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym PPP), program Dostępność plus, Interreg

EDUKACJA I SUKCES ZAWODOWY

Zawodowe kompetencje w SOM

Działania, realizujące założenia **Edukacja i Sukces Zawodowy (zawodowe kompetencje w SOM)** to kompleksowe programy nauczania nastawione na poprawę jakości kształcenia zawodowego w szkołach ponadpodstawowych w SOM. Kształcenie zawodowe w szkołach branżowych, technikach i innych placówkach zajmujących się edukacją i wykwalifikowaniem kadry na potrzeby dynamicznego rynku pracy, wzmocnienia rozwoju, konkurencyjności i innowacyjności obszaru metropolitalnego. Dopasowanie do potrzeb rynku pracy przy ścisłej współpracy z pracodawcami. Priorytetem powinno być wspieranie zastosowania zaawansowanych technologicznie rozwiązań wzmocniających przyszłościowy rozwój i potencjał terytorialny.

CEL WIĄZKI

WSPÓŁPRACA NA RZECZ WYSOKICH KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH. NOWOCZEŚNIE ORAZ W SPOSÓB INNOWACYJNY PRZYGOTOWANE NOWE, MŁODE KADRY DO POTRZEB RYNKU PRACY. ROZWÓJ PRZYSZŁOŚCIOWYCH KIERUNKÓW ZGODNIE Z REGIONALNYM POTENCJAŁEM ROZWOJU

typy projektów

w szczególności:

projekty związane z kształceniem zawodowym na poziomie ponadpodstawowym, kompleksowe programy rozwojowe podnoszące kompetencje i kwalifikacje zawodowe, wsparcie nauczycieli zawodu, doradztwo zawodowe, projekty wprowadzające innowacyjne procesy kształcenia, programy stypendialne, doposażenie szkół / laboratoriów, pracowni przedmiotowych

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, jednostki organizacyjne JST, partnerstwa pomiędzy jednostkami organizacyjnymi JST, instytucje nauki i edukacji, podmioty niepubliczne prowadzące kształcenie zawodowe na obszarze SOM

finansowanie

instrument ZIT – w oparciu o środki FEPZ 2021-2027 (tryb niekonkurencyjny, tryb konkurencyjny)
budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym środki własne Beneficjentów)

E-FEKTYWNE ZARZĄDZANIE W SOM

e-cyfrowy rozwój w SOM

Działania, realizujące założenia **E-fektywne zarządzanie w SOM (e-cyfrowy rozwój w SOM)** to przede wszystkim wzmacnianie zarządzania publicznego przy użyciu najnowszych technologii. Wprowadzanie dojrzałych rozwiązań cyfrowych dla usług publicznych (w tym również świadczonych zdalnie). Budowa, rozbudowa lub modernizacja spójnego systemu zarządzania informacją w obszarze metropolitalnym. Ugruntowanie założeń ścisłej współpracy pomiędzy samorządami stosując koncepcję Smart City i Smart Village. Dążenie do podniesienia standardu usług publicznych dla obywateli przy lepszym wykorzystaniu zasobów z minimalnym wpływem na środowisko.

CEL WIĄZKI

WDRAŻANIE INNOWACJI CYFROWYCH ORAZ KREATYWNYCH METOD I ROZWIĄZAŃ W ADMINISTRACJI I ZARZĄDZANIU

typy projektów

w szczególności:

cyfryzacja i zwiększenie dostępności danych publicznych, tworzenie i rozbudowa dostępu do e-usług wewnętrznych i zewnętrznych, cyberbezpieczeństwo, wdrażanie metod kreatywnych w zadaniach administracyjnych, integracja systemów teleinformatycznych

zakres terytorialny

Miejski obszar funkcjonalny objęty strategią terytorialną =
= Szczeciński Obszar Metropolitalny

beneficjenci

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, samorządy wchodzące w skład Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, partnerstwa członków SSOM, partnerstwa pomiędzy jednostkami organizacyjnymi JST.

finansowanie

programy krajowe, np. FERC 2021-2027, program regionalny FEPZ 2021-2027, program Dostępność Plus
budżet Państwa, budżety JST, inne (w tym środki własne Beneficjentów)

11. Spójność strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

1. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021-2030 nie powiela, ani nie zastępuje strategii lokalnych. Jednocześnie, zachowuje komplementarność wobec Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030, obejmując zagadnienia współpracy między obszarami funkcjonalnymi i podejmuje działania wspólne poszerzające możliwości rozwoju partnerskich relacji między nimi.

Cele strategii korespondują z celami Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 dotyczącymi zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności, podnoszenia efektywności transportu, jak również integracji przestrzennej dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów SOM.

2. Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM jest spójna z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin, Strategią Rozwoju Szczecina 2025 oraz innymi dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego, regionalnego, krajowego i unijnego, globalnego.
3. Spójność Strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu (strategia województwa, dokumenty krajowe, Umowa Partnerstwa) osiągnięto poprzez przyjęcie adekwatnej siatki celów strategicznych i operacyjnych.
4. Strategia rozwoju ponadlokalnego SOM spełnia wymagania art. 10g ust.1 ustawy o samorządzie gminnym.
5. Strategia wypełnia zasady horyzontalne, w tym podkreśla zobowiązanie do przestrzegania zasad opisanych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 dotyczących równości kobiet i mężczyzn i równości szans i niedyskryminacji, w tym ze względu na różne przesłanki wskazane w Karcie Praw Podstawowych UE:
  - zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
  - zasada zrównoważonego rozwoju;
  - zasada „nie czyń poważnych szkód” (DNSH);
  - zasada partnerstwa.
6. Strategia SOM jest zbieżna z horyzontem czasowym dokumentów strategicznych obecnie obowiązujących, szczególnie średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030), Krajową Polityką Miejską 2030 oraz Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 wraz z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.
7. W szczególności Strategia jest spójna i komplementarna z celami i priorytetami wskazanymi w KSRR 2030, w takim zakresie, w jakim odnosi się do celów i strategicznych kierunków interwencji w niej sformułowanych.
8. Strategia rozwoju ponadlokalnego dla SOM wpisuje się w nowy okres programowania UE (perspektywa finansowa UE 2021-2027) i jest zgodna z „Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”, określając priorytety i wyzwania dla SOM w kontekście realizacji europejskiej polityki spójności. Logika programowania Strategii łączy ze sobą koncentrację na celach funduszy europejskich na lata 2021-2027 z wyzwaniami stojącymi przed samorządami.

Tabela 8 Spójność strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego na lata 2021 – 2030																
Cele Strategiczne	Wzmacnianie relacji zewnętrznych i wewnętrznych SOM		Zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności SOM poprzez wzmacnianie potencjału rozwojowego					Zapewnienie dobrostanu mieszkańców oraz dostępności do wysokiej jakości usług publicznych					Wzmacnianie zdolności do współpracy poprzez budowanie kompetencji instytucji samorządowych i tworzenie partnerstw			
Cele operacyjne	1.1. Rozwój relacji społeczno-gospodarczych z obszarami sąsiadującymi z SOM oraz w układzie	1.2. Rozwój dostępności przestrzennej i powiązań wewnętrznych SOM	2.1. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego	2.2. Dostosowanie systemów kształcenia do potrzeb rynku pracy i zmian demograficznych	2.3. Budowa potencjału innowacyjnego SOM, wzmacnianie sektora gospodarczego i jego specjalizacji	2.4. Wzmocnienie bezpieczeństwa i samowystarczalność energetyczna	2.5. Budowanie atrakcyjności oferty czasu wolnego na potencjalne środowiska naturalnego	3.1. Zapewnienie wysokiej jakości usług transportu publicznego oraz zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności w SOM	3.2. Integracja różnych form transportu aglomeracyjnego oraz rozwój systemu zarządzania ruchem w metropolii	3.3. Zarządzanie zasobami naturalnymi w sposób oszczędny	3.4. Adaptacja do zmian, w tym do zmian klimatu, podnoszenie funkcjonalności i bezpieczeństwa przestrzeni wspólnych z wdrażaniem rozwiązań ekosystemowych	3.5. Budowanie więzi społecznych i ich odporności na zmiany	4.1. Wzmacnianie systemów planowania przestrzennego i strategicznego oraz zarządzania rozwojem obszaru	4.2. Optimalizacja zasobów i kompetencji samorządów lokalnych dla zarządzania rozwojem	4.3. Integracja polityk publicznych w SOM w kluczowych obszarach	4.4. Budowanie systemu sprawnego zarządzania informacją oraz udostępniania danych
Cele nadrzędne / wyzwania dokumentów strategicznych wyższego rzędu																
Strategia Rozwoju Województwa zachodniopomorskiego do roku 2030																
I Cel strategiczny Otwarta Społeczność																
II Cel strategiczny Dynamiczna Gospodarka																
III Cel strategiczny Sprawny samorząd																
IV Cel strategiczny Partnerski region																

Krajowa Polityka Miejska 2030																
	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1.	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1	4.2	4.3	4.4
Wyzwanie I. Dbałość o ład przestrzenny i estetyczny																
Wyzwanie II. Niwelowanie procesów chaotycznej suburbanizacji																
Wyzwanie III. Wzmocnienie kooperacji samorządowej w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych																
Wyzwanie IV. Niwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu w miastach																
Wyzwanie V. Poprawa jakości środowiska przyrodniczego w miastach																

Wyzwanie VI. Zapewnienie zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności miejskiej i w miejskich obszarach funkcjonalnych																
Wyzwanie VII. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym																
Wyzwanie VIII. Poprawa dostępności mieszkaniowej																
Wyzwanie IX. Poprawa zdolności inwestycyjnych miast																
Wyzwanie X. Zwiększenie wykorzystania potencjału społecznego																
Wyzwanie XI. Przyspieszenie tempa transformacji cyfrowej miast																

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030																
Cele Strategiczne	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1.	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1	4.2	4.3	4.4
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym																
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych																
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie																

Źródło: Opracowanie własne.

12. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Fragment do uzupełnienia na etapie późniejszym.

13. Wykaz skrótów

AI	(ang. <i>Artificial Intelligence</i>) Sztuczna inteligencjaa
BZI	Błękitna i zielona infrastruktura
FEnIKS	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027
FERC	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027
FEPZ	Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IIT	Inne Instrumenty Terytorialne
IT	(ang. <i>Information Technology</i>), technologia informacyjna
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KPO	Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
KSRR 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny
MPZP	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NGO	(ang. <i>Non-government organization</i>) - Organizacja pozarządowa
OF	<i>Obszar Funkcjonalny</i>
ODW	Odrzańska Droga Wodna
OSI	Obszary Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
PPP	Partnerstwo Publiczno-Prywatne
PZPWZ	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego
SFP	Struktura funkcjonalno-przestrzenna
SKM	Szczecińska Kolej Metropolitalna
SOM	Szczeciński Obszar Metropolitalny
SSOM	Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego
SUIKZP	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
SUMP	(ang. <i>Sustainable Urban Mobility Plan</i>) - Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej
TEN-T²⁷	Transeuropejska Sieć Transportowa
TRMS	Transgraniczny Region Metropolitalny Szczecina
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

²⁷ TEN-T – instrument służący koordynacji oraz zapewnieniu spójności i komplementarności inwestycji infrastrukturalnych UE w zakresie transportu.

14. Wykaz tabel i rysunków

TABELE

Tabela 1 SOM w liczbach	7
Tabela 2 Potencjały rozwojowe Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.....	31
Tabela 3 Kompetencje budujące konkurencyjność i atrakcyjność SOM	32
Tabela 4 Cele strategiczne i cele operacyjne.....	44
Tabela 5 Najważniejsze założenia polityki przestrzennej w SOM	81
Tabela 6 Najważniejsze dyspozycje i rekomendacje zintegrowanej polityki przestrzennej z podziałem na strefy SOM.....	84
Tabela 7 Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki służące do ich osiągnięcia.	98
Tabela 8 Spójność strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.....	116

RYSUNKI

Rysunek 1 Mapa podziału administracyjnego SOM.....	5
Rysunek 2 Schemat strategicznych kierunków działań dla SOM	43
Rysunek 3 Struktura funkcjonalno-przestrzenna SOM.....	70
Rysunek 4 Schemat zarządzania oraz współpracy w ramach SSOM.....	95

15. Źródła informacji

1. Churski P., Ciesiółka P., Kołsut B., Miłucha Ł., Strategia rozwoju ponadlokalnego. Poradnik praktyczny, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2022.
2. Dokumenty strategiczne gmin członkowskich Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.
3. Europa Regionum 2022, tom XXXVIII, "Strategiczne planowanie rozwoju oparte na podejściu zintegrowanym".
4. Krajowa Polityka Miejska 2030.
5. Markowski T., Turała M., Planowanie jako instrument zintegrowanego zarządzania w jednostkach samorządu terytorialnego, Łódź 2015.
6. OECD Toolkit for a Territorial Approach to the SDGs, OECD 2022.
7. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.
8. Potkański T., Porawski A., Jaszczółt K., Szewczuk J., Dąbrówka Ł., Model współpracy partnerskiej w wymiarze terytorialnym [w:] T. Potkański (red.) Współpraca jednostek samorządu terytorialnego narzędziem wsparcia polskiej polityki rozwoju, Związek Miast Polskich, Poznań 2016.
9. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030.
10. Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

STOWARZYSZENIE SZCZECIŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Województwo
Zachodniopomorskie

Gmina
Miasto Szczecin

Powiat
Policki

Gmina
Miasto Stargard

Gmina Miasto
Swinoujście

Gmina
Police

Gmina
Gryfino

Gmina
Goleniów

Gmina
Stepnica

Gmina
Dobra

Gmina
Nowe Warpno

Gmina
Kołbaskowo

Gmina
Kobylanka

Gmina
Stargard

Gmina Stare
Czarnowo